

20—25 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 24 november

Sid.

Svar på interpellation av herr Ewerlöf ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen	5
---	---

Onsdagen den 25 november

Svar på frågor:

av herr Larsson, Thorsten, ang. jazzmusik vid morgonsamlingarna i skolorna	35
av herr Sundin, ang. åtgärder i syfte att förhindra att statens tjänstemän mottaga mutor	36

Svar på interpellationer:

av herr Johansson, Robert, ang. förhindrande av flyghavres spridning genom vissa importerade fodermedel	37
av herr Sundin, ang. utvidgning av skolundervisningen om brott och dess följder	38
Om inrättande av en professur i landsbygdssociologi vid Uppsala universitet	41
Reguljär bilfärjetrafik Sverige—Åland—Finland	49
Utredning rörande inrikesflygets framtida sträckning m. m.	55
Vissa vidgade direktiv för besparingsutredningen	58
Minskad spännvidd mellan lönerna i de olika dyrorterna	59
Intagande i statsverkspropositionen av vissa översiktliga sammansättningar	63

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 25 november	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, ang. ändrad lydelse av 79 § kommunallagen	41
— nr 22, ang. pensionsreglering åt riksdagsmännen och deras efterlevande	41
Statsutskottets utlåtande nr 146, om inrättande av förtroenderåd vid bergmästarämbetena	41
— nr 147, om förbud mot spridande av radioaktivt stoff i militärt övningsyfte	41
— nr 148, om inrättande av en professur i landsbygdssociologi vid Uppsala universitet	41
— nr 149, ang. utredning om inrättande av en professur i invärtes medicin	48
— nr 150, om förbättring av undervisnings- och forskningsmöjligheterna i Norrland	48
— nr 151, ang. kostnadsfri realexamensprövning för yrkesskolelever	48
— nr 152, ang. reguljär bilfärjetrafik Sverige—Åland—Finland	49
— nr 153, om formerna för inbetalning av radiolicens	55
— nr 154, ang. flygförbindelserna i de nordligaste delarna av Skandinavien och Finland m. m.	55
— nr 155, om en allsidig utredning rörande inrikesflygets framtida sträckning m. m.	55
— nr 156, ang. vissa vidgade direktiv för besparingsutredningen ..	58
— nr 157, ang. minskad spännvidd mellan lönerna i de olika dyrorterna	59
— nr 158, ang. intagande i statsverkspropositionen av en översiktlig sammanställning över ökade lönekostnader och omkostnader ..	63
Bevillningsutskottets betänkande nr 61, ang. tilläggsavtal till avtalen med Norge och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning ..	66
Första lagutskottets utlåtande nr 29, ang. ändring i luftfartslagen	66
Tredje lagutskottets utlåtande nr 25, ang. förlängning av tiden för vissa servitut	66

Fredagen den 20 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 13 in-
nevarande månad.

Anmälades och godkändes konstitu-
tionsutskottets förslag till riksdagens
skrivelse, nr 315, till Konungen i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
med förslag till lag om ändrad lydelse
av 39 § 1 mom. landstingslagen den 14
maj 1954 (nr 319) m. m.

Föredrogs och hänvisades till konsti-
tutionsutskottet motionen nr 609, av
herr *Damström m. fl.*

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts
till kammaren överlämnade proposition
nr 183, med förslag om personalförstärk-
ning vid statens pris- och kartellnämnd,
m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om
ändrad lydelse av 79 § kommunallagen
den 18 december 1953 (nr 753); samt

nr 22, i anledning av fullmäktiges i
riksgäldskontoret skrivelse den 16 okto-
ber 1958 med överlämnande av betän-
kande med förslag till ny stadga om er-
sättning för riksdagsmannaupdragets
fullgörande i vad ärendet avser pen-
sionsreglering åt riksdagsmännen och
deras efterlevande;

statsutskottets utlåtanden:

nr 146, i anledning av väckt motion
om inrättande av förtroenderåd vid
bergmästarämbetena;

nr 147, i anledning av väckt motion
om förbud mot spridande av radioaktivt
stoff i militärt övningsyfte;

nr 148, i anledning av väckta motio-
ner om inrättande av en professur i
landsbygdssociologi vid Uppsala univer-
sitet;

nr 149, i anledning av väckt motion
angående utredning om inrättande av en
professur i invärtes medicin;

nr 150, i anledning av väckt motion
om förbättring av undervisnings- och
forskningsmöjligheterna i Norrland;

nr 151, i anledning av väckt motion
angående kostnadsfri realexamenspröv-
ning för yrkesskoleelever;

nr 152, i anledning av väckta motio-
ner angående reguljär bilfärjetrafik Sve-
rige—Åland—Finland;

nr 153, i anledning av väckt motion
om formerna för inbetalning av radio-
licens;

nr 154, i anledning av väckta motio-
ner angående flygförbindelserna i de
nordligaste delarna av Skandinavien och
Finland m. m.;

nr 155, i anledning av väckt motion
om en allsidig utredning rörande in-
rikesflygets framtida sträckning m. m.;

nr 156, i anledning av väckta motio-
ner angående vissa vidgade direktiv för
besparingsutredningen;

nr 157, i anledning av väckta motio-
ner angående minskad spännvidd mel-
lan lönerna i de olika dyrorterna; samt

nr 158, i anledning av väckt motion
angående intagande i statsverksproposi-
tionen av en översiktlig sammanställ-
ning över ökade lönekostnader och om-
kostnader;

bevillningsutskottets betänkande nr
61, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position angående godkännande av till-
läggsavtal till avtalen den 27 september
1956 mellan Sverige och Norge samt den
21 juli 1958 mellan Sverige och Dan-
mark för undvikande av dubbelbeskatt-
ning beträffande skatter å inkomst och
förmögenhet;

första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i luftfartslagen den 6 juni 1957 (nr 297); ävensom

tredje lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut, dels ock i ämnet väckta motioner.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare

hos kammaren, den 18 november 1959.

Till kanslist hos kammaren förordnades fr. o. m. den 18 november 1959, med entledigande av juris kandidaten Bertil Björnsson vilken under höstsessionen icke tjänstgjort hos kammaren, filosofie studeranden Arne Löfling; och entledigades Löfling samtidigt från befattning såsom reservstenograf.

Är och dag som ovan.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.08.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 24 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Herr *Johansson, Anders*, anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 323, i anledning av väckt motion angående skatteavdrag för bidrag till vetenskaplig verksamhet.

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Ewerlöfs interpellation angående sammansättningen av den svenska FN-delegationen, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Ewerlöf har i en interpellation framhållit önskvärdheten av att den diskussion om utrikespolitiska frågor, som skall äga rum i riksdagens andra kammare, samtidigt upptages i första kammaren. Med denna motivering har herr Ewerlöf bett mig redogöra för de synpunkter regeringen lägger på frågan om sammansättningen av den svenska FN-delegationen. Jag vill tillmötesgå interpellantens begäran i bägge de hänseenden som sålunda omfattas av interpellationen.

Den svenska utrikespolitiken sådan den utformats under åren efter det andra världskriget brukar ofta karakterise-

ras med några korta formler. Vi framhåller i främsta rummet inriktningen på neutralitet i händelse av ett tredje världskrig och en därav betingad alliansfrihet under fredstid. Sverige har ställt sig vid sidan av de stora alliansgrupper, vari världen är uppdelad. Detta har vi gjort för att om möjligt undvika att på grund av allianstillhörighet bli indragna i krig, i fall en storkonflikt skulle utbryta. Men vi har också valt denna obundenhet gentemot stormaktsgrupperna, därför att vi därigenom tror oss ha större möjligheter att i fredstid vidmakthålla ett gott förhållande till andra stater, oavsett om dessa tillhör det ena eller andra allianssystemet eller om de står utanför allianserna.

Då vi lägger så stor vikt vid att vårt land inte deltagit i något allianssystem, är det alltså därför att vi anser denna alliansfria hållning ge oss större trygghet än en annan utrikespolitik.

Vi avstår från den ökade rent militära styrka som en anslutning till en stormaktsallians måhända skulle innebära, därför att vi därigenom anser oss kunna minska våra krigsrisker.

Neutralitetspolitiken innebär, att vi eftersträvar fördelen av att kunna undgå att omedelbart dras in i ett framtida världskrig. Den medför emellertid också förpliktelser och krav på fasthet och konsekvens hos sina företrädare. Neutralitetspolitiken förutsätter att omvärlden kan hysa förtroende för vår vilja att orubbligt hålla fast vid den valda utrikespolitiska linjen. Den får inte göras beroende av tillfälliga faktorer utan måste vara ett uttryck för ett varaktigt program. Man skall kunna lita på våra försäkringar att alliansfriheten i fred innebär att vi i händelse av ett storkrig skall hävda neutraliteten. Neutralitetspolitiken får icke skapa vare sig misstro hos någon stormakt eller förväntningar hos någon annan stormakt om avsteg från den valda handlingslinjen. Den medger

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

icke handlingsfrihet i den meningen att Sverige, efter utbrottet av ett stormaktskrig, kan, utan att vara angripet, välja att ens i ett kritiskt läge under yttre tryck inträda på någon av de krigförandes sida.

Omvärlden skall vidare kunna lita på att svenskt territorium och svenska resurser icke skall kunna utnyttjas för angreppshandlingar. Vi kan inte underlåta att bjuda motstånd mot varje angripare eller underlåta att motsätta oss kränkningar av landets neutralitet. Försvaret är i nuvarande världsläge ett nödvändigt stöd för utrikespolitiken. Det skall skapa respekt för vår vilja att hävda neutraliteten åt alla håll och för vår förmåga att försvara oss om vi ändå blir angripna. Men det är ett svenskt försvar för svenskt territorium. Förberedelser och överläggningar för militär samverkan med medlemmar av en stormaktsallians är sålunda helt uteslutna om vi vill bevara förtroendet för vår utrikespolitik och försvarspolitik.

En överväldigande majoritet av det svenska folket har slutit upp bakom neutralitetspolitiken, i övertygelse om att den varit en av förutsättningarna för vår långa fredsperiod och att den även i framtiden ger oss en möjlighet att undgå att dras in i en stormaktskonflikt. Vi kan också glädja oss åt att den ute i världen med åren vunnit ökad förståelse och respekt. Förtroendet utåt och inåt för neutralitetspolitikens innebörd är för vårt land en värdefull tillgång. Vi bör så forma vår politik att denna tillgång bevaras.

Neutralitetspolitiken står sålunda i samklang med våra egna vitala intressen. Den kan också bidra till fred och stabilitet i vår del av världen. Så länge världen inte är organserad i en verklig trygghetsorganisation, byggd på solidariteten, utan i stor utsträckning är uppdelad i regionala grupper med skarpa inbördes motsättningar, är det av stort värde att det finns stater som står utanför alliansblocken och sålunda står friare än dessa vid bedömandet av olika staters politik. Om blockbildningen omfattade alla stater skulle motsättningarna

skärpas. Neutrala länder kan genom utformningen av sin egen utrikespolitik stundom markera ställningstaganden, som är uttryck för en tendens i utjämnings tecken. I de internationella organisationerna, framför allt i Förenta Nationerna, kan emellanåt tillfällen erbjudas obundna stater, även mindre stater som Sverige, att närma ståndpunkterna till varandra eller att vinna förståelse hos ena parten för motsidans synpunkter. Erfarenheten visar också att i olika sammanhang det framstår som ett önskemål att få medverka av neutrala staters medborgare vid fullgörande av internationella uppgifter i fredstid.

Dessa sista aspekter av neutralitetspolitiken är ur svensk synpunkt av stor betydelse. Vi önskar efter ringa förmåga bidra till främjande av fred och avspänning. Vi önskar medverka till vidgade förbindelser mellan nationerna, till ökat utbyte på kulturens område, till främjande av personliga kontakter. Men möjligheten att verka i sådan riktning är beroende av att vi inte starkt engagerar oss på ena sidan i den politiska striden mellan öst och väst eller andra gruppbildningar.

En politik med denna inriktning ligger uppenbart även i vårt eget intresse. Neutraliteten anser vi ge större trygghet än någon annan utrikespolitik, men den innebär självfallet ingen garanti för att vi inte dras in i krig. Försvaret är ett uttryck för vår oböjliga vilja att värna vårt oberoende och ger oss resurser därtill, men dess möjligheter i ett modernt storkrig är ändå begränsade. Det är därför vårt eget intresse vi främjar när vi efter måttet av vår förmåga vill medverka i strävandena att förebygga ett krig.

Det är givetvis i första hand regeringens som har ansvaret för den politik som följes. Men det är av stor vikt att regeringen har bakom sig en allmän opinion inom landet. Icke minst är det av betydelse att de stora politiska partierna är medvetna om sitt ansvar för utrikespolitiken. Därvid räcker det inte med beaktelser i ord till alliansfrihetens och neutralitetens politik. Såsom framgår av

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

vad redan sagts har vårt land liksom andra länder i liknande ställning den positiva uppgiften att tillvarata de tillfällena till avspänning och utjämning i internationell politik, som kan erbjuda sig.

Ifall vi, utan att binda oss genom alliansförpliktelser, dock lidelsefullt och konstant tar parti för ena sidan i de politiska grupperingar som existerar i vår söndrade värld, förlorar vi alla utsikter att verka för fredlig sammanlevnad och folkförsoning. Vi missar en viktig positiv uppgift, som eljest ligger naturligt till för ett land som vårt.

Självfallet ger vi icke på något sätt avkall på vår anslutning till demokratiens ideal. Strävandena att i dagens världsläge tryggas freden och lösa tvistefrågorna mellan nationerna förutsätter normala förbindelser och förhandlingar mellan stater med olika politiska och ekonomiska system. Att beteckna dessa strävanden som undfallenhet ger snarast uttryck för en bristande tilltro till demokratiens möjligheter att hävda sig, det tyder på svaghet, icke på styrka.

Men ett starkt engagemang, ensidigt inriktat, är också ur en annan synpunkt förenat med olägenheter och risker. När vi valt neutralitetspolitiken, är det angeläget att vår politik rätt uppfattas och att våra avsikter vinner tilltro. Måttlösa angrepp av inflytelserika politiker mot andra staters politik motverkar den neutralitetspolitik, som vi officiellt ansluter oss till. Detta är fallet i särskilt hög grad, om företrädare för det neutrala Sverige, i ett läge när såväl öst som väst försöker finna vägar till vidgade kontakter och förhandlingar, ger uttryck för extrema uppfattningar ägnade att skärpa och underblåsa rådande motsättningar. Det är inte här fråga om begränsning i yttrandefriheten, det gäller att vinna förtroende i andra länder för den politik som vårt land vill stå för.

Den närmaste anledningen till den uppflammande debatten om utrikespolitiken var som bekant en konflikt mellan regeringen och högerpartiets ledare herr Hjalmarson. Den gällde huruvida regeringen haft fog för sin åtgärd att förbigå

herr Hjalmarson vid valet av svenska representanter till årets möte med För-
enta Nationernas församling.

Regeringen hade funnit att herr Hjalmarson var föga representativ för Sveriges utrikespolitik och fördens skull icke lämpligen borde ingå i delegationen, vars samtliga medlemmar har ställningen som regeringens ombud. Herr Hjalmarson själv hävdade däremot, understödd av högerpartiets ledning, att han borde utses som delegat, eftersom avståndet mellan regeringens utrikespolitiska ståndpunkt och hans egen syn på de utrikespolitiska problemen inte var större än att båda rymdes under samma tak. Man kan uttrycka tvistens innebörd så, att herr Hjalmarson för ovanlighetens skull insisterade på att betraktas som regeringstrogen i utrikespolitiken.

Eljest är det inte ett kännetecken på den utrikespolitiska hållning som herr Hjalmarson sedan länge intager att den nära ansluter sig till regeringens. Tvärtom har man ofta fått det intrycket att högerledaren är angelägen att markera så tydligt som möjligt sitt avståndstagande från regeringen i väsentliga hänseenden.

Den omständighet som närmast föranledde den aktuella tvisten var att herr Hjalmarson gick till skarpt angrepp mot regeringens inbjudan av Sovjetunionens regeringschef till Sverige. Denna inbjudan utgjorde ett viktigt avsnitt av svensk utrikespolitik. Högerledaren fann sig emellertid oförhindrad att lova sin medverkan vid ett offentligt opinionsmöte mot besöket. Han tänkte sig att resa till FN som svensk delegat, där senare herr Chrustjov var inbjuden att såsom hedersgäst tala i FN-församlingen.

Om det tilltänkta besöket av herr Chrustjov i Sverige gjorde herr Hjalmarson talrika uttalanden, såsom t. ex. detta, den 17 juli 1959:

»Chrustjovs besök kommer att bli ett olyckligt och förödmjukande propagandaspektakel, där vi med ord som inte motsvarar våra känslor skall hälsa företrädaren för ett omänskligt politiskt system, krigshotets främste organisatör.»

Det är av intresse att lyssna till vad

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

den norska högerens parlamentariske ledare yttrade i stortinget i oktober detta år:

»Trots att regeringen icke rådfört sig med oppositionen då inbjudan utfärdades, hade icke någon meningsyttring från den parlamentariska oppositionen nått utanför stortingets väggar. Samtliga partier hade vid denna tid sina landsmöten; icke ett enda ord kom ut från dessa möten som kunde störa något som helst. Detta berodde icke på någon allmän uppslutning kring regeringens beslut men väl på att den ansvariga oppositionen — när inbjudan var ett faktum — ville medverka till att besöket avverkades på ett värdigt sätt.»

Det är inte bara regeringen som upptäckt att herr Hjalmarson fullföljer sin speciella utrikespolitik och att han tolkar alliansfrihet och neutralitet på sitt eget vis. Det är inte heller någon ny iakttagelse det här är fråga om. Årets framträdande var, såsom det blivit sagt, droppen som kom bägaren att rinna över. Under årens lopp har herr Hjalmarson ofta tillkännagivit ståndpunkter, som illa rimmar med den officiella utrikespolitiken. Högerledarens förslag att Sverige i samarbete med Atlantpaktsländerna skulle befästa den danska ön Bornholm liksom hans förklaring i våras, att Sverige borde inköpa vapenbärare i syfte att förbereda militär samverkan med västmakterna är väl kända. Likaså har i debatten ofta återgivits en artikel i Svensk Tidskrift 1956, som herr Hjalmarson ännu icke tagit avstånd ifrån. I denna artikel förklarade författaren att syftet med den Hjalmarsonska utrikespolitiken vore att föra oss ut ur neutralitetspolitikens återvändsgränd. Samförståndet om den alliansfria utrikespolitiken vore villkorligt och tillfälligt, betingat av omständigheterna. Militär samverkan med våra skandinaviska grannar vore den positiva handlingslinjen i herr Hjalmarsons utrikespolitik. Ytterligare några exempel må här nämnas.

Herr Hjalmarsons ställningstagande till den s. k. Acheson-planen och dess tillämpning föranledde dr Johannes Wickman att uttala i en tidskriftsartikel:

»Detta är i genomskinlig förklädnad ett krav på Sveriges anslutning till västblocket.»

Om alliansfriheten yttrade herr Hjalmarson 1952:

»Den alliansfria vägen är dock bara en av nu rådande politiska och strategiska förhållanden betingad målsättning. Inte minst i utlandet bör man vara medveten om detta faktum.»

I 1954 års utrikesdebatt yttrade han:

»Även ett starkt svenskt försvar måste alltså bygga på förutsättningen av bistånd västerifrån. Att pröva vilken hjälp vi behöver och vilken vi har möjlighet att få, är något som ankommer på experterna. Den utrikespolitiska uppgiften ligger i att inom ramen för vår alliansfria utrikespolitik skapa bästa möjliga förutsättningar för det nödvändiga biståndet. Vi måste vidmakthålla och stärka våra naturliga förbindelser med västmakterna. Alliansfriheten innebär ingalunda att vi avstått från rätten att göra så.»

1956 hette det:

»Också vi sitter på det solidariska, demokratiska försvarets gren, även om vi har en kvist för oss. Att bortse från dessa realiteter är varken realism eller objektivitet.»

Det vore lätt att fortsätta citaten.

I det längsta har vi velat tro, att uttalanden av denna typ endast avspeglade herr Hjalmarsons privata åsikter.

Dessa citat har anförts för att klargöra, att det råder en avsevärd olikhet mellan den ståndpunkt herr Hjalmarson under årens lopp intagit och regeringens utrikespolitiska ståndpunkt.

Det kan anmärkas, att dessa tidigare påtalade divergenser inte hindrat regeringen från att utse honom till delegat i FN:s församling. Det är riktigt. Vi har varit ytterst toleranta i förhoppning om en ändrad inställning från högerledarens sida. Vi var även denna gång beredda att undvika öppen strid och gick därför med på den kompromiss som högern föreslog. Men när högern likväl blåste till strid och organiserade en möteskampanj runt om i landet med våldsamma angrepp mot regeringen var det själv-

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

klart, att regeringen måste offentligt klargöra vad åsiktsbrytningen om utrikespolitiken gäller.

Det är främst i två avseenden som skillnaden mellan regeringens och högerledarens syn på utrikespolitiken framträtt. Det förefaller för det första inte sällan som om herr Hjalmarson skulle betrakta alliansfriheten som en opportunistisk politik där neutraliteten i händelse av ett storkrig är en tänkbar linje, men där vi bör behålla full handelsfrihet att välja en annan väg och sålunda kunna besluta oss för att inträda i kriget på någon av de krigförandes sida. En sådan uttolkning av alliansfriheten är ägnad att undergräva tilltron till fastheten i svensk utrikespolitik. För regeringen är alliansfriheten, såsom tidigare framhållits, ett uttryck för en bestämd vilja att i händelse av ett storkrig hålla fast vid neutraliteten, bjuda motstånd mot varje angripare och motsätta sig kränkningar av landets neutralitet. Det är ett vitalt intresse för vårt land, om vi vill bevara förtroendet och respekten för neutralitetspolitiken, att klargöra att alliansfriheten icke täcker en opportunistisk politik av det slag som högerledaren hävdar.

En betydande skillnad har för det andra framträtt i uppfattningen om det svenska försvarets uppgift. Högerledaren har såväl i allmänna uttalanden som i konkreta förslag givit uttryck för en önskan att Sverige skall inleda eller förbereda någon form av militär samverkan med Atlantpaksstaterna. Han har helt nyligen t. o. m. sökt göra gällande, att hela det svenska försvaret skulle vara uppbyggt under förutsättning av en sådan samverkan med Atlantpaksstaterna.

Det står givetvis varje svensk medborgare och varje politiskt parti fritt att förorda Sveriges anknäpning till de västliga stormakternas allianssystem, antingen detta anses böra ske genom ett inträde i Atlantpakten eller genom en militär samverkan i annan form. Ett flertal större tidningar har företrätt och företräder sådana åsikter. De har därvid klart redovisat, att de icke delar riksdagsmajoritetens syn på utrikespolitiken. De företräder således en ståndpunkt utan förankring i folkrepresentationen. När emellertid ledaren för det största oppositionspartiet, som anser sig vilja företräda regeringens utrikespolitik och som deltagit som sitt partis representant i de överläggningar om det svenska försvarets utformning, som legat till grund för riksdagens beslut, ger uttryck för i sak likartade synpunkter, får frågan helt andra dimensioner. Då framstår det som en tvingande nödvändighet för regeringen att slå fast dels att högerledaren ger en missvisande bild av svensk försvarspolitik, dels att hans uttalanden icke går att förena med svensk neutralitetspolitik.

Det svenska folket bär i dag stora bördor för försvaret. Människorna ser försvaret som ett värn för vår obundna ställning och vår neutralitet. De är beredda att utåt manifestera vår vilja att bringa offer för att fullfölja vår självständighetspolitik. Denna levande försvarsvilja är en ovärderlig tillgång för vår nation, en förutsättning för att statsledningen i en kritisk situation skall med kraft kunna hävda Sveriges intressen. Men om den uppfattningen vinner spridning, att vi är på glid bort från neutralitetspolitiken, om det uppstår tvekan och osäkerhet om vårt försvars uppgifter, kan försvarsviljan lida allvarlig skada. En regering, som i en orolig tid vill bevara folkets försvarsvilja, måste klart ta avstånd från försvarspolitiska utläggningar av det slag som högerledaren framfört.

Nu tycks det på sina håll råda den föreställningen, att herr Hjalmarson är offer för något slags förföljelse på grund av sina utrikespolitiska åsikter. Det sägs att han blivit av regeringen straffad för sin kritik mot regeringens utrikespolitik. Man har också gjort gällande, att han blivit utsatt för diskriminering. Hans yttrandefrihet har kringskurits, är ett ofta förekommande påstående. Man har med ett ord velat få allmänheten att tro, att herr Hjalmarson blivit skymfligt behandlad och är martyr för en regeringens misshaglig inställning i utrikespolitiska frågor.

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

Det bör dock stå klart för envar, att dessa klagomål saknar all grund. Om herr Hjalmarson med eller utan stöd av sitt parti har en från regeringen avvikande mening i utrikespolitiken, så är det hans fulla rätt. Man borde kunna förutsätta, att han är tillräckligt självständig för att vilja stå för sina åsikter. Lika uppenbart är att regeringen är i sin fulla rätt, om den hävdar att klyftan mellan herr Hjalmarsons och dess egen utrikespolitiska uppfattning är alltför stor för att han under en uppmärksamrad utrikespolitisk konferens av den art som FN-församlingen utgör skall av regeringen anlitas att föra dess talan. Herr Hjalmarson har därmed varken utsatts för moralisk deklassering eller för någon rättskränkning. Regeringen har bedömt avståndet mellan dess politik och herr Hjalmarsons såsom större än vad herr Hjalmarson själv gör. De uttalanden som högerpartiets företrädare fällt, icke minst under de senaste månaderna, tyder på att regeringen icke underskattat meningsskiljaktigheterna.

När regeringen beslöt att icke utse herr Hjalmarson som sin företrädare i Förenta Nationerna, men väl acceptera andra företrädare för högerpartiet, skedde detta mot bakgrunden av att andra högermän och högerens tidningar uttryckt sig med betydligt större omsorg och försiktighet, varför herr Hjalmarson inte nödvändigtvis behövde anses vara representativ för sitt parti i utrikespolitiska frågor.

Alltifrån 1947 har den svenska delegationen vid FN:s församling haft parlamentariska delegater från de stora politiska partierna. Det har ansetts i hög grad önskvärt med detta inslag av parlamentariker i delegationen. Samma princip följdes för övrigt av Sverige i Nationernas förbund. Vad FN beträffar, finns det ett antal delegationer sammansatta efter samma principer som den svenska, men denna praxis att ha representanter från oppositionen i delegationen är ingalunda allmän. I ett fall — det gäller Kanada — har det ordnats så, att politiker från såväl regeringspartiet som oppositionen följer med som »observatö-

rer» och alltså utan att utses till delegater med rätt att deltaga i FN:s förhandlingar. I flertalet länders delegationer ingår icke representanter för den inrikespolitiska oppositionen. Oavsett om de svenska delegaterna är ledamöter av riksdagen och oavsett deras medlemskap i det ena eller andra partiet, är samtliga utsedda att vara regeringens ombud och har att i sådan egenskap följa av regeringen utfärdade instruktioner.

Då det ansetts önskvärt att i den svenska delegationen ha även medlemmar av de parlamentariska oppositionspartierna, har tankegången varit att inom utrikespolitikens område intet parti företrätt annan grunduppfattning än regeringen. De i delegationerna ingående parlamentsledamöterna har alltså kunnat betraktas såsom tillhörande regeringens parlamentariska underlag såvitt avser utrikespolitiken. I den mån skilda meningar gjort sig gällande mellan delegaterna i en utrikespolitisk fråga, som behandlas av FN:s församling, har det varit regeringens sak att genom instruktion bestämma ställningstagandet.

Det kan icke förnekas att risk för politiska konflikter föreligger med en ordning av detta slag. I den offentliga debatten har systemet med delegationer, sammansatta på det sätt som här beskrivits, ibland kritiserats såsom med nödvändighet medförande en stark begränsning i de parlamentariska ledamöternas handlingsfrihet. Man har gjort gällande att delegater, som haft en från regeringen avvikande uppfattning i en viktig fråga, är i praktiken hindrade från att offentligen tillkännage sin mening och verka för den i samband med ärendets behandling inom FN. Å andra sidan har betonats värdet av att oppositionspartierna erhåller möjlighet att nära följa Sveriges politik i FN. Givetvis har aldrig ifrågasatts annat än att delegater med avvikande mening kan i efterhand, när exempelvis FN-politiken debatteras i riksdagen, redovisa sin ståndpunkt.

Men en konflikt kan uppstå inte bara av det nyss angivna skälet, att någon eller några av de parlamentariska delegaterna finner sig alltför mycket begrän-

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

sade i sin handlingsfrihet och önskar ut-
åt markera sin avvikande ståndpunkt.
Läget kan också vara det omvända, att
regeringen icke önskar till ombud för-
ordna parlamentariska politiker som
framträtt som motståndare i viktiga hän-
seenden till regeringens utrikespolitik.
Det är denna sistnämnda situation som
aktualiserades i somras, då regeringen
av redan angivna skäl icke ansåg lämp-
ligt att utse herr Hjalmarson till med-
lem av höstens FN-delegation.

Med anledning av det inträffade har
från folkpartiets sida föreslagits, att de
demokratiska partierna borde samråda
om principerna för FN-delegationens
sammansättning. Från regeringens sida
finns intet att erinra mot en sådan över-
läggning. Jag vill emellertid betona, att
regeringen icke har någon önskan att
ändra den praxis som hittills varit rå-
dande. Vi skulle beklaga om något av de
demokratiska partierna föredroge att stå
utanför samarbetet i FN. Det är dock
partiernas egen sak att avgöra sin håll-
ning. Skulle mot förmodan alla opposi-
tionspartierna vilja övergå till en ny
ordning med en delegation uteslutande
bestående av parlamentariker av samma
parti som regeringen, jämte diplomatis-
ka delegater, kan regeringen icke tvinga
dem att medverka i FN:s arbete. Men
det är i så fall inte regeringen som ef-
tersträvat en sådan omläggning.

Interpellanten har tydligen velat ha
en klargörande debatt om utrikespoliti-
ken. Sammanfattningsvis gäller enligt
regeringens mening denna debatt och
dessa meningsskiljaktigheter fyra bety-
delsefulla frågor inom svensk utrikespo-
litik.

Den första frågan gäller om regering-
en har rätt att utse ombuden till Förenta
Nationernas generalförsamling och där-
vid också bedöma huruvida föreslagna
kandidater är lämpliga företrädare för
den politik regeringen bär ansvaret för.

Den andra frågan gäller följande: Bör
Sverige forma sin politik på sådant sätt
att den så långt det nu är möjligt bidrar
till utjämning av de rådande motsätt-
ningarna i världen? Skall inte vi som
neutral nation i ett läge av en viss po-

litisk avspänning i världen i varje fall
undvika att demonstrera en annan in-
ställning till utbyte och kontakter mel-
lan nationerna än de ledande stormak-
terna på ömse håll visat? Eller skall vi
starkt engagera oss för ena sidan i nu-
varande motsättningar och följa en linje
som uppenbarligen skulle starkt försvåra
även normala och korrekta förbindelser
med den andra parten?

Den tredje frågan gäller: Skall den
alliansfria utrikespolitiken vara uttryck
för vår fasta beslutsamhet att i ett fram-
tida storkrig värna neutraliteten? Eller
är det en tillfällig handlingslinje, som
innebär att vi för närvarande icke an-
sluter oss till något allianssystem, men
står obundna att i händelse av ett stor-
krig inträda på någon av de krigförän-
des sida?

Den fjärde frågan är denna: Har det
svenska försvaret till främsta uppgift att
skapa respekt för vår förmåga att värna
neutraliteten i händelse av ett storkrig?
Är det i så fall förenligt med neutrali-
tetspolitiken att inleda eller förbereda
militär samverkan med en stormaktsal-
lians?

För en liten nation som eftersträvar
att föra en självständig politik är sam-
verkan och samling kring utrikespoliti-
ken av stort värde. Men strävan att be-
vara enigheten får icke medföra oklar-
het, osäkerhet och ovisshet om var vi
står. Det är en risk om neutralitetspoli-
tikens begrepp uttänjes så långt att även
dess motståndare kan rymmas under
dess samlingstecken. Det är en fara om
enigheten endast blir en täckmantel för
betydande åsiktsbrytningar i grundläg-
gande utrikespolitiska frågor. Enighet
under oklara villkor kan allvarligt för-
svaga vårt lands internationella ställ-
ning, undergräva förtroendet för vår
neutralitetspolitik och i en kritisk situa-
tion medföra ödesdigra konsekvenser.
Inför de angrepp som högern riktat mot
utrikespolitiken ser regeringen som sin
självklara förpliktelse att obrottsligt slå
vakt om den neutralitetspolitik som
präglat den långa fredsperiod vårt folk
fått uppleva.

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens herr utrikesministern för att han velat besvara min interpellation med att här föredra samma svar, som samtidigt lämnas av statsministern på en interpellation i andra kammaren. Härigenom har, såsom min avsikt varit med interpellationen, tillfälle beretts båda kamrarna att på vanligt sätt samtidigt debattera vissa uppmärksammade frågor inom utrikespolitiken, vilka inte funnit plats i de tidigare under höstriksdagen hållna allmänna debatterna. Jag tackar också för att jag fick tillfälle att under gårdagseftermiddagen ta del av det nu lämnade svaret.

Vår senaste utrikesdebatt ägde rum för något mer än ett halvt år sedan, den 11 mars. Rollerna inom regeringen var då ombytta: statsministern i första kammaren, utrikesministern i andra kammaren. Debatten här i kammaren förflöt i stort sett i enighetens tecken, som den gjort under hela efterkrigstiden när det gällt huvuddragen av vår utrikespolitik.

Jag saknar anledning att ingå på de enskildheter vi den gången sysslade med, men jag vill gärna återgiva några som jag tycker värdefulla uttalanden av statsministern i en delvis till mig riktad replik. Den gällde till en början de diskuterade marknadsfrågorna. Det hette där: »Redan med vad jag nu sagt har jag givit ett uttryck åt att det är en stor källa till tillfredsställelse för regeringen, att enheten omkring utrikespolitiken har bevarats och snarast förstärkts i den nuvarande brydsamma tiden. Inför de besvärligheter, som vi just nu möter på grund av europaförhandlingarnas sammanbrott och svårigheterna att åstadkomma en nordisk marknad, tror jag det är — precis som herr Ewerlöf uttryckte det — av mycket stort värde att vi i vårt land står så samlade som vi gör. Det är självfallet, att vi skall göra vad på regeringen ankommer för att bibehålla denna samling.»

Längre fram fortsatte statsministern: »Samma glädjande enighet som har rått i bedömningen av de handelspolitiska frågorna gäller ju också utrikespolitiken

i stort. Jag kan konstatera att» — här följer uppräknigen av ett antal namn, bland dem mitt — »har deklarerat sin anslutning till vår alliansfria politik. Jag tror det är mycket värdefullt att vi i en kritisk situation, med de bekymmer som finns på det internationella området, kan konstatera att en sådan samling föreligger. — Det är klart att denna enighet inte utesluter nyanser i bedömandet. Sådana nyanser kan inte rubba helhetsintrycket. I samma andedrag som herr Ewerlöf gav sin anslutning till de utrikespolitiska huvudlinjerna meddelade han att hans parti hade avrått från inbjudandet av den ryske statschefen till ett besök. — Jag fattar det så att han betraktar vår olika uppfattning om lämpligheten av detta statschefsbesök som en sådan nyans, alltså som en fråga i vilka delade meningar kan råda, utan att detta får blåsas upp till den storleksordningen att samlingen kring vår utrikespolitik hotas.»

Ja, förvisso ansåg jag det, och det gör jag alltså. Men hur är det med regeringen? Själv har jag under årens lopp gång efter annan i utrikespolitiska sammanhang understrukit såsom en av förutsättningarna för att enighet kring vår alliansfria politik kunnat vinnas och bevaras, att denna politik bedrivs så, att ingen tvekan kan råda i omvärlden om vår ideologiska samhörighet med Västerlandet. — Likaså har vi hävdat vår rätt, för att inte säga skyldighet, att öppet ge uttryck åt vår mening om diktaturen och dess utslag i öster. Det är en frihet som statsministern, och jag vågar säga även utrikesministern, har begagnat sig av. Detta hindrar inte att vi med sympati kan följa mycket av vad som sker på det kulturella och materiella området i dagens Ryssland. Om statsministern och regeringen kommit till den uppfattningen, att det nu inte bör kritiseras längre, så är detta en omdömesfråga, i vilken man inte med stöd av den alliansfria linjen kan fordra rättning i leden.

När högerpartiet och även folkpartiet avrådde från inbjudan till den ryske ministerpresidenten att besöka vårt land

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

och offentligen motiverade skälen för sitt ställningstagande, var detta ingenting som hade med grundvalarna för den alliansfria linjen att göra.

Allt det rabalder som kommits åstad, sedan vi förde den av mig nyss refererade debatten, har uppenbarligen sin upprinnelse *inte* i något som inträffat här hemma, utan i Chrustjovs återbud i somras. Det verkar som om denna åtgärd kommit som en chock för regeringen och bringat den ur fattningen.

Regeringens tolkning av orsakerna till återbudet, särskilt sådan den framstod i utrikesministerns radioeko, innebär ett ansträngt försök att lägga huvudvikten vid de inhemska opinionsyttringarna. Eljest var det ju närmast regeringen själv som ställts i gluggen. De verkliga orsakerna måste nog sökas på annat håll. Ett skäl må ha varit att Chrustjov inte velat nöja sig med ett besök av protokollär natur, utan motsett förhandlingar av ett slag, som icke ingått i de svenska förutsättningarna för besöket. Därvidlag kan vad utrikesministern under allmän anslutning kort förut haft att säga om Östersjön som ett fredens hav ha spelat en roll. Ett annat skäl, och måhända det avgörande, har i efterhand kommit i dagen. Jag syftar på den inbjudan från USA som Chrustjov enligt vad vi nu vet fick motta i början av juli. Det är väl naturligt att det då har tett sig olägligt för Chrustjov att tillbringa ett par veckor i Skandinavien omedelbart före det för honom så betydelsefulla USA-besöket.

Jag kan försäkra utrikesministern att de alternativa förklaringsgrunder jag här antytt inte tillkommit för att söka skaffa högerpartiet ett alibi, snarare då för att befria Chrustjov från misstanken att vara en överdrivet känslig person.

Mot bakgrunden av vad som sålunda förekommit vidtog regeringen den uppscendeväckande och kränkande åtgärden att diskvalificera högerledaren som av partiet föreslagen FN-delegat. I en högerkommuniké angavs detta med statsministerns godkännande bero på att herr Hjalmarson offentligt framfört par-

tiets uppfattning om ministerpresident Chrustjovs besök.

Denna repressalieåtgärd har under de omständigheter, under vilka den tillkommit, svårligen kunnat uppfattas på annat sätt än som ett försök från regeringens sida att ställa sig bättre till baks österut. Om detta inte varit regeringens avsikt, hade den bort inse, att den genom åtgärden i alla fall skapat ett sken emot sig som den bort vara angelägen att undvika. Intrycket står nu allmänt kvar både inom och utom landet till stor skada för vårt anseende.

I sammanhanget har utrikesministern framhållit, att ombuden i FN representerar den svenska regeringen och dess utrikespolitik, ej sina egna respektive partier. Jag finner denna beskrivning föga motsvara verkligheten. Visst är det så, att regeringen formellt utser ombuden, fastställer deras instruktion och i sista hand bestämmer, hur delegationen skall handla i generalförsamling och utskott. Men inte följer därav att ombuden är skyldiga att svära på magistrernas ord. Om t. ex. någon medlem av utrikesnämnden tillkännagivit annan mening beträffande någon punkt i instruktionen för ombuden, är han väl inte därmed diskvalificerad för att sedermera delta såsom ombud. Tvärtom är det väl så, att man med den allsidiga representationen inte bara velat understryka enigheten om huvuddragen i vår utrikespolitik utan velat tillförsäkra sig att vid de förberedande överläggningarna i delegationen ha tillgång till personer, som inte bara representerar sig själva eller är ett eko av regeringen, utan som också kan förväntas ge uttryck åt sitt partis allmänna inställning i olika frågor. Det kan gälla frågor alltifrån formuleringar till sättet att rösta i utskott och församling. Jag har personligen haft goda erfarenheter av möjligheterna att i sammanhållningens intresse ge och ta vid dylika överläggningar. Det är varje ombud obetaget att anmäla avvikande mening och offentligen förfäta den här hemma. Att det så sällan hänt är väl det bästa beviset för att samförstån-

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

det varit gott. Någon samvetsnöd behöver aldrig uppkomma, då den, som till äventyrs har en annan mening i en viss fråga, självfallet befrias från att agera i den fråga det gäller.

Den beskrivning, som jag här har lämnat, är den enkla innebörden i vad som hittills tillämpats. Jag tror att det inte varit mer än en mening om att den fungerat tillfredsställande och att den varit en styrka för landet. Från högerpartiets sida gjorde vi vad vi kunde för att denna värdefulla tradition inte skulle i hastigt mod slås sönder. Någon dag innan jag i mitten av augusti avreste till USA för att från väster till öster ta mig fram till New York i lagom tid för generalförsamlingens öppnande i mitten av september, träffades på vårt initiativ en uppgörelse, som i varje fall från vår sida ansågs innebära att regeringen återtog sin diskvalificering av herr Hjalmarson. Regeringen hade nämligen under mellantiden lämnat sådana uppgifter angående riksdagsarbetet under hösten, att frågan inte behövde ställas på sin spets, eftersom herr Hjalmarson ändå skulle bli förhindrad att mottaga uppdraget. Jag reste i tro att allt var klart och fick först vid ankomsten till New York reda på att regeringen inte läste vår uppgörelse på samma sätt som vi. Den hade aldrig haft för avsikt att upphäva sin diskvalifikation av herr Hjalmarson. Därmed var ju grunden för uppgörelsen sådan vi fattat den undanryckt. Även om jag med förväntan motsett att få dra mitt strå till stacken i FN-delegationen, var det självklart, att om det inte fanns plats för partiets ledare, så fanns det inte heller plats för mig.

Herr talman! Jag har härmed sökt att så måttfullt som möjligt framlägga min syn på vad som hänt i samband med regeringens val av FN-delegation till årets generalförsamling — den fråga, som närmast var föremål för min interpellation. Svaret går långt utöver denna ram. Vad däri inledningsvis sägs till beskrivning av vår politik såsom inriktad på neutralitet i händelse av ett tredje världskrig och en därav betingad allians-

frihet under fred kan jag i stort sett instämma i.

Interpellationssvaret avslutas med fyra frågor.

Den första frågan gäller, om »regeringen har rätt att utse ombud till FN:s generalförsamling och därvid också bedöma huruvida föreslagna kandidater är lämpliga företrädare för den politik regeringen bör ansvara för». Den frågan kan jag besvara med att hänvisa till vad jag redan anförde. Jag vill tillägga, att jag anser att systemet med partirepresentation förutsätter, att partirepresentanterna utses i samförstånd med respektive partiledningar.

Frågan nr två är uppdelad i olika sats. Den första lyder: »Bör Sverige forma sin politik på sådant sätt att den så långt det nu är möjligt bidrar till utjämning av de rådande motsättningarna i världen?» Den frågan besvarar jag självfallet med ja.

Den andra meningen lyder: »Skall inte vi som neutral nation, i ett läge av en viss politisk avspänning i världen i varje fall undvika att demonstrera en annan inställning till utbyte och kontakter mellan nationerna än de ledande stormakterna på ömse håll visat?» Frågan är ju av provokatorisk innebörd. Jag vill med anledning av den framhålla vår inställning till Chrustjovbesöket vid den tidpunkt som det nu var fråga om, ävensom att ett sådant besök hos oss enligt vår uppfattning icke kan till sin innebörd och ändamålsenlighet jämföras med besöksutväxlingen stormakterna emellan.

Den tredje meningen lyder: »Eller skall vi starkt engagera oss för ena sidan i nuvarande motsättningar och följa en linje som uppenbarligen skulle starkt försvåra även normala och korrekta förbindelser med den andra parten?» Det är inte en fråga utan snarast en beskillning, som inte kräver något svar.

Den tredje frågan gäller: »Skall den alliansfria utrikespolitiken vara uttryck för vår fasta beslutsamhet att i ett framtida storkrig värna neutraliteten?» På den frågan svarar jag ett obetingat ja.

Vidare fortsätter frågan: »Eller är det

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

en tillfällig handlingslinje, som innebär att vi för närvarande icke ansluter oss till något allianssystem, men står obundna att i händelse av ett storkrig inträda på någon av de krigförändres sida? Den frågan besvarar jag med nej, men jag vill framhålla, att vi alltid hävdad, att förhållandena i världen kan ändras så, att vi blir tvingade att ompröva vår ställning. Särskilt har det framhållits, att så skulle bli fallet, om Finland ockuperades. När utrikesutskottet i april 1956 avstyrkte kommunistmotioner, som innebar permanent bindning av svensk utrikespolitik för varje tänkbart läge i en oförutsebar framtid, hävdade utskottet enhälligt, att en omläggning av denna art av vår utrikespolitik icke var påkallad av nu rådande läge eller innebar ett ändamålsenligt tillgodoseende för framtiden av svenska intressen.

Den fjärde frågan lyder: »Har det svenska försvaret till främsta uppgift att skapa respekt för vår förmåga att värna neutraliteten i händelse av ett storkrig? Är det i så fall förenligt med neutralitetspolitiken att inleda eller förbereda militär samverkan med en stormaktsallians?» På den frågan svarar jag, att i fråga om försvaret står vi helt på den grund som lagts vid våra försvarsbeslut. Försvarets uppgift är i första hand att söka avhålla från angrepp och att i händelse av angrepp bjuda starkast möjliga motstånd mot angriparen, men vi måste också ta med i beräkningen att uppgiften kan bli oss övermäktig. I ett sådant läge hänger vår existens på hjälp utifrån. Genom egna åtgärder och på egen hand bör vi vid planeringen av försvaret underlätta mottagandet av sådan hjälp.

De personliga angreppen mot herr Hjalmarson — vilka mestadels fått en förvrängd utformning — får väl närmast anses höra hemma i andra kammaren. För mig må det vara nog att förklara — om nu en sådan förklaring behövs — att herr Hjalmarson är talesman för sitt parti och inte för sig själv även när det gäller utrikespolitiken.

I utrikesdebatten den 11 mars åberopade jag med instämmande en artikel i

Tiden nr 2 för i år av kammarkollegan herr Siegbahn. Där finns ett tankvärt avsnitt, som varnar för kattarprocesser av det slag regeringen nu igångsatt. Detta avsnitt avslutas med följande ord: »De demokratiska partiernas enighet om grundlinjerna i vår utrikespolitik är ett alldeles för värdefullt kapital för att riskeras i partipolitiken. Däremot måste man givetvis ha möjlighet att ta avstånd från olika enskilda förslag och yttranden inom ramen för den gemensamma målsättningen.»

Den vägen har regeringen inte följt.

Själv har jag intet annat uppsåt än att söka medverka till att denna uppkonstruerade strid om landets utrikespolitik snarast bringas ur världen. Må alla goda krafter förena sig om att bota de revor, som redan vållats! Ingen kan ha något att vinna på att fördjupa klyftan. Det enda vissa är att landets intresse äventyras. Detta säger jag trots det interpellationssvar, som jag fått.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! Anledningen till denna debatt är ju främst en kontrovers mellan regeringen och högerpartiet om sätet att sammansätta vår delegation till Förenta Nationerna. Genom allehanda manövrerande har denna kontrovers utvecklats till en, efter vad jag kan förstå, fingerad strid om hur alliansfritt — naturligtvis i utrikespolitisk mening — högerpartiet och enkanerligen dess ledare herr Hjalmarson egentligen är. För den icke inblandade ligger det något överkligt över det hela. Stridsområdet är illa definierat; man vet inte riktigt om det är utrikespolitiskt eller inrikespolitiskt, och överkligheten förefaller mig ungefär lika stor som vid vissa militära övningar, där de stridande trupperna till större delen utgöres av markörer.

Principerna för sammansättningen av den svenska delegationen till Förenta Nationerna har gamla anor. De härrör sig från år 1919, då den första delegationen till Nationernas förbunds församling utsågs. Alltsedan dess har delega-

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

tionen till NF och FN städse inneslutit en eller flera representanter för vart och ett av de demokratiska politiska partierna. De har självfallet utsetts i konselj av regeringen. De har likaledes självfallet vid sitt uppträdande utåt i den församling, där de uppträdde, fått rätta sig efter de instruktioner, som i allmänhet efter utrikesnämndens hörande fastställts av regeringen eller efter de direktiv, som regeringen in casu kunde meddela.

Detta har nu, såvitt jag vet, utåt aldrig vållat några svårigheter. Finner en delegat, som tillhör oppositionen, någon enstaka gång att han i en särskild fråga i ett utskott har svårt att företräda regeringens ståndpunkt, kan han alltid — såsom herr Ewerlöf påpekade — be någon annan att ta hans plats. Meningsmotsättningarna i utrikespolitiska frågor var ofta mycket större på 20- och 30-talen än nu. Hur ofta har jag inte hört herr Trygger säga: »Jag gillar just ingenting av vad Branting gör här i Genève, så jag går väl till budgetutskottet och försöker få stater med svag ekonomi att betala sina medlemsavgifter till förbundet. Det är ju alla överens om att man skall betala sina klubbavgifter!»

Meningen med den parlamentariska representationen i våra delegationer till NF och FN har väl från början varit, och är väl allt fortfarande, dels att utåt och inåt markera alla demokratiska partiers uppslutning kring de mål, för vilka dessa internationella organisationer uppbyggts, dels att öka kunskaperna inom de olika partierna om deras verksamhet, dels slutligen också att ge en viss internationell träning åt framstående parlamentariker.

Under 20- och 30-talen torde det ha varit en regel, från vilken aldrig avvika, att de skilda partierna eller deras ledning utsåg sina representanter, även om detta val formellt konfirmerades av regeringen. De parlamentariska representanterna var på en gång utåt regeringens representanter och inåt också sina partiers företrädare och observatörer. Vid åtskilliga tillfällen under Genève-tiden hände det, när instruktioner

ansågs böra inhämtas i Stockholm i en fråga av större betydelse, att till det yttrande eller förslag, som delegationen hemsände, fanns fogat ibland ganska utförliga reservationer. I de fall då utrikesnämnden hördes delgavs också nämnden dessa reservationer.

Under efterkrigstiden har situationen blivit mer oklar. Det beror på åtskilliga förhållanden. Det parlamentariska läget i Sverige har varit sådant att det förhärskande partiet ansett sig behöva ta relativt liten hänsyn till oppositionen. FN:s församlingssammanträden ha blivit ungefär tre gånger så långa som NF:s och den nuvarande utrikesministern har på ett helt annat sätt än förkrigstidens utrikesministrar på grund av längden av sitt ämbetsinnehav och sin auktoritativa läggning dominerat scenen.

Men jag tror ändå att det finns starka skäl att återgå till den förra, mer stringenta ordningen. Det kan också vara en fördel för det socialdemokratiska partiet, som ju också kan komma i opposition. Låt alltså de skilda politiska partierna realiter utse vem dem lyster till representant i FN, varvid man utgår ifrån att de anses representera partiets grundåskådning, och likaledes ifrån den självklara förutsättningen att vederbörande utåt endast representerar Sveriges, d. v. s. regeringens politik.

Samtidigt bör den ordningen emellertid eftersträvas, att partierna inte alltför ofta växlar sina ombud och inte använder ombudskapet såsom någon sorts stipendieverksamhet för studier i internationell organisation och amerikanskt samhällslivs olika aspekter. Det får ordnas på annat sätt. Mera permanenta delegater kan också följa de frågor de ägnar sig åt även mellan sessionerna. Två ombud för varje parti eller ombud med suppleant synes vara tillräckligt. Mindre än två går nog däremot inte, ty sessionerna är för långa och värtaligheten för stor för att ens en vid sövande tal van svensk riksdagsman skall kunna stå ut i tre månader.

Nu har ju regeringen vägrat att godtaga herr Hjalmarson som svensk dele-

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

gat. De förklaringar som därefter avgivits från de båda huvudantagonisterna och positionernas förflyttning åt olika håll med en rad samtal, varvid interlokutörerna konstant missförstått varandra, utgör ett sällsamt mellanspel i svensk politik av föga uppbyggligt slag och knappast ägnat att stärka Sveriges anseende utåt eller parlamentarismens förankring hos vårt eget folk. Jag har ofta under dessa dagar, mest av gammal professionell vana, funderat på hur jag, om jag vore ett utländskt sändebud i Stockholm, skulle kunnat klargöra för min regering »what it is all about» — vad det handlar om. Jag har till och med gjort ett utkast till den förtroliga depesch, som denne fiktive men tränade observatör kunde tänkas ha sänt hem till sin huvudstad för kort tid sedan och som han nu kommer att låta åtföljas av en kort telegrafisk redogörelse för dagens debatt.

Det kan kanske vara av något intresse för kammarens ledamöter att lyssna till en uppläsning av denna rapport, som dess författare sökt göra så kort och klar som de onekligen något svåröverskådliga förhållandena tillåtit.

Rapporten lyder i översättning:

»Stockholm den 17 nov. 1959.

Nr. 639. Strängt förtroligt.

Eders Excellens.

Som jag i flerfaldiga rapporter haft anledning framhålla för Eders excellens har i den svenska riksdagen under efterkrigstiden rätt en i parlamentariska länder sällsynt enighet både om utrikespolitikens mål och medel. Detta förhållande tillika med den sävlighet, som utmärker svenska politikernas sätt att framlägga sina tankar, samt det ovedersägliga faktum att den svenska utrikesministern alltmera kommit att betraktas som en institution, som inte kan rubbas och vars auktoritet icke bör ifrågasättas, har gjort det svenska parlamentets utrikespolitiska diskussioner till föga nöjsamma tillställningar som endast ägnats förstrött intresse från såväl mina kollegers som den svenska allmänhetens sida. Jag har i allmänhet kunnat in-

skränka mig till att med några kommentarer insända den översättning som utrikesdepartementet välvilligt tillställt mig av stats- och utrikesministrarnas likalydande anförande samt i övrigt understryka debattens lugna, och för de utrikespolitiska förhållandena föga betydande karaktär.

Inför de debatter, som nu stunda i den svenska riksdagen efter ett för mig, och även för de kolleger med vilka jag konfererat, obegripligt förspel, kan situationen te sig något annorlunda, varför jag här anser mig böra göra ett försök till analys. För första gången framhålles nämligen nu från regeringens sida att mellan de politiska partierna, särskilt mellan regeringspartiet och de konservativa, råder en djupgående meningskiljaktighet om riktlinjerna i svensk utrikespolitik. Atminstone är det första gången sedan jag blev här ackrediterad, och en genomgång av mina företrädares visserligen något summariska rapporter har icke givit vid handen att han observerat något sådant.

För att någorlunda förstå vad som nu inträffat torde det vara nödvändigt att gå tillbaka till de meningsutbyten som föregick det ryska regeringschefsbesöket i Skandinavien, som aldrig blev av. Högers partichef, herr Hjalmarson, och i mindre häftig form den liberale ledaren, den kände nationalekonomen professor Ohlin, motsatte sig det berramade besöket under förklaring att dylika protokollära visiter, som icke förleddes av önskan att ernå några förhandlingsresultat, icke tjänade något syfte. Centerpartiledaren, bondehövdingen dr Hedlund, förhöll sig som vanligt avvaktande. När här som i andra länder vissa organisationer anordnade protestmöten, anslöt sig herr Hjalmarson i viss mån till deras aktioner.

Så kom den not varmed herr Chrustjev i icke alltför höviska ordalag inställde besöket. Regeringens besvikelse torde ha varit mycket stor. Man hade säkerligen i hög grad önskat att återgå till den gästfrihet som i Sovjetunionen visats herr Erlander, hans hustru och två söner och även visa herr Chrustjev, hur väl Sve-

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

rige ordnat för folkets stora massa i full demokratisk ordning. Indignationen vände sig i främsta rummet mot herr Hjalmarson, oaktat dennes aktivitet väl inte varit orsaken till det besökets inställande. I fråga om den uppfattning jag kommit till i detta hänseende hänvisas till min depesch nr 596.

Märkligt nog kunde icke från något håll någon indignation förmärkas mot herr Chrustjev, som väl ändå måste sägas ha varit den som burit sig illa åt (det uttryck som författaren har valt är en smula svåröversättligt) utan man ägnade sig åt en enligt min uppfattning rätt egendomlig dispyt om vems fel det var att herr Chrustjev inte kom, herr Hjalmarsons, herr Ohlins, den svenska pressens eller regeringens.

Hur som helst kom herr Hjalmarsons och oppositionens hållning i denna fråga 'bägaren att rinna över' för att citera ett i den politiska debatten ofta använt gammalt svenskt ordspråk. Herr Undén och herr Erlander, eller herr Erlander och herr Undén, eller båda tillsammans ansåg att herr Hjalmarson borde uteslutas ur den svenska FN-delegationen. Herr Hjalmarson, som egentligen detta år inte alls velat resa till New York, kände sig efter viss tvekan härav kränkt. Detta framkom och blev för allmänheten känt efter förhandlingar, vars förlopp jag icke kunnat utreda, oaktat mina medarbetare och jag själv sökt genom samtal med olika politiska personligheter och framstående pressmän utreda sammanhanget. Emellertid drog högerpartiet, solidariskt med sin ledare, tillbaka sina delegater till Förenta Nationerna.

Herr Hjalmarson är en frispråkig person med en ganska förenklad och friskt pojkaktig framställningskonst, som förskaffat hans parti åtskilliga anhängare. I utrikespolitiska frågor framför han stundom tankegångar, som knappast tyder på att han fullt genomtänkt problemerna. Jag erinrar om hans förslag om gemensamma åtgärder från dansk-svensk sida till försvar av ön Bornholm, varom jag inberättat i min vördsamma depesch nr 138 år 1957.

Dessa och andra kanske ej fullt övertänkta yttranden har nu framdragits av statsministern, som är ytterst intresserad av taktiskt betonade politiska framstötter, för att bevisa att herr Hjalmarson icke är en ärlig anhängare av den svenska alliansfria politiken som för åtskilliga blivit en nästan religiös övertygelse som fordrar den mest renläriga uttolkning. Själv har jag kommit till den övertygelsen att herr Hjalmarson är en typisk svensk patriot med nästan nedärvd motvilja mot det sovjetryska systemet och dess yttringar, vilket stundom kanske till överdrift färgar hans inställning, men att han liksom de flesta svenskar är fast övertygad om att den alliansfria politiken är den för Sverige riktiga.

Genom sina uttalanden särskilt vid ett stort möte i Stockholms konserthus har herr Erlander, stödd av flera av sina kolleger, överfört debatten om herr Hjalmarsons uteslutande ur New York-delegationen på ett mera allmänpolitiskt plan. Ingenting hade väl därför varit naturligare än att denna debatt, vilket skulle varit givet i de flesta andra länder, omedelbart överförts till riksdagen. Detta kommer nu att ske, men först sedan ganska häpnadsväckande manövrar ägt rum och efter flera sammanträffanden mellan huvudaktörerna, som därvid konstant synes ha missförstått varandra och därefter publicerat ömsesidiga beskyllningar för att icke ha handskats med sanningen på ett sätt värdigt framstående statsmän. Åtskilliga av mina svenska interlokutörer har betecknat dessa manövrar såsom grönköpingsmässiga, vilket hänsyftar på förhållandena i en mindre svensk stad, där invånarnas vyer enligt uppgift torde vara starkt begränsade.

Jag skulle som konklusion vilja varna Eders Excellens för att fästa alltför stor vikt vid denna affär, som i mångt och mycket torde få ses mot bakgrunden av det skärpta inrikespolitiska läget. Den svenska utrikespolitiken torde icke ha undergått någon förändring och någon anledning att betvivla att den alliansfria politiken alltjämt omfattas av

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

samtliga politiska partier, även högerpartiet, finnes icke.

Vilka konklusioner min ryska kollega dragit av det inträffade har jag icke kunnat med bestämdhet erfar. Det synes dock antagligt att han med tillfredsställelse konstaterat försöken till utrikespolitisk splittring och den känslighet som regeringen visat för allt som skulle kunna tyda på minsta avsteg från alliansfri renlärighet.

Eders Excellens Vördsamme N. N.»

Här var det slut på rapporten.

Jag skulle nu först vilja framhålla, att jag rent personligen hörde till dem som ansåg att ett besök i Skandinavien av den ryske regeringschefen knappast kunde göra någon skada och möjligen någon nytta. Att ett besök skulle kunna genomföras i värdiga former ansåg jag mig inte behöva betvivla med kännedom om svensk organisationsförmåga. Även om herr Chrustjov måhända inte skulle medföra några oförlömliga minnen från Vällingby, så kunde kanske intrycken från Sverige, Norge och Danmark i någon liten mån ha förändrat hans uppfattning om det kapitalistiska slavsamhället. Särskilt efter att vid ett besök i Amerika närmare ha kunnat följa slutskedet av hans resa där, så tänkte jag ibland på att det kanske varit en fördel om han också fått träffa herrar Ohlin, Hjalmarson och Hedlund. Jag fick nämligen det intrycket, att även sådana utrikespolitiska giganter som herrar Erlander och Undén skulle ha haft ganska svårt att reda sig mot den ryske regeringschefens ibland fruktansvärda dialektik och häftiga lynneskastningar.

Jag säger detta bara för att understryka att jag inte här uppträder för att försvara herr Hjalmarson. Men jag vill också betona att jag inte har mig bekant att herr Hjalmarson någonsin vållat delegationschefen i New York några som helst besvär genom illojalt uppträdande. Något sådant har över huvud taget inte förekommit från något håll. Det bjuder för övrigt svenskar emot att på utländsk botten uppträda illojalt.

Återstår då att högerledaren här hemma skulle uttalat åsikter som gör honom ovärdig att i rikets tjänst nyttjas. Det är väl ofrånkomligt att olika personer i den alliansfria politiken inlägger ett något skiftande innehåll. Somliga anser att den väsentligen endast innebär att Sverige icke i fred ingår något avtal med främmande makt av militär innebörd, vilket i sin tur innebär att Sverige icke kan medgiva att dess territorium användes som bas eller uppmarschområde mot någon främmande makt och att denna politik syftar till neutralitet i krig men att Sverige i övrigt äger att i olika sammanhang och på olika sätt manifesteras sin samhörighet med de västliga demokratierna. Andra åter anser att den alliansfria hållningen också måste medföra en speciell återhållsamhet särskilt från personer i mer eller mindre officiell ställning i fråga om omdömen och yttranden i utrikespolitiska frågor. Åter andra vill gå ett steg längre och tycks hävda att det gäller att om möjligt ge de motsatta maktgrupperna rätt ungefär varannan gång. Och slutligen finns det väl de, som håller före att ett land som Sverige med dess utsatta läge bör se som en av sina främsta utrikespolitiska uppgifter att inte på något sätt ge upphov till missnöje från vår mäktiga östra grannes sida.

Enligt min ringa uppfattning är det en svensk regerings uppgift, vilket partiet än må tillhöra, att väl tillvarata vad som är gemensamt och väsentligt, att icke uppförstora de nyanser som må förefinnas, icke söka strid där strid ej behöves och att icke förlägga inrikespolitiska motsättningar till utrikespolitiska vädjobanor.

Det blåser visserligen något ljummare vindar för närvarande i den internationella politiken. Men detta s. k. töväder består än så länge endast i ord, icke i handlingar. Frost kan när som helst komma igen. I alla händelser kommer vägen framåt, även om våra önskedrömmar så småningom kan tänkas komma att i någon liten mån uppfyllas, bli både lång och svår med många bakslag och vågdalar. Lös inte upp det styrkebälte

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

som den allmänna uppslutningen kring vår utrikespolitik varit, uppluckra icke den samhörighetskänsla som på detta område varit vår gemensamma egendom! Ömsesidig saklig kritik är i dessa stycken berättigad men inte strid för stridens skull.

Det är den maning som jag i all ödmjukhet skulle vilja rikta till regeringen och till alla parter.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Den framställda interpellationen kan formellt synas mycket begränsad, då den endast utmynnar i följande fråga: Vill hans excellens utrikesministern för kammaren redogöra för de synpunkter regeringen lägger på frågan om sammansättningen av den svenska FN-delegationen? Interpellationen har emellertid framställts med anledning av det aktuella fallet vid utnämningen av årets FN-delegation, då regeringen inte ville utnämna herr Hjalmarson, högerpartiets ordförande, till delegat. Regeringen har också givit en utförlig förklaring till varför man inte har velat utnämna herr Hjalmarson, bl. a. i statsministerns s. k. konserthus-tal. Den förklaringen hänvisar till herr Hjalmarsons enligt regeringens och — det vill jag inskjuta — även enligt centerpartiets uppfattning icke pålitliga inställning till den svenska utrikespolitik som har förts under många år och som omfattas av största delen av det svenska folket. Därmed har frågan fått en vidare aspekt och kommit att omfatta inte endast problemet om hur den svenska FN-delegationen skall utses, utan också uppfattningarna om hela den svenska utrikespolitiken.

Jag vill i första hand säga några ord om det mindre av dessa problem, nämligen utnämningen av FN-delegationen för vårt land. I stadgan för Förenta Nationerna kan man inte finna någon som helst anvisning om hur delegaterna för respektive medlemsstater skall utses. Det talas om medlemsstater, om dessas rätt att utse delegater och om övriga rättigheter, men det är givetvis ingenting sagt

om att ett land skall utse sina delegater på det eller det sättet. Det torde dock vara det riktiga att anse delegationen som företrädare för den i landet sittande regeringen eller i varje fall för den utrikespolitik denna regering företräder. Om man skulle välja en delegation ur de olika partierna efter proportionella grunder och om dessa representanter sedan eventuellt skulle framföra vitt skilda åsikter i Förenta Nationerna, skulle det bli mycket svårt, om inte rentav omöjligt, att arbeta i FN. När ett land avger en deklaration i Förenta Nationerna görs detta givetvis för landets del, och det är inte möjligt att göra några reservationer genom att säga det finns ett parti eller en meningsriktning inom landet som inte ansluter sig till den deklarerade uppfattningen. Hur skulle man kunna tänka sig att länderna skulle samarbeta i Förenta Nationerna om det alltid skulle följa reservationer på vad som sägs? Det är givetvis Sveriges deklaration man lyssnar till och inte några reservationer om meningsbrytningar inom landet.

Jag kan inte finna att herr Ewerlöfs jämförelser med utrikesnämnden på något sätt är tillämpliga i detta fall. Vad som kan gälla inom vårt land i utrikespolitiska frågor kan inte appliceras på förhållandena i Förenta Nationerna.

Det är också vanligt, när talare yttrar sig i Förenta Nationerna, att man säger att man talar på sin regerings eller delegations vägnar, detta till skillnad från vad som gäller i Europarådets rådgivande församling. I FN avger man alltid en deklaration för landet och icke för den personliga delegaten.

Det har också observerats att, när regimen förändras i ett land — jag syftar nu inte på lugnare förändringar, sådana som att man byter regering i ett land av samma typ som Sverige, utan jag syftar på sådana något våldsammare och hastigare förändringar som har skett i vissa andra länder — denna regimförändring i regel åtföljs av en förändring av vederbörande lands delegation i Förenta Nationerna. Detta understryker ytterligare att man anser att delegationen

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

anses företråda regeringen, framför allt dennas utrikespolitik.

Det är också att observera att Förenta Nationernas stadga inte säger någonting om ett lands styrelsesätt. Det enda villkoret för att ett land skall kunna bli medlem i FN är att det är ett fredsälskande land, och därför säger man ingenting om vilken sorts styrelsesystem som förekommer i landet.

Det torde således stå klart, att ett lands delegation i FN företräder den sittande regeringen. Då kunde naturligtvis regeringen, om den så önskade, utse delegater endast från sitt eget parti. Men som omvittnats här från flera håll i dag har i vårt land den goda seden rått, att regeringen har utsett en delegation med representanter från samtliga demokratiska partier. Det är väl väsentligen två motiv som därvid varit vägledande för regeringen. Man har önskat manifesteras den enighet som råder i utrikespolitiskt avseende i vårt land, och man har velat bereda möjligheter för de andra partierna att hålla sig à jour med vad som händer i Förenta Nationerna. Hans excellens utrikesministern nämnde, att man i olika länder tillämpar litet olika system i detta fall. Jag erinrar mig dock hurusom Förenta staterna vid ett tillfälle, då det gällde att avge en mycket viktig deklaration i Förenta Nationernas första kommitté, som sin representant skickade fram en senator från det demokratiska partiet. Genom att denne senator fick avge deklarationen ville man markera att det rådde full enighet mellan de båda stora partierna i USA i denna viktiga fråga.

Jag vill bestämt vända mig mot vissa synpunkter som framförts i en del svenska tidningar, som påstått att medlemmarna i den svenska delegationen i FN bara skulle vara ett slags nickedockor som säger ja till allt som framförs från regeringens sida. Regeringen har alls inte krävt, att delegaterna skall uppträda på det sättet. De olika delegaterna kan tvärtom arbeta ganska självständigt i sina respektive kommittéer. Det är klart att man måste arbeta i överensstämmelse med den tidigare förda politiken och att

det måste vara konsekvens i arbetet, men i övrigt har det inte på något sätt förekommit något tvångsband gentemot delegaterna. Jag kan t. ex. nämna att en av oppositionens företrädare en gång vände sig ganska bestämt mot att Förenta Nationerna skulle lägga sig i frågan om nationalisering, d. v. s. en form av socialisering, utan att det från regeringens sida på något sätt sades ifrån att det inte var lämpligt att dylika åsikter framfördes av en svensk representant i FN.

Både herr Ewerlöf och herr Boheman kan säkert intyga, att det förekommer ett utomordentligt gott samarbete i den svenska FN-delegationen. Enligt vad jag vet har inte heller herr Hjalmarson vid de tillfällen då han varit svensk FN-delegat framfört någon annan uppfattning på den punkten, utan han har accepterat de riktlinjer som gällt för delegationens arbete.

I princip kan regeringen naturligtvis inte utse delegater som har en starkt avvikande mening från den utrikespolitik som regeringen för. Det har t. ex. tidigare hänt, att regeringen vägrat att utse en delegat som klart sagt ifrån att han anser att Sverige bör ansluta sig till NATO.

Det kan också, som hans excellens utrikesministern nämnde, finnas vissa risker i fråga om utseende av FN-delegater efter det system vi tillämpar nu. Om man från ett parti som FN-delegat föreslår någon som har en mot regeringens utrikespolitik avvikande mening och regeringen sedan utser denne delegat, kan han ju i en FN-kommitté kanske framföra åsikter som på ett för andra länder förvånande sätt avviker från regeringens linje.

Jag måste poängtera, att herr Hjalmarsons utrikespolitiska linje varit synnerligen vinglig under lång tid. Vi har ofta även från vår sida haft anledning att anmärka på vissa uttalanden som han gjort i utrikespolitiskt avseende. Från den synpunkten kan man förstå att regeringen inte ville utnämna honom till FN-delegat. I detta fall är det dock åtskilliga andra faktorer som bör beaktas och som har varit vägledande för vårt

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

ställningstagande i denna såsom herr Boheman sade något överkliga utnämningensfråga. Det är speciellt tre omständigheter som här bör beaktas.

För det första kom regeringens vägran att utse herr Hjalmarson vid en tidpunkt, då den kunde tolkas — även om den inte var det — som en eftergift mot Ryssland med anledning av herr Hjalmarsons enligt min uppfattning mycket olämpliga och principiellt oriktiga attacker mot herr Chrustjovs föreslagna besök i Sverige. En sådan skugga av eftergiftspolitik får icke falla över vårt land. Därför ansåg vi i vårt parti att herr Hjalmarson borde utnämnas till FN-delegat även i år.

Det andra allvarliga skälet är, att denna tvist om delegatsutnämningen eventuellt kunde tolkas som om det föreläge större meningsskiljaktigheter om den svenska utrikespolitiken än vad som verkligen är fallet. Det är med största tillfredsställelse jag konstaterar, att både herr Hjalmarson och herr Ewerlöf betygar, att det råder enighet om vår utrikespolitik och att det bara än nyansskillnader som man diskuterar. Jag tycker att man bör konstatera detta med stor tillfredsställelse i denna kanske inte oroliga men dock litet obehagliga situation, som har uppstått genom den diskussion som pågår beträffande utnämningen av den svenska FN-delegationen.

För det tredje vill jag också säga, att herr Hjalmarsons utnämning hade kunnat ordnas på liknande sätt som skett tidigare. I Förenta Nationernas generalförsamling arbetar delegaterna i sju olika kommittéer, som sysslar med olika uppgifter. Möjlighet finns att placera en delegat i en kommitté, där han inte alls behöver syssla med direkt politiska problem, om det är något som han inte kan acceptera i riktlinjerna för delegationens arbete.

Jag vill sluta denna del av mitt anförande, som rör FN-delegationens sammansättning, med att djupt beklaga att vi kommit i en sådan situation, därför att det, såvitt jag förstår, blir mycket besvärligt att finna någon lösning av

denna konflikt mellan högern och socialdemokraterna. Jag vill emellertid, trots dessa besvärligheter och prestigesympunkter från båda hållen, uttala en vädjan att man, om det finns någon möjlighet, söker avveckla motsättningarna. Jag tror att det i landets intresse vore önskvärt att man gör alla ansträngningar för att få bort det irritationsmoment som nu finns och som kanske kan ge anledning till icke lämpliga funderingar hos andra länder om den utrikespolitiska situationen i Sverige.

När det sedan, herr talman, gäller den svenska utrikespolitiken, vill jag om igen understryka, att vår alliansfria linje har helhjärtat stöd från det parti som jag företräder. Vi har under många år arbetat efter de riktlinjer, som följts i svensk utrikespolitik. Det är ingen överdrift att säga, att denna utrikespolitiska linje omfattas av så gott som hela svenska folket.

Att föra en alliansfri utrikespolitik är emellertid ingen bekväm väg, utan det fordrar uppoffringar på olika sätt. De väldiga försvarskostnader som vi har måste ses som ett led i vår alliansfria politik. Den fordrar också vaksamhet vid alla tillfällen. Det går inte att göra eftergifter i vilken form som helst, om man skall föra en verkligt alliansfri politik och man måste nogsamta följa alla aspekter och växlingar i det utrikespolitiska läget. Därmed menar jag inte att man bör sträva efter någon sorts balansgång så att man ger litet åt den ena sidan och litet åt den andra. Det hör givetvis inte heller innebära att vårt land avhåller sig från att uttala sig i internationella frågor. Vi har ju också vid vissa tillfällen med skärpa sagt ifrån, t. ex. när det gäller förhållandena i Ungern och beträffande rasdiskrimineringen. Även i åtskilliga andra fall har vi inte undvikit att uttala vår uppfattning, fastän det stått klart att uttalandena kunnat misshaga vissa länder. Sverige har inte bedrivit en alliansfrihet in absurdum på så sätt att vi inte deltagit i internationellt arbete. Jag vill mycket starkt understryka detta, därför att det finns exempel på att länder

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

talat om en neutralitet, som enligt min uppfattning kan sägas vara en neutralitet in absurdum. Vi är medlemmar i Förenta Nationerna sedan år 1946 — närmare bestämt den 19 november. Vi är också medlemmar i olika specialorganisationer i FN samt i Europarådet och Nordiska rådet och över huvud taget i alla sådana internationella sammanslutningar, där vi verksamt kan arbeta för fred och framsteg bland folken. Jag tror också jag kan säga, att den svenska alliansfria politiken har vunnit aktning och respekt i alla länder. Jag tror inte att vi på något sätt betraktas med ogillande från respektive håll därför att vi valt att följa den alliansfria vägen.

När det gäller internationellt arbete skall man inte vänta sig snabba avgöranden, som leder till av alla önskade resultat. Även små framsteg måste hälsas med tillfredsställelse, och ofta blir en kompromiss slutresultatet av strävandena i det internationella arbetet. Jag tror mig våga säga att vi i år kan glädja oss åt en viss avspänning i det internationella arbetet. Förenta Nationernas ännu inte avslutade möte kan vi ju ännu inte bedöma, men vid den tidpunkt, jag själv hade tillfälle att vara med vid mötet, kunde det förmärkas en viss avspänning, utan att detta betyder att vi kommit fram till några slutgiltiga resultat. Jag vet inte — men jag hoppas det — om Chrustjovs besök i Amerika haft en viss välgörande inverkan i det avseendet. Jag vill emellertid — eftersom detta har varit en av anledningarna till dagens debatt och den debatt som har pågått under senare tid i svensk utrikespolitik — mycket starkt understryka, att jag i princip anser det riktigt att statsöverhuvuden besöker respektive länder. Jag förstår inte vilka skadeverkningar dessa kontakter skulle kunna leda till, men däremot har det ovedersägligen sin betydelse, att man får kontakter. Jag är därför absolut anhängare av att Chrustjov skulle ha kommit till vårt land. Det hade inte från vår sida givits några löften att diskutera speciella frågor. Redan i utrikesmi-

nisternas tal den 26 juni hade en deklaration avgivits angående Östersjöproblemet, och det fanns således ingen anledning att diskutera den frågan. Men även om man inte vid ett sådant besök når några påtagliga resultat, tror jag ändå att besöket har sin stora betydelse. Jag hade tillfälle att höra Chrustjov i Förenta Nationerna. I den amerikanska televisionen sändes 19 utförliga reportage från hans besök över hela Amerika, som jag också följde, och nog tror jag att det var av stor betydelse att han fick se detta land, som dock har den högsta levnadsstandarden i världen och som representerar ett system, rakt motsatt mot det som hans eget land representerar. Jag tror också att det var nyttigt för Amerikas folk att få se ledaren för detta stora land, Ryssland. Och inte minst tror jag att det var väldigt hälsosamt för herr Chrustjov att diskutera t. ex. med den amerikanske fackföringsledaren Reuther, aktuell därför att han just i dag har kommit till Sverige som vår gäst. Trots att inte så mycket kan avslöjas i sådana sammanhang, var det säkert mycket nyttigt för vederbörande att delta i dessa diskussioner. Detta kan leda till större förståelse.

Låt oss därför gärna ha besök från andra länder, och låt gärna ledande politiker i vårt land resa till andra länder. Herr Ewerlöf har visserligen sagt, att man inte kan jämställa besöket i de skandinaviska länderna och besöket i USA. Nej, det är ju möjligt, men likafullt kan det nog inte betvivlas, att ett besök i de skandinaviska länderna skulle haft värde även för vårt lilla land. Efteråt har man väl förstått, i det fallet delar jag herr Ewerlöfs uppfattning, att anledningen till att Chrustjov inte kom knappast får sökas i vad som sades vid det tillfället; det var troligen åtskilligt annat, framför allt hans besök i Amerika, som kom att inverka så att han inte reste till de skandinaviska länderna.

Därmed, herr talman, har jag talat om vårt partis uppfattning i de aktuella frågor som figurerat i höstens utrikespolitiska debatt. Jag har tidigare framställt en vädjan om samarbete eller ett försök

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

att åstadkomma samförstånd och lösa den litet otrevliga situation som uppstått beträffande utnämningen av FN-delegationen. Det är av värde att en representation från respektive partier finns. Framför allt bör alla åtgärder syfta till det som vi så målmedvetet strävat efter under många år och som enligt min uppfattning bör vara målet för vår utrikespolitik i fortsättningen: att bibehålla enigheten inom svenska folket i utrikespolitiskt avseende. Och det tror jag att man gör bäst genom att fortsätta den alliansfria linje som vi under så många år har drivit i vårt land.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Då jag i stort sett kan helt instämma i interpellationssvaret, skall jag här inskränka mig till att endast göra några kommentarer och avge en deklaration om hur vårt parti ser på vår utrikespolitik.

Låt mig först säga att vi anser, att det inte var en dag för tidigt att regeringen nu drog konsekvenserna av vår alliansfria utrikespolitik åtminstone i så måtto, att man vägrade högerledaren Hjalmarson fullmakt att representera vårt land i Förenta Nationerna. Det är mera förvånande att beslutet har dröjt så länge med hänsyn till den dubbeltydighet och de många angrepp på alliansfriheten som vi under de senare åren har hört från det hållet. Det är emellertid lika förvånansvärt att regeringen erbjöd herr Svärd en plats i delegationen. Jag måste säga att herr Svärd och herr Hjalmarson liknar varandra som enäggstvillingar när det gäller bedömningen av den svenska utrikespolitiken. Den som påstår sig uppfatta några differenser dem emellan måste vara utrustad med mycket egenartade förnimmelseorgan. Det finns kanske andra högermän som visar bättre omdöme i dessa för landet så avgörande frågor; jag hoppas verkligen det. Herr Ewerlöf, som visserligen är en trogen väktare av bolagshögerns intressen, hör kanske till högerns mera omdömesgilla och sansade bedömare av utrikespolitiska frågor,

men efter hans anförande i dag, där han helt solidariserade sig med herrar Hjalmarson och Svärd, finns det ju anledning att sätta frågetecken även för honom. Eller är det bara blind partilojalitet som förmår herr Ewerlöf att göra detta, att tala kanske mot bättre vetande? Därom vill jag icke uttala någon mening.

Jag hälsar emellertid regeringens beslut med tillfredsställelse. Bättre sent än aldrig. I längden är det nämligen ohållbart i ett land som vårt att söka inåt och utåt upprätthålla chimären, att alla politiska partier står eniga om utrikespolitiken. Man kan ju inte ställa utrikespolitiken över klasserna och klassintressena. Klassintressena bryter igenom på politikens alla områden, också i fråga om utrikespolitiken. Att uppnå en fullkomlig enighet i så vitala frågor mellan metallarbetare Andersson och direktör Hjalmarson är en klar omöjlighet. Den som följt utrikespolitiken och högerns förhåvanden på det området under några år, måste inse detta. Här har erinrats om Bornholms befästade, en fråga där högerledaren klart gick in för att söka åstadkomma en militärallians mellan atlantpaksstaten Danmark och det alliansfria Sverige. Det torde vara uppenbart att en sådan politik icke kan förenas med en ärligt menad alliansfrihet.

Jag erinrar vidare om ett uttalande, som herr Hjalmarson gjorde för några år sedan i ett offentligt tal uppe i Sveg — jag citerar bara några rader ur det officiella TT-referatet: »Vi behöver bistånd från England och USA inte bara militärt utan också med råvaror och utrustning.» Detta innebär alltså ett krav på militära allianser inte bara med Danmark utan också med de två ledande makterna i Atlantpakten.

Här i riksdagen har herr Hjalmarson flera gånger krävt att man skall ta upp förhandlingar med Förenta staterna och England angående utskjutningsanordningar för atomvapen, förhandlingar som måste föra till att Sverige också militärt skulle knytas allt närmare till A-pakten och de planer som man smider på det hållet. Jag erinrar om en numera

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

avgången ledamot av denna kammare, herr Harald Nordenson, som så sent som i april 1958 framförde den åsikten att Sverige vid ett angrepp från västblocket inte fick »komma i militär motsatsställning till västmakterna». Det innebär ju att Sverige vid ett eventuellt överfall icke skulle försvara sig, om överfallet kom från ett visst håll.

Dessa kortfattade exempel — man skulle kunna mångfaldiga dem, men jag skall inte ta alltför mycket tid i anspråk — vittnar om att man från högerledningens sida icke helhjärtat vill gå in för en svensk alliansfrihet och svensk neutralitet i händelse av att ett storkrig skulle bryta ut, och därmed förstår jag regeringens ståndpunkt att icke befullmäktiga ledaren för detta parti att företräda regeringens och därmed Sveriges intressen vid förhandlingarna i Förenta Nationerna.

Denna högerns politik fick en kulminationspunkt i somras i samband med det planerade statsbesöket från Sovjetunionen. Den veritabla vrålkampanj som herrar Hjalmarson och Ohlin och andra då drog i gång saknar dess bättre motstycke i modern tid. Kampanjen igångsattes i öppet samarbete med den s. k. Baltiska kommittén, som driver politisk verksamhet här i landet i syfte att konspirera mot sitt eget lands regering. Den kampanjen är allt annat än hedrande för de partier som lät sig engageras i den och allt annat än hedrande för vårt eget land. Regeringens underlåtenhet att ingripa och vidta motåtgärder för att dämpa kampanjen ledde ju till att det planerade besöket av Chrustjov blev uppskjutet tills vidare.

Jag vill bara ställa den retoriska frågan: Gagnade denna kampanj Sveriges verkliga intressen? Jag anser att motsatsen är fallet. Det var ju en landsskadlig kampanj. Jag skulle t. o. m. vilja använda ordet nationell skandal, för vilken högern och folkpartiet bär huvudansvaret. Tron på ärligheten i vår alliansfrihet fick genom denna kampanj en allvarlig knäck, som kan bli svår att reparera. Det upptäcktes också strax efteråt — jag vet inte om det var till hö-

gerns och folkpartiets förskräckelse — att herrar Hjalmarsons och Ohlins partivänner i USA tog emot Sovjetunionens regeringschef på ett värdigt och anständigt sätt, och de samtal som då fördes tror jag i likhet med herr Bengtson var till nytta och blir till stor nytta för att åstadkomma mera normala och fredliga förhållanden över hela världen. Vi kan notera — det intygar väl alla — att det pågår en viss avspänning. Vi kan notera att det kalla kriget har minskat i styrka under den senaste tiden, och snart är det väl bara herr Hjalmarson och herr Svärd som letar fram isbitar och efter måttet av sin förmåga fortsätter att slänga dem. Men för Sverige, som är ett litet land, och för hela vårt folk måste ju varje det minsta steg på den internationella avspänningens väg betraktas som en stor fördel.

Det har diskuterats under årens lopp, hur man skall tolka alliansfriheten. Jag tycker mig uppfatta den definition som hans excellens utrikesministern nu gav i interpellationssvaret så, att den i betydligt klarare ordalag sammanfaller med den definition som vi från vårt håll tidigare angivit.

Enligt min mening har ett land, som deklarerat att det skall bedriva en alliansfri politik, därmed sagt sig acceptera den fredliga samlevnadens principer och sagt sig acceptera att det finns olika sociala och ekonomiska system i världen, som måste existera vid varandras sida. Jag begär därför inte att högern skall acceptera socialismen — långt därifrån — lika litet som att kommunisterna skulle acceptera kapitalismen. Naturligtvis inte. Vi har olika utgångspunkter vid betraktandet av de sociala systemen, men själva det faktum att världen nu är uppdelad i en socialistisk sektor och en sektor som alljämt håller fast vid kapitalismen måste vi erkänna. Det kan vi inte komma ifrån, såvitt man inte satsar på krig och med sådana desperata åtgärder söker förändra ett förhållande som den historiska utvecklingen själv har skapat. Är vi alliansfria, måste vi acceptera den fredliga samlevnadens princip. Vi bör ha

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

förståelse för att olika folk lever efter de system som de tycker är bäst. Vi bör låta de två systemen tävla i socialt, ekonomiskt och kulturellt avseende, och vi måste låta denna fredliga tävling avgöra hur utvecklingen skall komma att gestalta sig.

Herr talman! Jag har med denna korta deklaration velat ange, att vårt parti i denna fråga stöder de åtgärder, regeringen har vidtagit beträffande FN-delegationens sammansättning. Vi stöder också den allmänna linje för alliansfrihet, som deklarerades i hans excellens utrikesministrarnas interpellationssvar.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Interpellanten framhöll i början av sitt anförande att det vore beklagligt, om man inte kunde bevara enigheten om utrikespolitiken, och underströk betydelsen av att en sådan enighet existerar. Jag vill gärna instämma med honom i detta. Men en förutsättning härför är ju, såsom tydligt framhölls i interpellationssvaret, att vi verkligen vet vad det är vi är eniga om. Vi kan inte bara sudda över meningsskiljaktigheter genom oklara uttryckssätt, utan det gäller att veta var vi står, var vi har varandra i de utrikespolitiska frågorna. Jag tror att interpellationen och den debatt som den fört med sig har bidragit till att vi har fått mera klagande besked i detta avseende än tidigare.

Om det är beklagligt att det uppstått strid om utrikespolitiken, så är detta i alla fall inte så förfärligt ovanligt. Under de gångna åren efter andra världskriget har det förekommit många stridigheter om utrikespolitiken, och vanligen har det varit så, att oppositionen har tagit initiativet till attacker mot det sätt, på vilket regeringen har drivit utrikespolitiken.

Nu var det tydligen ett genomgående drag i herr Ewerlöfs inlägg, att meningsskiljaktigheterna på detta område har överdrivits. Han refererade den debatt som förekom här i kammaren under för-

våren och de älskvärdheter som han och statsministern utväxlade, när det från bägge sidor underströks att det i stort sett rådde enighet. Det är emellertid ganska naturligt att en debatt i denna kammare med herr Ewerlöf tar sig sådana uttryck. Herr Ewerlöf är nämligen alltid återhållsam i sina uttalanden, han driver inte extrema meningar, han söker undvika att skärpa motsättningarna i utrikespolitiska frågor. Men jag vill påminna honom om att det inte är så alldeles nytt eller oväntat att det blir en konflikt med herr Hjalmarson om utrikespolitiken. Herr Hjalmarson har ju gång på gång under tidigare debatter i riksdagen i utrikespolitiska frågor förfäktat extrema ståndpunkter, rört sig med tvetydigheter och därigenom framkallat en reaktion antingen från regeringens eller från andra talares sida. Jag har exempelvis här framför mig vad som förekom år 1956. Jag ansåg mig då tvungen att replikera till herr Hjalmarson »att neutralitetspolitik i hans version inte är så allvarligt menad. — — — I varje fall», framhöll jag, »måste det väl vara hans mening, att den uppfattningen skall stadga sig i utlandet, både i väster och i öster, att herr Hjalmarson och — han är ju ledare för högergruppen — hans parti har en helt annan uppfattning om neutralitetspolitik än andra partier. — — — Herr Hjalmarson finner det angeläget att år efter år hopa anklagelser mot Sovjetunionen varje gång vi har en utrikesdebatt, precis som om syftet med utrikesdebatten vore att ställa Sovjetunionen inför rätta här i svenska riksdagen för dess politik.»

Den sortens debatter har som sagt ofta förekommit i andra kammaren, och delvis beror väl detta på att herr Hjalmarson har ett annat temperament än herr Ewerlöf, men såvitt jag har kunnat förstå beror det också på att herr Hjalmarson driver extremare ståndpunkter i utrikespolitiken än herr Ewerlöf. Nu är det givet, att regeringen själv måste bedöma vikten av de meningsskiljaktigheter som föreligger, och som jag nyss nämnde har det varit klagande att få höra

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

herr Ewerlöfs svar på de frågor som framställdes i slutet av interpellationssvaret; det har varit klaggörande både i fråga om vad som är gemensamt för herr Ewerlöf och regeringen och beträffande de avvikelser som föreligger.

Då det gäller att bedöma betydelsen av de meningsskiljaktigheter, som förekommer, måste ju ganska stor vikt tillmätas herr Hjalmarsons personliga framträdande. Det är väl ändå allmänt känt, att herr Hjalmarson ofta balanserar på neutralitetspolitikens ytterkant. Han har i det fall, som här förelåg, i hög grad överskridit den gräns som jag här antytt när jag talade om neutralitetspolitikens ytterkant. Han har gått mycket längre. Först och främst har han uttalat sig politiskt mycket fränt om det besök som regeringen hade inbjudit till och om vilket herr Ewerlöf i första kammaren yttrade de mycket måttfulla orden, att när beslutet en gång fattats, bör vi se till, att besöket får ett värdigt förlopp. Herr Hjalmarson gjorde politiska uttalanden. Han ville tydligen göra en demonstration mot regeringens politik, och regeringen tillät sig att svara med en motdemonstration mot herr Hjalmarson genom att förbigå honom vid valet av FN-delegation.

Herr Hjalmarson gav också uttryck för sin moraliskt betingade motvilja mot att på något vis behöva spela med i det gyckelspel, som han ansåg att detta besök utgjorde. Jag kan tillåta mig att utöver det citat som jag gjorde i interpellationssvaret anförä ett utdrag ur en artikel av herr Hjalmarson i en broschyr, utgiven i år av den Baltiska kommittén. Han skriver där:

»Varför är det så motbjudande att kröka ryggen för dem som har ansvaret för övergreppen? Därför att vi då är falska mot oss själva och mot det samhälle i vilket vi vill leva. Därför att vi sårar dem som med förtroende sökt sig hit, därför att här råder frihet.

Ingen skall göra sig några illusioner. Ett besök i vårt land och en smula förbindligt kallprat över ett middagsbord får inte en hårdhudad diktator att ändra livsstil. Det skulle vara ett grovt ut-

slag av dåligt omdöme att blanda in tal om affärsförbindelser i detta sammanhang. Kvar står bara att vi i vårt land på ett alldeles meningslöst sätt underlättar det stora propagandaspektakel, som säger, att Östersjön skall bli ett fredens hav genom ökad makt för dem som skjutit ned svenska flygplan där och slagit människor i bojor, människor som är våra vänner.»

På detta sätt uttalar han sig vid olika tillfällen. En hans främste vapendragare i pressen, Dagens Nyheter, uttalar sig ännu mer oförbehållsamt. Tidningen ställde denna fråga: »Behövs denna orgie i lögn och bedrägeri? Nej, så smutsiga behöver inte de statliga förbindelserna vara.»

President Eisenhower, general de Gaulle och premiärminister MacMillan tar emellertid emot besök av Chrustjov och anser att de då gör en insats i avspänningens tjänst. Gör de sig då medskyldiga till sådana orgier i lögn och bedrägeri? Är deras länders förbindelser så smutsiga som enligt Dagens Nyheter karakteristisk? Och som sagt: Dagens Nyheter har under hela denna fejd varit herr Hjalmarsons trognaste vapendragare.

Regeringen har under alla dessa år i olika sammanhang, som herr Ewerlöf också antyder, varit angelägen att inte förstora meningsskiljaktigheterna. Vi har tvärtom, där vi kunnat säga det, sagt att här rör det sig om nyanser. Vi har velat tolka uttalandena från högerpartiets sida på så sätt att även om herr Hjalmarson gjort sig skyldig till varjehandta förlöpningar, så är i varje fall högerpartiet i dess helhet i de grundläggande frågorna på samma linje som regeringen.

Vi har också genom att utse herr Hjalmarson till FN-delegat som det heter i interpellationssvaret visat prov på tolerans. Jag tror också att jag välkomnade honom, när han kom tillbaka från sin första session i Förenta Nationerna, emedan jag frapperats av vilken uppskattning han visat för det arbete som bedrives där. Jag uppfattade detta nära nog som en sinnesändring från hans si-

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

da, som en antydan om att han var inne på samma linje som regeringens allmänna politik.

Då nu herr Ewerlöf vill påstå att regeringen i den här speciella tvisten på ett felaktigt sätt tolkat den uppgörelse som gjorts, så måste jag bestämt bestrida att så är fallet. Vi hade ju ett samtal med herr Hjalmarson, och detta gick i den riktningen, att regeringen inte ville utse honom till delegat men att den inte var angelägen om att demonstrera detta inför offentligheten. Vi var fullt tillfredsställda om han drog sig tillbaka. Sedan kom han upp till mig och lämnade ett förslag till den kommuniké som enligt hans uppfattning borde sändas ut och som alltså skulle lösa den uppkomna konflikten. Jag har fortfarande corpus delicti i min hand. Det hette där: »Sedan riksdagsmännen Svärd och Hjalmarson, som av högerpartiet alternativt föreslagits till FN-delegationen för andra perioden, meddelat, att de på grund av höstens ekonomiska förhandlingar blivit förhindrade att resa, har utrikesministern till delegat utsett...» (öppet för den person som vi skulle komma överens om i stället). Sedan tycks det emellertid ha förhållit sig så, att någon starkare hand ingrep och ansåg att man inte skulle försumma att göra en inrikespolitisk affär av denna angelägenhet. Följaktligen kom herr Hjalmarson tillbaka, denna gång i sällskap med en partivän, för att förklara att man fordrade att det från regeringens sida offentligen skulle förklaras, att om herr Hjalmarson inte hade varit förhindrad, skulle regeringen ha skickat ut honom till FN. Det var ju fullständigt meningslöst efter allt som förekommit, att regeringen skulle gå på den linjen. Det vore en ren kapitulation från regeringens sida, som herr Hjalmarson föreslog.

Jag har vid flera tillfällen strukit under min uppskattning av herr Ewerlöfs mera moderata och försiktiga uttalanden i de utrikespolitiska frågorna, men han har gjort ett avsteg i dag genom att han antydde, att regeringen skulle ha vidtagit denna åtgärd för att ställa

sig bättre till baks hos Sovjetunionen. Det var inte vackert, herr Ewerlöf, att komma med ett sådant, jag måste säga enfaldigt uttalande.

Det har i interpellationssvaret med styrka understrukits, hur viktigt det med hänsyn till vårt försvar och enigheten om försvaret är att det inte kommer fram några oklara uppfattningar om försvarets uppgifter i sammanhang med tvetydiga uttalanden om utrikespolitiken. Jag vet inte, om herr Ewerlöf lagt märke till att försvarsfrågor nu hos allmänheten diskuteras i mycket större utsträckning än bara för något år sedan. Det är inte någon tvekan om att det kommer fram i mycket hög grad kritiska uppfattningar, som utmynnar i frågan: Är det verkligen nödvändigt med ett så betungande försvar? Jag kan inte nog stryka under, att allt som har att göra med vår utrikespolitik och vår försvarspolitik i förhållande till utlandet är av den största betydelse för att det inte skall bli någon kraftig ändring i fråga om folkets inställning till försvaret.

Jag lyssnade också till herr Boheman, som underhöll kammaren med att läsa upp en fingerad diplomatrapport, påtecknad »strängt förtroligt». Jag tror att kammaren, efter att ha hört denna rapport, kunde konstatera, att det inte är så märkvärdiga dokument som våra ministrar i utlandet skickar hem.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Vad hans excellens utrikesministern nu har anfört ger mig anledning att i vissa hänseenden komplettera vad jag har sagt förut.

Jag kanske skall börja med utrikesministerns uttolkning av vad som förekom vid förhandlingarna mellan högerpartiet och regeringen för att komma ur dilemmat. Utrikesministern har själv läst upp vad den kommuniké skulle innehålla, som vi då menade skulle täcka våra önskemål. Det skulle där heta, att sedan herrar Svärd och Hjalmarson har förklarar, att de av arbetsskäl inte kan ta emot detta uppdrag, har regeringen i

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

stället utsett herr N. N. Bakom detta låg självfallet från våra utgångspunkter, att man därmed på ömse håll skulle vara överens om att regeringen tack vare detta inte behövde ta ställning till den Hjalmarsonska kandidaturen i och med att han förklarat sig förhindrad att ta emot uppdraget. I den mån det blev tvister i fortsättningen kring detta skulle regeringen ha svarat, att regeringen aldrig behövt ta ställning till denna fråga, eftersom herr Hjalmarson själv hade av sagt sig och en annan blivit utsedd i stället.

Men nu visade det sig tvärtom vara på det sättet, att man på tidningsredaktioner och överallt visste att det skulle ha förekommit något grumligt i detta sammanhang och att regeringen skulle ha tagit ställning emot herr Hjalmarson som FN-delegat. Därför vände sig högerpartiet till statsministern för att få veta, hur regeringen komme att ställa sig, om det bleve en allmän debatt i denna fråga. Vi fick till svar, att regeringen skulle säga, att den aldrig kunnat godtaga herr Hjalmarson som delegat. Detta var liktydigt med att hela den tanke som låg bakom formuleringen, att herr Hjalmarson av sagt sig och en annan utsetts i stället och att regeringen därför inte behövt ta ställning till frågan, var borta ur bilden. Det är givet, att i detta läge, där vi hade kunnat riskera att regeringen i efterhand hade förklarat, att om herr Hjalmarson stått kvar som kandidat, hade han inte blivit godkänd, var uppgörelsen förfallen. Det var detta som jag fick klart för mig vid ett samtal med hans excellens utrikesministern, då vi träffades i New York och han relaterade vad som förekommit. Jag fick sedermera också bekräftat, att vår överenskommelse sålunda inte längre var gällande.

Utrikesministern använde uttrycket, att det inte var vackert av mig att säga, att åtgärden svårligen kunde fattas på annat sätt än att regeringen ville ställa sig bättre till boks öster ut. Men jag tillade, att om så inte var förhållandet, borde regeringen i varje fall ha insett, att regeringen genom denna åtgärd och de omständigheter, under vilka den

genomfördes, tog på sig skenet av att så var förhållandet. Det var detta som man borde ha varit angelägen om att undvika. Det är ju dock notoriskt, att man har skrivit om saken i alla möjliga utländska tidningar under stora rubriker. I österrikiska tidningar, som är särskilt intresserade av den svenska neutralitetspolitiken och dess innebörd, utlade man texten så att det var just en eftergift österut. Likadant gjordes i italienska tidningar. Jag har sett många exempel på detta.

Det är således ett faktum som man inte kommer förbi, vare sig regeringen haft denna avsikt eller inte, att genom åtgärden skapades ett intryck som blivit till skada för landet. Vare sig det nu är vackert eller inte att säga detta, är det ju bara ett klart uttryck för vad jag betraktar som rent faktiska förhållanden.

Den stora felbedömningen från regeringens sida i detta sammanhang är enligt min mening att man på ett sätt, som tidigare inte har varit fallet, velat hårdra innebörden av vad som skall ligga i begreppet alliansfrihet och neutralitet. Det är ju självklart, att det inom dessa kategorier finns utrymme för mycket olika nyanser. Man kan ha skilda uppfattningar i en rad konkreta frågor, som undan för undan anmäler sig, utan att det innebär att man rubbar på förutsättningen, nämligen vår alliansfrihet. Motsatsen skulle ju då vara, att man direkt yrkade på att vi skulle överge alliansfriheten och gå in i Atlantpakten, som våra nordiska grannländer har gjort. Något annat alternativ återstår ju inte. Det finns mig veterligt inte någon inom det parti, som här har ställts i gluggen, högerpartiet, som företräder denna mening. Likaså är enigheten stor om alla dessa frågor, som jag försökt att ge ett kortfattat svar på i anledning av utrikesministerns framställning. Att man kan ha delade meningar och att det kan förekomma olika sätt att lägga ut texten beroende på olika temperament, är något som man får finna sig i. Man får begagna tillfället att i så fall angripa dessa konkreta ställningstaganden och göra gällande, att det eller det är orik-

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

tigt. Men varje gång sådana saker förekommer, anser jag inte att själva grundvalen för vår gemenskap skall sättas i fråga. Det är det som varit en felbedömning. Jag tycker mig ha förmärkt att utvecklingen undan för undan har gått därhän, att man från regeringens sida har velat dra åt skruven allt hårdare och hårdare, så att man fordrar fullständig kapitulation inför alla åtgärder från regeringens sida, som regeringen bedömer såsom varande uttryck för sin utrikespolitik. Chrustjovbesöket är ju roten och upphovet till allt detta. Jag citerade min diskussion den 11 mars med statsministern, som då lät förstå, att han hänförde de delade meningar, som uppstått om lämpligheten av Chrustjovs besök, till nyanser, som mycket väl kunde förekomma, utan att det berörde själva grundvalen för vår utrikespolitik, och att frågan inte borde blåsas upp till för stora proportioner. Men det är just denna fråga, som betecknats såsom liggande utanför själva grundvalarna för vår utrikespolitik, som gett anledning till hela den efterföljande diskussionen.

Det hade för övrigt varit ganska egenomligt, om regeringen skulle ha velat göra Chrustjovs besök till en fråga av den digniteten, att meningsskiljaktigheter därvidlag skulle vara liktydiga med att man inte stod på samma utrikespolitiska linje. Hur kom beslutet om detta besök till? Behandlades frågan från regeringens sida som en fråga av denna vikt? Underställde man frågan utrikesnämnden i oprejudicerat skick? Hur såg utrikesnämnden på denna fråga? Det första meddelandet om Chrustjovbesöket fick vi genom en indiskretion i Moskva. Det andra meddelandet om besöket fick vi genom en indiskretion i Oslo. Inte menar väl ändå utrikesministern, att en fråga, som man tillmäter en avgörande vikt i utrikespolitiskt hänseende, skall handläggas i denna form, utan att utrikesnämnden blivit i tillfälle att före ett fait accompli säga sin mening i frågan? Jag gör detta uttalande därför att jag anser mig kunna indirekt sluta av regeringens behandling av frågan, att regeringen själv inte kan ha tillmätt frågan denna betydelse för den all-

mäna utrikespolitiska inriktningen. Vi kan väl vara överens om att den hör till de frågor, där det kan förekomma nyanser. Hur skulle det för övrigt vara möjligt att i de ömtåliga frågor, som undan för undan anmäler sig på detta fält, alla utan vidare reagerade absolut ensartat och hyste precis samma uppfattning? Detta gäller lika väl partierna emellan som inom partierna. Tacka för det! Det förekommer nyanser även inom de olika partierna, men vad vi här har att fästa huvudvikten vid är vad som kan anses ligga i själva grundvalarna för gemenskapen, och det är något som vi bör vara ömsinta om. Regeringen har velat ifrågasätta, att enighet inte längre skulle föreligga om dessa grundvalar till följd av vårt sätt att lägga upp denna fråga. Det är en uppfattning, som jag beklagar och framför allt velat vända mig mot.

Vad gäller själva huvudfrågan har ju utrikesministern uppenbarligen inte kunnat inkassera understöd från annat håll än kommunisterna. Samtliga tre borgerliga partier har — från olika utgångspunkter — förklarat, att de anser att den ståndpunkt, som regeringen intagit till frågan om herr Hjalmarsons deltagande i FN-delegationen, varit ett misstag.

Jag kan till slut inte underlåta att till skillnad mot utrikesministern ge en eloge till herr Boheman. Det var för mig en mycket stor glädje, att jag ännu en gång fick uppleva nöjet och njutningen att få ta del av en depesch från hans hand.

Jag vill även låta denna replik liksom mitt första anförande tona ut i att jag fortfarande menar, att allt bör göras för att man skall kunna komma bort från de konstruerade motsättningar som nu föreligger, så att vi kan återgå till ordningen och fortfarande glädja oss åt att vi i vårt land är i stort sett eniga om vår utrikespolitik.

Hans excellens herr ministern för utriks ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Beträffande vad som förekom mellan högerpartiets ledning och

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

regeringens representanter i fråga om försöken att göra en kompromiss vill jag göra två tillägg till vad herr Ewerlöf sade. Det första gäller hans uttalande om att frågan hade kommit ut på tidningsredaktionerna. Jag vill säga att det i varje fall inte var på våra tidningsredaktioner utan på högertidningarnas redaktioner som detta skett, och det var alltså inte från vår sida man försökte sprida kännedom om den konflikt som uppstått.

Vidare hade det gjorts upp, att om denna fråga blev känd och kom ut, skulle regeringen säga att det förelegat betänkligheter mot herr Hjalmarsons deltagande i delegationen men att frågan inte ställts på sin spets, då han blev förhindrad att fara. Läget var alltså inte riktigt så som herr Ewerlöf uppfattat det.

Vad beträffar uttalandet om att regeringens åtgärd tolkats såsom en eftergift åt Sovjetunionen är det nog herr Ewerlöf väl bekant, att denna kliché om eftergifter åt Sovjet är ett sådant omdöme som ideligen förekommer också i andra länder under de politiska striderna i utrikespolitiska frågor. Jag tror inte att herr Ewerlöf behöver vara så bekymrad över att man i utlandet, där man inte känt till frågan, har kommit fram till den sortens tolkningar.

Herr Ewerlöf tycks ha uppfattat mig så, att jag skulle anse att den omständigheten att man hade en annan mening i fråga om Chrustjovbesöket skulle vara tillräcklig för att regeringen skulle ingripa på det sätt som gjort. Så är inte alls fallet. Jag har tvärtom i mitt interpellationssvar läst upp ett uttalande av det norska högerpartiets ordförande, i vilket han säger att vi hade olika meningar men att beslutet har fattats — all right, då bråkar vi inte längre. Jag hade kunnat citera herr Ewerlöfs uttalande i första kammaren, som är på samma linje. Men herr Hjalmarson gjorde inte på det sättet. Han strödde omkring sig uttalanden av den mest extrema art, och han utlovade sin medverkan till ett offentligt opinionsmöte. Det är ju närgonting helt annat. Det var en demon-

stration från hans sida mot den utrikespolitik som regeringen hade gått in för. Det var inte alls detsamma som de gjort, vilka uttalade en annan mening och talade till förmån för den meningen i lämpligt sammanhang, utan han ville visa att han representerade en helt annan utrikespolitik i detta fall. När man ser hans framträdande i denna fråga mot bakgrunden av många års framträdanden med tvetydiga uttalanden i utrikespolitiska och försvarspolitiska frågor, är det verkligen mycket svårt att acceptera tanken, att hans ståndpunkt kan vara grundvalen för en gemenskap inom utrikespolitikens område.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad utrikesministern nu sade gav mig inte någon anledning att återigen upprepa vad jag tidigare har sagt, vilket står fast för min egen del.

Men jag kom att erinra mig, att jag glömt att på en ganska väsentlig punkt understryka en sak, som också berördes i mitt första anförande. Det gäller försvaret, som i detta sammanhang är en mycket viktig sak. Det förefaller, som om regeringen i detta avseende velat tolka innebörden av vad som nu gäller på ett helt annat sätt än vi hela tiden har utgått ifrån när vi diskuterat dessa frågor. Här talas om att försvaret först och främst skall verka avhållande på en angripare, därför att man skall utgå ifrån att det kostar mer än det smakar att företa ett angrepp på vårt land. Och om detta inte lyckas, utan vi blir angripna, skall vi ha möjligheter att försvara oss efter måttet av våra krafter. Så långt är det riktigt. Men samtidigt står det i utrikesministerns framställning i dag, att därmed är inte någon garanti vunnen för att vi skall kunna klara oss. Självfallet inte! Men är vi då inte skyldiga att ta hänsyn även till den situation, som uppkommer, därest vi råkat i krig? Skall vi inte alls syssla med denna fråga, förrän vi hunnit så långt att vi befinner oss i detta läge?

Jag har upprepade gånger i våra utrikesdebatter här sagt, att vi självfallet

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

hela tiden måste se om vårt hus och förbereda möjligheterna att få hjälp i en situation, där vi inte kan klara oss längre och då hela vår existens står på spel. I detta fall är frågan, vad man grundat våra försvarsbeslut på. Jag vill återopå att det sista försvarsbeslutet — som innebar att vi gick in för alternativet Adam — skilde sig från föregående beslut däri att man visserligen försökte hålla fast vid målsättningen för den större organisation som vi tidigare hade, men att man tvingades att offra något av uthålligheten i vårt försvar till förmån för möjligheterna att skärpa kraften i initialförsvaret. Man satte ner den tid, under vilken man räknade med att vi med egna krafter skulle kunna hålla ut, för att göra detta första motstånd så mycket kraftigare.

Talaren avbröts här av herr talmanen, som påpekade, att den i § 12 mom. 2 av kammarens ordningsstadga bestämda tiden för kort genmäle nu vore av talaren överskriden.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Det var herr Ewerlöfs nästföregående yttrande, som uppkallade mig. Han gjorde ett försök att särskilja utrikesministern ifrån hans parti, om jag fattade rätt. Herr Ewerlöf framhöll att det var talare ifrån de andra partiernas sida som inte stött utrikesministern, med undantag av kommunisterna, som han däremot fått stöd ifrån. För att nu inte detta skall tolkas som om den socialdemokratiska gruppen, i denna kammare åtminstone, skulle ha en annan uppfattning beträffande denna sak än utrikesministern, skall jag be att för min del få deklarerat att jag inte har det. Anledningen härtill är kanske inte så svår att finna. Västerlandet har, med full rätt, under åtminstone ett par årtionden för att inte säga längre förberätt den ryska statsledningen för att den isolerat sig inom sitt eget lands gränser, i den mån den inte varit ute på erövrartåg. Om det nu sker en sinnesändring i detta land, på ett sådant sätt att man vill komma till tals med omgiv-

ningen, såsom skett efter avbrytandet av den Stalinska eran i Sovjetunionen, är det väl ganska naturligt att man från västerlandets sida hälsar en sådan sinnesändring med tillfredsställelse.

Det har sagts många gånger, och det har sagts också här i dag, att om ett litet land som vårt skall ha någon utsikt att kunna klara sig i den värld vi ser fram emot, måste det ske i fredens hägn. Vi kan inte tänka oss att spela med i stormakternas spel. För oss är det ett livsvillkor att man kan skapa fredliga förhållanden i världen, och eftersom kontakterna emellan länderna är en förutsättning för detta är det väl rätt naturligt att man från exempelvis svensk sida, liksom ifrån de övriga nordiska ländernas sida och över huvud taget ifrån småstaternas sida, gör vad man kan för att underlätta kontakten mellan en isolerad stormakt som Sovjetunionen varit och andra länder.

Det är självfallet i den avsikten, som inbjudan till den ryske statschefen sändes ut. Det är väl då ganska naturligt att begära att ledaren för ett av de större partierna i vårt land, vilket högerpartiet dock är — om partiet verkligen vill värna om Sveriges frihet och självständighet och det partiet likaväl som vi andra vet att man bäst gör det genom att gagna fredens sak — att alltså högerledaren herr Hjalmarson lägger så mycket band på sig att han inte vid ett tillfälle som detta ovillkorligen måste använda sin antikommunistiska inställning för att inhösta publikjubel ifrån dem som har en annan mening än socialdemokratien i detta fall. Han kunde ha avstått ifrån att bete sig som han gjorde, det är det minsta man har rätt att begära. Vad vi ytterligare har rätt att begära av högerpartiet i dag är att partiet i fredens intresse tar avstånd ifrån ett sådant uppträdande som det herr Hjalmarson gjort sig skyldig till.

Nu försöker man — och det försöker herr Ewerlöf också — att bagatellisera herr Hjalmarsons uppträdande genom att hänvisa till lynnesskiftningar och olika sorters temperament etc. Det vet vi väl att sådant finns, men ifrån herr

Ang. sammansättningen av den svenska FN-delegationen

Hjalmarsons sida är det inte bara fråga om temperament utan om ståndpunktstagande i olika sammanhang. Och jag skall be att få slå fast i detta sammanhang att det inte är fråga om ståndpunktstagande bara från herr Hjalmarsons sida, utan uppenbarligen också från herr Ewerlöfs sida. Därmed kan man väl gå ut ifrån att det är ett ståndpunktstagande också från högerpartiets sida. Jag trodde först att jag hörde fel när herr Ewerlöf i sitt första anförande sade att vårt land inte bara borde hålla ett starkt försvar, utan att vi också borde tänka på fortsättningen, på vad som kommer när vi inte längre kan hålla ut, och förbereda att få hjälp under denna fortsättning.

Herr Ewerlöf upprepade detta i sitt sista anförande, och jag kan följaktligen inte ha missförstått honom. Den frågan måste då uppställas från dem som hävdar en svensk neutralitetspolitik:

Om det är herr Ewerlöfs, herr Hjalmarsons och högerpartiets mening att vi skall söka oss hjälp ifrån annat håll när vi inte kan hålla ut ensamma, menar herr Ewerlöf då att vi skall söka den hjälpen ifrån båda hållen, både öst och väst? Jag utesluter att högern någon gång tänkt sig att vi skall söka en sådan hjälp i öst. Jag utgår ifrån som självfallet att högern vill söka denna hjälp i väst. Om vi inriktar oss på detta, blir det väl i realiteten samma sak som en anslutning till Atlantpakten, som vi tidigare inte har velat vara med om, eller hur tror man på högerhåll att det skall vara möjligt att från vårt land och vår politik avlägsna misstanken att vi är inne på en annan väg, alliansens väg, än den tidigare neutralitetens väg? Det skulle vara värdefullt om herr Ewerlöf ville ge besked på den punkten.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag begärde närmast ordet för att få fullfölja vad jag hade avsett att sluta med i mitt tidigare anförande. Detta är samma sak som herr Elowsson nu frågade mig om. Jag hänvisar till att i den militära utredning

som låg till grund för det senaste försvarsbeslutet står det att »vårt försvar mer än tidigare måste byggas upp med hänsyn till att vi skall kunna överleva ett häftigt inledningsskede. Detta är en förutsättning för att vi, om kriget fortsätter, skall kunna hålla ut och att det skall bli ett stormaktsintresse att ge oss sitt stöd».

Om detta har jag sagt i mitt svar till utrikesministern tidigare att genom egna åtgärder och på egen hand bör vi vid planeringen av försvaret underlätta mottagandet av sådan hjälp. Det är således inte fråga om att träda i något slags förbindelse med Atlantpaktens stater. Vi kan inte vid planerandet av vårt försvar helt och hållet tänka bort den situation som inträder i och med att vi inte visar oss kunna hålla ut med egna krafter. Detta vill jag, särskilt för att det inte skall bli några missförstånd i fortsättningen, understryka såsom ett ur våra synpunkter väsentligt inslag i den alliansfria politiken sådan vi ser den.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Detta sista uttalande av herr Ewerlöf kan jag inte tolka på annat sätt än att högern, om högern kommer i regeringsställning — låt oss säga efter bara några dagar — är beredd att träda i förbindelse med västmakterna för att skaffa sig en återförsäkring på vårt försvar. Det måste bli ett ja eller ett nej på den frågan.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag kan inte mera uttryckligt understryka att jag icke åsyftade en sådan form av förberedelse, utan jag använde orden »genom egna åtgärder och på egen hand». Tydligare kan man väl inte uttrycka det.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Till detta sista vill jag bara säga att det kan man.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 183, med förslag om personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 21 och 22, statsutskottets utlåtanden nr 146—158, bevillningsutskottets betänkande nr 61, första lagutskottets utlåtande nr 29 samt tredje lagutskottets utlåtande nr 25.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 320, i anledning av motioner angående befogenhet för kommunerna att uppträda såsom sakägare i vattenmål; och

nr 321, i anledning av motioner om översyn av naturskyddslagen m. m.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 179, angående godkännande av överenskommelser med vissa OEEC-länder rörande reglering av fordringar och skulder i anledning av den europeiska betalningsunionens likvidation, m. m.

Anmälades och bordlades en av herr *Åman* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 610, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 12.43, att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00, då vissa utskottsbetänkanden väntades inkomma till bordläggning.

Då förhandlingarna kl. 15.00 återupptogs, anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 325, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar.

Justerades ett ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.02.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 25 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00

Ang. jazzmusik vid morgonsamlingarna i skolorna

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Larsson, Thorsten*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställt följande fråga: »Anser herr statsrådet att den nya form av morgonsamling, som förekommit i och med att ett läroverk utbytt den traditionella formen för sådan samling för eleverna mot jazzmusik av en skolorkester, står i god samklang med skolans fostrande och karaktärsdanande uppgift?»

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **EDENMAN**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Thorsten Larsson har frågat, om jag anser att den nya form av morgonsamling, som förekommit i och med att ett läroverk utbytt den traditionella formen för sådan samling för eleverna mot jazzmusik av en skolorkester, står i god samklang med skolans fostrande och karaktärsdanande uppgift.

Jag vill först erinra herr Larsson om att det enligt gällande skolstadgor är tillåtet att låta morgonböner av traditionell typ omväxla med morgonsamlingar av icke religiös karaktär. Men självfallet bör, som också skolöverstyrelsen klart anger i sina anvisningar, morgonsamlingen utformas på ett värdigt sätt. Den bör enligt min uppfattning om möjligt skapa inre samling och koncentration inför dagens skolarbete.

Vad jazzmusiken beträffar spänner den över stora områden — från seriös, ibland religiöst inspirerad musik till de allra enklaste rytmer. Jag föreställer mig

att det är »jazzunderhållning» i form av konventionell dansmusik herr Larsson avser, och ett sådant musikinslag anser jag, från den utgångspunkt jag angivit, såsom olämpligt för skolornas morgonsamling.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp):

Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framföra ett tack för svaret, vilket jag betraktar som positivt. Visserligen spänner denna musik över stora områden, men ger man avkall på litet här och litet där är snart hela saken förändrad, eller, som statsrådet mycket riktigt påpekar: man är kanske framme vid den konventiella dansmusiken, och den bör måhända serveras vid lämpligare tidpunkt.

Nu skall man visst inte tro att denna »nyordning» helt accepteras av eleverna. Jag tar mig friheten att taga kammarens tid i anspråk för att återge en liten undersökning, som är gjord vid ett läroverk i Malmö. Jag skall be att få läsa upp hur en av de sextonåriga eleverna motiverade sitt anonyma svar. Han säger så här: »Absolut stillöst! Jag tror att de som vill införa jazz på morgonsamling bara vill göra sig populära bland eleverna. Vi är inte så moderna att vi enbart vill lyssna till jazz och schlager. Den sortens musik har vi möjlighet att höra hemma och vid olika tillställningar. Inte kan vi väl samla oss när vi skall lyssna på musik där rytmen spelar så stor roll som i jazzen. Ta inte bort Guds ord helt och hållet. Det är skönt att ibland få knäppa sina händer.» Detta var som sagt motiveringen av en elev i en anonym omröstning, som gav till resultat att 61 procent röstade ja, alltså för jazzmusik, och 38 procent nej, medan en procent var likgiltiga. Man måste nog medge att det var förvånansvärt många nej, ty tar man i betänkande att ungdom-

Ang. åtgärder i syfte att förhindra att statens tjänstemän mottaga mutor

men i de åren gärna vill vara lika »tuff» och modern som »alla andra», skulle man kanske väntat sig en betydligt större ja-övervikt. När skolledningen föll undan för elevframställningen om jazz-musik på morgnarna ligger detta måhända i linje med den eftergiftsattityd som man ibland varsnat på detta område. Låt oss inte glömma att skolans uppgift inte minst är en fostrande och vägledande uppgift och att morgonsamlingen inte är en skoltid som kan utformas hur som helst. Som statsrådet påpekar anger skolöverstyrelsen i sina anvisningar att morgonsamlingen bör ske på ett värdigt sätt. Den kan utformas varierande. Således rekommenderas: »Anförande, som ofta bör utgöra dess tyngdpunkt, kan anknyta till ett bibelord, en psalm eller annan religiös text men också till skönlitteratur, som mera allmänt berör för ungdomen aktuella problem.» Detta synes mig vara riktigt, så ock när man kan ge några historiska glimtar eller tala om ansvar och spörsmål av liknande art. Likväl bör dock enligt mitt förmenande morgonsamlingen huvudsakligast utformas efter de kristna livs- och moralvärdena, ty detta bör vara den grund på vilken eleverna sedan med egen erfarenhet och läggning kan bygga upp sin livsåskådning. Morgonsamlingen i skolan bör alltså ha kvar sin karaktär av fostrande och livsvägledande art.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. åtgärder i syfte att förhindra att statens tjänstemän mottaga mutor

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Sundin* till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framställt en så lydande fråga: »Vill herr statsrådet med anledning av det fall, då enligt uppgift i dagspressen en statens tjänsteman av enskilda mottagit muta i betydande utsträckning, lämna kammaren en redogörelse för vilka åtgärder, som kunna vidtagas i syfte att förhindra att dylik händelse inträffar i framtiden?»

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet *NILSSON*, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr *Sundin*s berörda fråga, och nu anförde:

Herr talman! Herr *Sundin* har frågat mig, om jag med anledning av det fall, då enligt uppgift i dagspressen en statens tjänsteman av enskilda mottagit muta i betydande utsträckning, vill lämna kammaren en redogörelse för vilka åtgärder som kan vidtagas i syfte att förhindra att dylik händelse inträffar i framtiden.

Polisutredningen i det fall, som här torde åsyftas, är ännu inte avslutad. Det är därför för tidigt att ta ställning till i vad mån ändringar i den berörda myndighetens organisation eller andra dylika åtgärder är motiverade på grund av vad som inträffat. Jag kommer att se till att denna fråga tages upp till prövning så snart förutsättningar därför föreligger.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Statsrådet säger i sitt svar på min enkla fråga att tiden för prövning av dessa spörsmål är inne när vederbörande polismyndigheter har gjort sin utredning. Till detta vill jag bara göra den kommentaren att man vet att det inte är första gången som dylika händelser timat inom statsförvaltningen, om än inte berörande socialdepartementet men väl andra departement.

Jag vill anföra tre skäl för min uppfattning, herr talman. För det första ligger den tanken nära att det har skett en uppluckring av ansvarskänslan hos personer i ansvarig ställning. Detta blir märkbart om man tar hänsyn till både den aktuella händelsen och tidigare offentliggjorda mutskandaler — jag tänker, inom parentes, bl. a. på »Lucksta snöskärmar» och vad det uppdagade fört med sig, nämligen misstanken att liknande men icke bevisade företeelser är tillfinnandes inom andra områden.

För det andra vill jag säga att när man tidigare hörde talas om tjänstemannansvar förknippade man därmed, utan att generalisera, en efterlevnad av lagarna.

Ang. förhindrande av flyghavres spridning genom vissa importerade fodermedel

Men inför det som nu händer i tiden frågar sig allmänheten om denna rejäla och riktiga inställning i viss utsträckning har ersatts av enskilt vinningsintresse.

För det tredje kan man i sammanhanget inte komma ifrån de ekonomiska realiteterna. Samhället lämnar såväl kapital- som räntesubventioner till bostadsbyggandet. Det vore bedrövligt, herr statsråd, om vi i fortsättningen måste räkna med en ny kostnadspost när det gäller såväl det allmänna som det enskilda byggandet i vårt land. Skulle så vara fallet, blir samhällets insatser i viss mån en subvention till intressen som inte på något sätt varit åsyftade med av riksdagen fattade beslut.

Om man till detta lägger en känd men svårbevisad företeelse inom den fria sektorn — att där eventuellt förekommer s. k. mutor såväl när det gäller arbetarna som när det gäller beställarna av olika byggnadsobjekt — så blir frågeställningen osökt, om inte tiden är inne för en skärpning av förefintliga lagar på detta område.

Till sist vill jag framhålla nödvändigheten av att såväl med tanke på den rådande inställningen till rättsväsendet på detta område som med hänsyn till de reella ekonomiska följdverkningar, som här antytts, en bättre kontroll åstadkommes och därmed ett handlande som leder till efterlevnad av lagarna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få rikta ett tack till socialministern för det svar han lämnat på min fråga.

Herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Bara en kort kommentar.

Det är ju tyvärr så att man varken när det gäller privat eller när det gäller offentlig tjänst kan skapa garantier mot brottslighet. Så har det alltid varit och så kommer det att förbli, även om man inför aldrig så till synes effektiva kontroller.

Vad sedan beträffar den inverkan på kostnaderna som det här påtalade fallet möjligen innebär kan jag ännu inte göra något uttalande. Jag har sökt få upp-

lysningar, men eftersom polisen av naturliga skäl är förtegen tycker jag att varken herr Sundin eller jag skall göra några uttalanden på den punkten, förrän vi får ett mer solitt material att hålla oss till.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag vill endast säga till herr statsrådet, att jag är alldeles medveten om att man när det gäller den mänskliga faktorn i sammanhanget aldrig kan få garantier för att inte dylikt skall upprepas. Vad jag i min enkla fråga efterlyste var, huruvida man var beredd att vidtaga sådana åtgärder i kontrollerande syfte att vi får större garantier än som till synes för närvarande är till finnandes.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. förhindrande av flyghavres spridning genom vissa importerade fodermedel

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NETZEN, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Robert Johanssons interpellation angående förhindrande av flyghavres spridning genom vissa importerade fodermedel, fick nu ordet och yttrade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Robert Johansson frågat mig om jag uppmärksammat vilka risker som det svenska jordbruket löper genom att vissa fodermedel får till riket införas utan att förekomsten av flyghavre kontrollerats vid införandet samt om jag är beredd att utfärda kompletterande bestämmelser för handeln med fodervaror så att dessa risker bortfaller eller minskar.

Med anledning av frågorna får jag anföra följande.

Gällande bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre ger skydd mot att detta ogräs sprides genom spannmål, som för foderändamål införts till Sverige. Generellt förbud gäl-

Ang. utvidgning av skolundervisningen om brott och dess följder

ler mot att saluföra utsäde, vari flyghavre förekommer. Vidare måste spannmål och spannmålsavrens, som innehåller flyghavre till större mängd än 5 flyghavrekärnor per kg, finförmalas innan den saluföres som fodervara.

Som herr Johansson påpekat omfattar skyddsbestämmelserna inte de fall, då produkter av spannmål införes. Är importvaran finförmald föreligger ingen risk för spridning av flyghavre. I annat fall kan flyghavre spridas genom importerade fodervaror, t. ex. vetekli. Behov av skydd mot spridning av flyghavre föreligger även i detta fall. Anledningen till att förslag ej tidigare framlagts här om är att sådan kontroll och undersökning av varan, som skulle erfordras i samband med importen, ansetts bli förenad med alltför stora praktiska svårigheter.

Emellertid pågår sedan en tid tillbaka inom lantbruksstyrelsen arbete med översyn av bestämmelserna till skydd mot flyghavre. Därvid kommer även det av herr Johansson berörda spørsmålet att behandlas. Jag avvaktar lantbruksstyrelsens förslag i frågan. Därest översynen skulle visa att en kontroll av även importerade produkter av spannmål kan praktiskt genomföras, är jag beredd att föreslå bestämmelser därom.

Herr talman! Med dessa ord anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr JOHANSSON, ROBERT, (cp):

Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Lantbruksstyrelsens förslag i tidigare framställning — propositionen 141 år 1957 — visar hur allvarligt man på detta ansvariga håll ser på faran av flyghavrens spridning. Då refererades till den efter 1955 års torka uppkomna foderbristen. Sakkunnigbetänkandet, vilket väl belyser den allvarliga situationen, saknade dock förslag till bestämmelser om kontroll av förekomsten av flyghavre i importerade fodermedel, bland annat kli. Anledningen till att sådana bestäm-

melser saknats anges nu av statsrådet vara att en sådan kontroll anses vara förenad med stora praktiska svårigheter.

Nu liksom år 1956 behöver jordbrukarna genom inköp av importerade fodermedel komplettera sina foderstater. Jag har här ett analysbevis från frökontrollanstalten i Skara som redovisar 104 stycken flyghavrekärnor på kilo kli La Plata. Analysen redovisar bara flyghavre, men den lantbrukare som varnad och vaken tog detta prov och skickade in det kunde konstatera att det var fullt av ogräs i kliet. Detta ger mig anledning att misstänka att vederbörande klientverkare i utlandet, med kännedom om att det hos oss saknas bestämmelser för ogräskontroll vid förmalningen låter avrenset från rensmaskinen återgå till klisäcken för att blandas med kliet, som sedan försäljes till våra lantbrukare. Med detta som bakgrund är jag övertygad om att förefintliga praktiska svårigheter måste kunna övervinnas när det gäller att kontrollera en sådan här sak. Med denna bakgrund behöver jag inte heller understryka hur angeläget jag anser det vara att man snart finner möjligheter att utföra denna kontroll.

Jag vill till sist tacka herr statsrådet för det mycket positiva svaret på frågan, och jag tackar särskilt för löftet att han är beredd att föreslå bestämmelser, om så skulle befinnas möjligt, som kan ge våra jordbrukare en skyddande kontroll när dessa fodermedel importeras och försäljes inom landet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. utvidgning av skolundervisningen om brott och dess följder

Ordet gavs härefter till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Sundins interpellation angående utvidgning av skolundervisningen om brott och dess följder, och nu anförde:

Ang. utvidgning av skolundervisningen om brott och dess följder

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Sundin har frågat mig om jag anser att skolundervisningen om trafikfrågor och om vad brott och dess följder innebär är en polisiär uppgift i konsekvens med de föreskrivna uppgifterna för polisen samt om jag i sådant fall är villig medverka till att också undervisningen om brott och dess påföljder får en permanent karaktär. Vidare har herr Sundin frågat mig om jag, vid jakande svar på de angivna frågorna, är beredd att medverka till en utvidgning av undervisningen om brott och följder därav och till att erforderlig personal, där personalbristen nu utgör ett hinder, ställes till förfogande för ändamålet.

Till besvarande av dessa frågor får jag anföra följande.

Vad som skall förstås med polisverksamhet beskrives, i den del som nu är av intresse, i lagen om polisväsendet i riket såsom upprätthållande av allmän ordning och säkerhet ävensom den verksamhet i övrigt, som på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk åligger polispersonal i denna dess egenkap. I allmänna polisinstruktionen utvecklas polisens uppgifter närmare. Härvid föreskrives att det åligger polisen bland annat att söka förebygga brott samt hindra att ordningen och säkerheten eljest störes. Till polisens brottsförebyggande verksamhet hör givetvis i första hand att ingripa i särskilda fall, då omständigheterna visar, att ett brott är å färde. Men med förebyggande verksamhet åsyftas också åtgärder av mera generell art. I de anvisningar till allmänna polisinstruktionen, som utfärdades 1948, uttalas sålunda att polisen skall aktivt medverka i den verksamhet, som utövas från samhällets sida i syfte att undanröja sådana missförhållanden, som erfarenhetsmässigt ger upphov till brott och annan asocialitet. Eftersom det finns anledning antaga att bristande kunskap hos barn och ungdom om vilka gärningar som samhället betraktar som allvarliga brott och om brottspåföljderna kan bidra till att ungdomar begår brott, kan det anses naturligt att be-

trakta upplysningsverksamhet på detta område såsom en polisuppgift av förebyggande art. Man befinner sig emellertid här otvivelaktigt i gränsområdet mellan vad som är brottsförebyggande verksamhet, som ankommer på polisen, och vad som är sådan undervisning av mera allmän karaktär i samhällskunskap och som därför icke hör till polisens uppgifter. Medan det kan betraktas som klart att den trafikundervisning, som polisen bedriver i skolorna med stöd bl. a. av uttrycklig rekommendation i anvisningarna till polisinstruktionen är att anse som polisverksamhet — denna undervisning ligger helt i linje med polisens trafikutövning och inget barn kan undgå att komma i kontakt med trafiken — kan det möjligen synas tveksamt, om undervisningen om brott och brottspåföljder med nu gällande bestämmelser kan hänföras till polisverksamhet. Hitills vunna erfarenheter av undervisningen ger emellertid vid handen att den har en väsentlig uppgift att fylla som brottsförebyggande faktor. Jag anser det därför önskvärt att polisen ges möjlighet att i viss utsträckning medverka i denna undervisning och att den nuvarande osäkerheten undanröjes. Jag överväger också att vidtaga åtgärder i detta syfte.

Att undervisning om brott och brottspåföljder skall meddelas i skolan är redan fastslaget. Enligt fastställt plan för undervisningen i samhällskunskap i enhetsskolan skall nämligen bl. a. undervisas om lag och rätt samt rättskipning, och i undervisningsplanerna för folkskolan finns i stort sett samma föreskrifter. Skolöverstyrelsen har generellt rekommenderat att skolorna vid undervisningen skall söka få medverkan från personer, som i sin dagliga gärning sysslar med de ämnen, som undervisningen berör, och denna rekommendation har sin praktiska betydelse framför allt när det gäller undervisningen i samhällslära. Av den uppfattning som jag nyss tillkännagivit följer, att jag anser det viktigt att också polismän medverkar vid denna undervisning såvitt den rör brott och brottspåföljder. Självfallet kan det i sär-

Ang. utvidgning av skolundervisningen om brott och dess följder

skilda fall föreligga svårigheter att genomföra sådan medverkan med hänsyn till personalbrist eller brist på polismän, som är lämpliga för undervisningen. Dyliga svårigheter torde emellertid knappast kunna övervinnas genom centralt meddelade anvisningar, utan problemen får lösas i varje enskilt fall med hänsyn till de lokala förhållandena och efter en avvägning av angelägenhetsgraden hos de olika uppgifter som åvilar polisen.

Herr talman, härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det svar han lämnat på min interpellation.

I den aktuella debatten om den tilltagande ungdomsbrottsligheten har särskild vikt lagts vid de förebyggande åtgärder som kan vidtas för att få bukt med densamma. Det aktiva intresse som statsmakterna visat dessa frågor är mycket glädjande. Genom den diskussion som förts mellan regeringen och en rad berörda myndigheter — senast vid den, om jag så får kalla den, toppkonferens vartill regeringen sammankallat — löpte just strävandena att åstadkomma en effektiv samverkan såsom en röd tråd.

Då jag hyser den uppfattningen att det förebyggande arbetet här liksom på många andra områden måste tillmätas en central betydelse anser jag att just den undervisning om vad brott och dess följder innebär, som numera förekommer i folkskolors högre klasser i några större städer, är av utomordentligt stort värde. Barnen får därigenom redan innan de lämnar skolan en inblick i vad brott i realiteten medför och hur de som solidariska vuxna medborgare skall kunna medverka till att bekämpa brottslighet.

Statsrådet har i svaret på min interpellation förklarat att det enligt föreskrifterna åligger polisen bland annat att söka förebygga brott samt hindra att ordningen och säkerheten eljest störes. Jag vill emellertid framhålla att enligt lagföreskrifterna är denna del av poli-

sens verksamhet den väsentligaste. Detta påpekande vill jag närmast göra med anledning av att jag i min interpellation frågat, om inrikesministern över huvud anser skolundervisningen i fråga vara en polisiär uppgift i konsekvens med de föreskrivna uppgifterna för polisen. Denna fråga tillmåter jag nämligen en alldeles speciell betydelse, därför att en undervisning av det slag som det här är fråga om enligt min mening också inrymmer en mycket viktig psykologisk aspekt. Relationerna mellan allmänhet och polis är som bekant på många håll — inte minst bland ungdomen — inte de allra bästa. Enligt min mening måste en opinion kring dessa frågor skapas fram. Såsom framgår av tidningsreferaten från den nyss omnämnda konferensen var man där också inne på det problemet. Det är enligt min uppfattning av särskild betydelse att polisen själv meddelar den skolundervisning det här är fråga om. Därigenom konfronteras barnen på ett naturligt sätt med polisen och dess arbetsuppgifter. Såvitt jag erfarit från ledande polishåll är man även där angelägen om att få klarhet i huruvida ifrågavarande undervisning över huvud taget av statsmakterna anses vara en polisiär uppgift.

Jag noterar med tillfredsställelse att statsrådet i sitt svar på min interpellation signalerar åtgärder i syfte att skingra ovissheten på denna punkt. Inte minst med hänsyn till att det av upplysningar från ansvarigt polishåll framgått att man där hyser viss tveksamhet inför statsmakternas inställning till polisiär undervisning i skolorna, är det angeläget att otvetydiga direktiv härom utfärdas.

Det är dock för mig glädjande att kunna konstatera att inrikesministern angående min delfråga om trafikundervisningen klart och tydligt sagt ifrån att denna är en polisiär uppgift.

Jag är medveten om att personalbristen utgör ett svårbemästrat problem när det gäller att i möjligaste utsträckning effektivisera skolundervisningen om vad brott och dess följder innebär. Jag vill dock med hänsyn till den utomordentliga betydelse man såväl inom skolan

Om inrättande av en professur i landsbygdssociologi vid Uppsala universitet

som på polishåll tillmäter denna undervisningsform uttala den förhoppningen, att man inom en nära liggande framtid skall kunna eliminera dessa svårigheter. Försöksundervisning förekommer för närvarande i några av våra större städer, däribland Stockholm och Malmö. Det skulle vara önskvärt att obligatorisk undervisning av detta slag infördes i alla skolor. Med hänvisning till den positiva inställning, som inrikesministern visat till denna form av profylaktiskt arbete inom ungdomsvården kan jag bara hoppas och tro att han med all kraft skall komma att arbeta för en effektivisering av ifrågakvarande skolundervisning.

Med dessa ord vill jag, herr talman, ännu en gång uttala ett tack till herr statsrådet.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 179, angående godkännande av överenskommelser med vissa OEEC-länder rörande reglering av fordringar och skulder i anledning av den europeiska betalningsunionens likvidation, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet motionen nr 610, av herr *Åman*.

Föredrogs och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkanden nr 60 och 64.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 79 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753); samt

nr 22, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret skrivelse den 16 oktober 1958 med överlämnande av betänkande med förslag till ny stadga om ersättning för riksdagsmannaupptragets fullgörande i vad ärendet avser pen-

sionsreglering åt riksdagsmännen och deras efterlevande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 146, i anledning av väckt motion om inrättande av förtroenderåd vid bergmästarämbetena; och

nr 147, i anledning av väckt motion om förbud mot spridande av radioaktivt stoff i militärt övningsyfte.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om inrättande av en professur i landsbygdssociologi vid Uppsala universitet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 148, i anledning av väckta motioner om inrättande av en professur i landsbygdssociologi vid Uppsala universitet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Carlsson* (I: 240) och den andra inom andra kammaren av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Brandt* i Sätilla (II: 323), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder för inrättande av en professur i landsbygdssociologi vid Uppsala universitet eller, därest riksdagen icke skulle anse sig kunna bifalla detta yrkande, för inrättande av en preceptur i ämnet vid den sociologiska institutionen vid nämnda universitet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 240 och II: 323 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Föreliggande ärende gäller ingen ny fråga. Saken har ju för många år sedan behandlats i riksdagen, vilket också har påpekats i motionen.

Utskottets utlåtande innebär en bestämd adress till 1955 års universitetsutredning att närmare pröva frågan om

Om inrättande av en professur i landsbygdssociologi vid Uppsala universitet

inrättande av en professur i landsbygdssociologi. Med hänsyn till statsutskottets skrivning skall jag inte framställa något annat yrkande än utskottet gjort. Det innebär inte att jag är nöjd med resultatet av utskottets behandling, men jag vet också att det inte går att ändra ett enhälligt förslag från det mäktiga statsutskottet. Det är bara att konstatera faktum. Jag skall dock säga ett par ord med anledning av detta ärende.

Intresset för och behovet av sociologisk forskning har ökat mycket kraftigt under senare år. Historisk-filosofiska sektionen i Uppsala framhåller i sitt yttrande att antalet studerande i ämnet sociologi vid Uppsala universitet i år är 325. Den stora mängden studenter gör att en utökning av antalet topptjänster torde vara nödvändig. Fakulteten tillstyrker också motionen.

Lantbrukshögskolans styrelse tillstyrker även att det inrättas en professur men vill utreda frågan om professurens förläggning. Jag vill tillägga att den synpunkten näppeligen lär påskynda frågans lösning.

Men behövs då denna utbyggnad? Behövs det en professur i landsbygdssociologi?

Samhället står ju inte stilla utan är utsatt för ständiga förändringar. Jag behöver bara peka på den väldiga omflyttningsprocess som sker inte bara i vårt land utan i de flesta länder, nämligen omflyttningen från glesbygd till tätort. Denna omflyttning har gjort att man i utlandet — i Förenta staterna, Holland och Västtyskland — har inrättat professurer och andra lärarbefattningar i landsbygdssociologi. Omflyttningsprocessen betyder nya problem, som vi vet mycket litet om. Vi har så lätt för att stanna inför teknikens utveckling, vad den ger och vad den betyder för oss och vårt materiella framåtskridande. Viktigt är emellertid att vi här inte glömmer människorna, dagens människor som lever, bygger och verkar ute i glesbygderna. Vilken blir dessa människors roll i framtiden, hur utformas deras beteendemönster, och hur ser de på sin egen situation? Det är saker som vi egentligen

vet mycket litet om men som är av den allra största betydelse för utformningen av framtidssamhället.

Jag hade för någon dag sedan tillfälle att lyssna till en planeringsarkitekts föreläsningar om hur bebyggelsen i ett av våra län skulle se ut om tjugo år. Skulle hans propåer i fråga om en »rationell lösning» av den framtida lokaliseringen av bebyggelsen förverkligas, skulle det innebära en koncentration till ett fåtal centralorter och industricentra i länet. Nu är emellertid människan inte så rationalistiskt inriktad. Hon har egna synpunkter — irrationella ur samhällsplanerarens synpunkt, men mänskliga. Det är inte landsbygdssborna ensamma om, men det kan vara svårt för en samhällsplanerare att förstå denna irrationella inriktning. Detta gör, att det räcker inte med bara samhällskunskap från samhällsplanerarens sida, det behövs också kunskaper i sociologi, i detta fall landsbygdssociologi, för att man skall få en fullständig bild av människan i dagens och morgondagens samhälle. Man måste handla med hänsyn till människornas beteendemönster och attityder till dagens samhälle, man får över huvud taget inte göra någonting verklighetsfrämmande, och det är därför som vi behöver sociologiska undersökningar.

Allt flera blir också medvetna om detta. Jag pekade nyss på det ökade antalet studerande vid Uppsala universitet. Jag vill tillägga att i mitt eget län har genom bildningsförbundets försorg startats en universitetscirkel i sociologi. Den skall arbeta två år, och den har inte mindre än ett åttiotal deltagare. Det visar det stora intresse som här finns.

Den omflyttningsprocess som jag här pekar på för också med sig speciella problem för landsbygds- och glesbygdskommunerna. Hur skall de söka lösa dessa problem som de oupphörligt ställs inför? Jag skall nämna några sådana frågor. Först vill jag då peka på samlingslokalfrågan, som är aktuell på flera håll. Hur skall den utformas? Hur skall lokalerna se ut? Vilka möjligheter har människorna med tanke på framtiden? Kommer man med kommunikationernas

Om inrättande av en professur i landsbydssociologi vid Uppsala universitet

utveckling i framtiden på detta område att frekventera bara tätorter? Detta är en fråga av ganska stor betydelse. Jag vill också peka på lanthandelns framtida möjligheter. Kommer man att söka sig mot tätorterna, där man har det stora urvalet, och glömma lanthandeln? Detta är stora frågor för dem som direkt berörs av dem.

Det finns också en annan aspekt på detta problem. Kopparbergs läns bildningsförbund har uppdragit åt sociologiska institutionen i Uppsala att undersöka den kulturella attityden för att få vägledning hur bildningsförbundet skall lägga sitt arbete i fortsättningen och för att få en belysning av attityden hos människor i bygder av olika struktur.

Herr talman! Jag har här hänvisat till en lång rad frågetecken som vi möter i glesbygds- och landsbygdskommunerna, frågetecken som gör att det är aktuellt för dagens människor att få saken belyst, så att vi kan få vägledning om hur man skall bedöma den framtida utformningen av kommunerna och deras möjligheter.

Vi har professorer i många ämnen vid våra universitet — avseende både nutid och forntid. Detta är både bra och nödvändigt, men det vore lika nödvändigt att vi också finge kunskaper och känedom om dagens människors attityder och uppfattningar i olika frågor. Detta gör, herr talman, att medan jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan vill jag mycket starkt understryka vikten av att denna utredning snarast kommer fram till ett förslag, så att vi kan få denna professur i landsbydssociologi som så väl behövs.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag ber att i likhet med herr Carlsson få yrka bifall till utskottets förslag, och jag vill instämma med honom. För ungefär tio år sedan hade vi att behandla motioner om att det skulle inrättas en professur i landsbydssociologi vid lantbrukshögskolan. Jag var då medlem av jordbruksutskottet och hävdade den uppfattningen, att det

inte var dit denna forskningsuppgift skulle förläggas utan till universitetet, och där skulle den bedrivas i god kontakt med lantbrukshögskolans forskning.

Sedan dess har som sagt tio år förflutit, och vad har skett på den svenska landsbygden under dessa tio år? Man har upplevt en omställningsprocess med omflyttningar som gör djupa ingrepp i samhällsstrukturen inte bara på landsbygden utan även i städerna dit folk flyttar. Problemet är svåröverskådligt och svårt att bemästra. Men vad jag liksom herr Carlsson vill påpeka är att man intresserar sig för formerna men glömmar *människorna*. Man glömmar deras värderingar och beteendemönster och hur de reagerar. Vad är det för krafter som ligger bakom hela denna utvecklingsprocess? Jag tror för min del att det inte bara är ekonomiska krafter och sysselsättningsproblemet som är drivkraften, utan att det också finns psykologiska faktorer som borde kunna undersökas på ett mera djupgående och omfattande sätt än hittills skett.

Det framgår av yttrandet från universitetet att man under en lång tid varje år gjort framställning om att en särskild tjänst i landsbydssociologi skulle inrättas men att det inte anslagits några pengar till detta ändamål. Jag tror att denna uppgift är lika värdefull, lika betydelsefull och lika samhällligt positiv som många andra forskningsuppgifter, som vi har lämnat ökade anslag till. Jag har velat understryka vikten av detta. Vi, som i lantbruksnämnderna och i landsbygdskommunerna kommer i kontakt med dessa problem, vet hur djupt de går och hur omfattande omställningsprocessen är.

Jag har, herr talman, samma uppfattning som herr Carlsson och vill understryka vikten av positivt handlande i denna fråga och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Då motionären inte har framställt annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan och då — så-

Om inrättande av en professur i landsbygdssociologi vid Uppsala universitet

som utskottet har anfört — 1955 års universitetsutredning kommer att ta ställning till bland annat den fråga det här gäller, är det kanske inte så mycket som behöver sägas. Men med hänsyn till vad motionären här anförde, vill jag ta upp några saker.

Motionären nämnde bl. a. att man bör ta hänsyn till t. ex. samlingslokalfrågan. Det gäller en mycket viktig sak för landsbygden, men jag vill erinra om att det pågår en utredning på detta område. Det pågår regionplaneringar, och vi har ju också andra utredningar som sysslar med hithörande ting. Jag tror att det är nödvändigt att vi ser på saken precis som den är. Vi lever i ett demokratiskt samhälle. Man kan inte tvinga människor att göra det och det eller bosätta sig där eller där. Människorna har ju sin fria vilja, vilket man inte bör glömma bort i detta sammanhang.

Jag hade nöjet att tillhöra den stora lokaliseringens utredningen för några år sedan. Vi ägnade mycket intresse och arbete åt just dessa områden, men vi måste tyvärr konstatera att om vi inte vill tillgripa lagstiftning, som tvingar människorna dit eller dit, så får vi nog finna oss i omflyttningen som en av de nackdelar som förekommer i det moderna samhället. Detta är nog något som man får ta hänsyn till.

Härutöver vill jag framhålla att det vid varje riksdag avges motioner om inrättande av ett ganska stort antal professurer. Vi inom statsutskottet erkänner öppet att vi har mindre utsikter att rättvist bedöma dessa frågor än t. ex. universitetskanslersämbetet och departementet. Vi anser oss emellertid kunna utgå från att man inom båda dessa institutioner företar en rättvis avvägning mellan de olika önskemål som framkommer. Det är därför som statsutskottet enhälligt kunnat samla sig kring utlåtandet i detta ärende.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Som framhållits av föregående talare har frågan om en profes-

sur i landsbygdssociologi redan behandlats i riksdagen vid ett par tidigare tillfällen. Det gällde då en professur i ämnet vid lantbrukshögskolan. Riksdagen har intagit den ståndpunkten att en sådan professur i och för sig skulle vara önskvärd men att den borde förenas med den sociologiska institutionen vid Uppsala universitet, därför att landsbygdssociologi och tätsamhällessociologi har ett större inbördes samband än sociologien har med de rent agrikulturella ämnena. Jag delar den uppfattningen att man borde inrätta en professur i landsbygdssociologi vid Uppsala universitet just med tanke på den mycket kraftiga omställning, som nu för tiden äger rum i vårt samhälle. Framför allt omflyttningen från landsbygd till städer, som ju har skildrats av de föregående talarna, anser jag tillhöra de verkligt angelägna sociologiska forsknings- och undervisningsuppgifterna för närvarande. Under sådana omständigheter hade det enligt min mening varit värdefullt om statsutskottet i detta fall uttalat sig något mer positivt för en professur i landsbygdssociologi. Man har visserligen hänvisat till sittande utredning, men ett mer positivt uttalande skulle ha varit värdefullt för att skynda på lösningen av frågan om denna professur, som jag anser vara synnerligen angelägen.

Jag har, herr talman, inte något yrkande, men jag har gärna velat framhålla det nu sagda, som i allt väsentligt överensstämmer med vad som tidigare understrukits av herrar Carlsson och Jonsson.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Med anledning av vad utskottets ärade talesman här yttrade måste jag säga ett par ord.

Utskottets talesman nämnde att det finns utredningar som arbetar med samlingslokalfrågan, regionplaneringen m. m. Det är riktigt, men vad jag syftar till är att man inte kan lösa dessa frågor — hur man skall utforma samlingslokaler och sådana ting — utan att ha någon kännedom om människornas atti-

Om inrättande av en professur i landsbydssociologi vid Uppsala universitet

tyd, hur människorna ser på dessa spörsmål, hur de kommer att frekventera samlingslokaler av olika slag allt efter belägenhet o. s. v. Det är därför vi behöver sociologisk forskning, det är därför vi behöver veta mera om attityderna på detta område. Det är ingen som gjort gällande att vi vill ta ifrån människorna deras frihet eller åstadkomma en lagstiftning i den riktningen. Men när vi skall utforma samlingslokaler och vårt framtida samhälle måste vi i största möjliga utsträckning ta hänsyn till människornas fria vilja och försöka inpassa oss och anpassa oss efter den. Det är det som jag syftar till när jag säger att vi måste ha en professur i landsbydssociologi för forskning på just dessa områden.

Utskottets ärade talesman yttrade vidare, att statsutskottet hade den bästa möjligheten till överblick och att vi tack vare detta kunnat enas om att hänvisa denna fråga till 1955 års universitetsutredning. Utskottets talesman erinrade också om de ekonomiska svårigheterna och om att det är många liknande önskemål som framställts. Jag hoppas, herr talman, att i det resonemang, som nu förts av utskottets ärade talesman, inte skall inläggas den uppfattningen att man har hänvisat ärendet till universitetsutredningen för att man skall kunna skjuta på det hur länge som helst. Enligt min mening har hänvisningen till utredningen skett i avsikt att man snarast möjligt skulle nå ett positivt resultat. Hade detta inte varit avsett med utskottets skrivning skulle jag, herr talman, ha ställt ett annat yrkande här i dag än jag har gjort.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har den största respekt för forskare av olika slag, men kan vi inte vara överens om att vi inte får begära för mycket ens av dessa människor? Jag skulle tro att motionären t. ex. vet ganska bra hur läget i hans egen kommun är, och det skulle vara att begära för mycket av någon forskare att just inom den kommunen

försöka bilda sig en uppfattning om omförflyttningen av människorna och hur utvecklingen kommer att bli om ett tiotal eller ett tjugotal år framåt o. s. v. Det är uppenbart att även kommunalmännen har ett stort ansvar för utvecklingen inom de olika kommunerna. Jag tror emellertid att det är nödvändigt att vi slår fast att även vi, som önskar att få en levande landsbygd, måste se realistiskt på saken. Det äger rum en omflyttning som är betingad av utkomstmöjligheterna, och den omflyttningen har nu pågått i många år. Den är inte slut ännu, och jag är övertygad om att den kommer att fortgå under flera tiotal år framåt. Då gäller det för oss var och en i sin stad att försöka göra det bästa möjliga av det hela. Vi har inte de möjligheter som man hade t. ex. under medeltiden då en kung eller riksdag kunde säga: »Där skall du bo och där skall du bo.» Vi vill inte heller ha sådana möjligheter, utan vi måste överlämna åt människorna själva att välja bosättningsort, och vi måste förlita oss på att det skall finnas utkomstmöjligheter inom de olika regionerna.

Jag vill inte på något sätt kalla det som man här kommer fram med för något slags landsbygdssromantik. Jag tror att vi är överens om att det är önskvärt att få ha en levande landsbygd. Men lika oklokt är det att skjuta över målet och inte vilja se förhållandena precis som de är. Detta hindrar inte att vi i görligaste mån skall söka rätta till vad som är skevt, och det kan man göra på olika områden. Jag vill som exempel nämna det område där våra länsbostadsnämnder är verksamma. När det kommer in framställningar om tillstånd att uppföra nybyggnader på landsbygden av olika slag, är jag väl medveten om att våra länsbostadsnämnder får ta ett ganska stort ansvar. Det gäller frågan om de skall tillstyrka statslån för en nybyggnad ute i en liten by eller inte. Ofta blir det så att länsbostadsnämnderna just med hänsyn till sitt intresse för landsbygden får ta ansvaret, även om de är medvetna om att det om några år i det särskilda fallet kan bli

Om inrättande av en professur i landsbygdssociologi vid Uppsala universitet

en betydande förlust. Det är sådana praktiska detaljer som man måste försöka lösa framför allt ute i länen och ute i kommunerna.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Med anledning av det senaste uttalandet av utskottets ärade talesman vill jag säga att vi visst vet åtskilligt om vad som sker ute i kommunerna, men vad vi inte vet någonting om gäller frågan hur människorna kommer att handla med hänsyn till de nya möjligheter som finns i dag. Jag menar inte att man bör hindra någon avflyttning från landsbygden eller någonting sådant, ty på den punkten kan vi göra mycket litet, men jag tänker på de investeringar, som man gör ute i kommunerna.

Låt mig ta ett exempel från min egen kommun, där kommunen medverkat till byggandet av en samlingslokal, som enligt mitt förmenande blev alltför stor med hänsyn till den ökade bilismen och med hänsyn till att det fanns en tätort som inte låg alltför långt bort. Man sade då från den andra sidan, att man behövde en samlingslokal av denna storlek, eftersom den skulle frekventeras av bygdens folk. I dag kan vi konstatera att så blev inte förhållandet.

Vad jag menar är att vi vet för litet om hur människorna, som är kvar i glesbygderna, kommer att handla. Vi skulle behöva veta mera om människans attityd och beteendemönster med avseende på de moderna kommunikationer och nya möjligheter, som människan nu har. Det är på denna punkt som vi behöver mera forskning och mera kännedom om hur människorna egentligen handlar, och det är därför vi behöver en professur, herr talman.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Utskottets ärade talesman har uppenbarligen inte fattat vare sig vad som menas med landsbygdssociologi eller vart detta ämne syftar. Det

är inte fråga om någon jordromantik — som herr Näsström föreställer sig att motionärerna avsett — men det är inte heller fråga om forskning, som syftar till att tvinga människorna att bo på en plats där de inte vill bo. Landsbygdssociologisk forskning syftar helt enkelt till att klargöra de faktorer som är bestämmande för människorna, då de handlar på det ena eller andra sättet. Därför kan det vara angeläget att under den mycket kraftiga omställningsprocess, som för närvarande försiggår i samhället, verkligen ta reda på i vilken utsträckning de rent ekonomiska faktorerna och i vilken utsträckning andra faktorer kan vara avgörande.

Det är detta som är en av den landsbygdssociologiska forskningens arbetsuppgifter, men den innebär ingalunda att man vill försöka utöva något tvång över människorna.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på någon diskussion med professor Osvald om vad utskottet lyckats fatta eller inte fatta. Herr Osvalds yttrande förefaller mig litet övermaga, men det må vara hans sak — de som har tagit ställning till denna fråga har nog inte haft svårt att fatta, herr Osvald.

Men det är en sak att se på tingen realistiskt och en annan sak att se dem litet ur drömmarnas synpunkt. Jag tror att vi allesammans i denna kammare har lika stort intresse för denna sak, men det hindrar inte att vi måste bedöma frågan med verklighetstroga blickar. Utskottet har inte på något sätt varit emot den sak det här gäller, men eftersom det är stor brist på professurer har vi ansett att det bör ankomma på kanslern och departementet att bestämma turordningen. Jag tror att herr Osvald ändå ger mig rätt på den punkten, ty det är ganska svårt för ett riksdagsutskott att säga att just en viss professur är viktigare än alla andra, som också är aktuella. Vi har inte velat ta på oss ett sådant ansvar, och jag anser att det vore felaktigt av oss att göra det.

Om inrättande av en professur i landsbydssociologi vid Uppsala universitet

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Herr Osvalds reprimand till herr Näsström föranledde mig att begära ordet, och anledningen är att jag har litet svårt att förstå herr Osvald. Han framhöll att denna professur avsåg en forskning som skulle klarlägga anledningen till att befolkningen på landsbygden uttunnas. Men man skall väl inte stanna vid att få ett forskningsresultat. Har man fått fram ett resultat skall väl normalt följa att man vidtar åtgärder i det ena eller andra avseendet, och det är naturligtvis denna omständighet som gör att herr Näsström kommer in på ett resonemang om att det kan tänkas bli fråga om att bestämna vart en person skulle flytta.

Om vi skall ha en forskning skall det väl inte forskas för forskningens egen skull, utan det skall väl bli något praktiskt resultat av forskningen. Det är väl ingen mening med att företa en forskning som slutar med att en professor arbetar ut ett antal akter och ställer på en hylla. Vad vore det för mening med det?

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag har aldrig sagt att man skulle göra på det sättet, jag har sagt att denna forskning om de faktorer som styr förändringarna i samhället är en av de uppgifter som kommer att åvila en professor i landsbygdssociologi.

När man utforskat dessa faktorer är det självklart att olika åtgärder kan komma att vidtas som ett resultat av forskningen, men vad jag reagerade mot var herr Näsströms tal om att tillgripa tvång. Det finns många andra saker man kan göra.

Och, herr Näsström, varför är det mera realistiskt att inte göra någonting än att se till att någonting blir gjort?

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Det torde inte ha undgått herr Osvald, att samtliga partier är ute efter sparobjekt nu. Är det bara

i allmänna ordalag? Så fort vi kommer in på de praktiska problemen tycks den attityden ha försvunnit.

Jag vill erinra om att motionären herr Carlsson anförde några praktiska exempel, som han ansåg att man skulle kunna åberopa i detta sammanhang. Han nämnde frågan om samlingslokal i sin egen kommun, där han ansåg att det blev för stor samlingslokal. Andra kommunalmän har tydligen ansett den vara lämplig, och då vill jag fråga herr Osvald: Även om vi skulle få en professor av mycket stor kapacitet, skulle den mannen ha kunnat göra någonting åt beslutet om samlingslokal i herr Carlssons kommun?

Vi måste väl ändå hålla oss på marken.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis inte så lätt att säga vad en professor i landsbygdssociologi skulle kunna göra, men så mycket vet jag, att då det gäller att lösa det problem, det här gäller, måste vi först utforska de faktorer, som är bestämmande för människornas göranden och låtanden. Det är det denne professor skulle ha till uppgift att göra.

Man kan inte som herr Näsström antydde i ett tidigare anförande vänta tills man fått klart för sig vilket önskemål som är det mest aktuella av alla de önskemål som är aktuella. Skulle man göra så, skulle man aldrig komma fram till något resultat. Vi måste göra någonting även medan vi håller på att utreda.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Att jag har anslutit mig till avdelningens majoritet i denna fråga beror just på det som herr Näsström tidigare nämnt, nämligen att det är orimligt att statsutskottets andra avdelning skall sitta och avgöra vilken professur som just nu skall inrättas. Vi har under höstriksdagen haft tre å fyra motioner

Om inrättande av en professur i landsbygdssociologi vid Uppsala universitet

med krav på inrättande av professurer. Vi har gått på samma linje beträffande alla dessa krav. Vi har understrukt nödvändigheten av att här görs någonting, men vi har överlåtit åt dem som bäst behärskar denna sak att avgöra turordningen. Nästa ärende på föredragningslistan gäller frågan om inrättande av en professur i invärtes medicin, det avser framför allt det allergiska området. Vi är alla ense om att detta är ett viktigt område, och kanske många anser att det är viktigare än det vi just nu diskuterar. I varje fall anser väl de som har besvärligheter genom allergi att detta är det viktigaste av allt. Vi i andra avdelningen kan emellertid inte resonera på detta sätt, utan vi vill överlåta åt kanslern, som har allt material samlat, att bestämma när den rätta tidpunkten är inne för inrättandet av en professur.

Jag ansluter mig, herr talman, till yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag måste faktiskt ställa en fråga till statsutskottets ärade ledamöter, nämligen hur man skulle ha ställt sig i statsutskottet därest inte 1955 års universitetsutredning hade funnits, till vilken man kunnat hänvisa denna motion.

Mitt yrkande i motionen innebär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om åtgärder för inrättande av en professur i lantbrukssociologi vid Uppsala universitet eller, därest riksdagen icke skulle anse sig kunna bifalla detta yrkande, för inrättande av en preceptor i ämnet vid den sociologiska institutionen vid nämnda universitet. Detta yrkande, herr talman, innebär inte att vi nu skall fatta beslut utan att vi i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa att få denna fråga löst. Jag anser det angeläget att få fram denna professur snarast möjligt. Det hade inte varit omöjligt för riksdagen att gå på den linjen, och man hade då fått en bedömning av frågan snabbare än genom utskottets förslag, men jag har nöjt mig

med detta då jag hoppas att universitetsutredningen skall behandla frågan och göra det snart och med förtursrätt med hänsyn till behovet på detta område. Att det finns ett behov tycker jag att debatten i denna kammare i dag talar för.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill erinra motionären om att vi har två olika tillvägagångssätt då det gäller dessa saker. Det ena är att riksdagen beslutar om inrättandet av en professur, och det andra är att riksdagen beställer en. Det är det senare som herr Carlsson tycks vara inne på. Det skulle ändå betyda att sätta detta krav före andra önskemål som kanske är ännu viktigare. Det är det, som bl. a. herr Andersson nyss förklarade, att vi inte ville vara med om, ty vi anser att det här är så många avvägningsfrågor, att statsutskottet inte vill ta ställning. Vi anser att kanslern och departementet har betydligt större möjligheter att göra dessa avvägningar än vad utskottet kan ha, framför allt i en tid när man inte får kosta på hur mycket som helst på detta område utan också måste anlägga en ekonomisk syn på det hela.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 149, i anledning av väckt motion angående utredning om inrättande av en professur i invärtes medicin;

nr 150, i anledning av väckt motion om förbättring av undervisnings- och forskningsmöjligheterna i Norrland; samt

nr 151, i anledning av väckt motion angående kostnadsfri realexamensprövning för yrkesskoleelever.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

**Om reguljär bilfärjetrafik Sverige—
Åland—Finland**

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av väckta motioner angående reguljär bilfärjetrafik Sverige—Åland—Finland.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Jansson m. fl.* (I: 50) och den andra inom andra kammaren av fru *Lewén-Eliasson m. fl.* (II: 66), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om de åtgärder, som kunde ifrågakomma för att underlätta en reguljär bilfärjetrafik Sverige—Åland—Finland.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 50 och II: 66 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Wal-lentheim*, fröken *Olsson* och fru *Lewén-Eliasson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 50 och II: 66, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande de åtgärder, som kunde ifrågakomma för att underlätta en reguljär bilfärjetrafik Sverige—Åland—Finland.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Förbindelserna i Norden har under senare tid på olika sätt stimulerats och förbättrats. Därmed har följt ökat praktiskt samarbete på en rad områden, en samnordisk gemenskap, vilket är värdefullt ur såväl personliga som samhälleliga synpunkter. Med reguljär bilfärjetrafik Sverige—Finland via Åland skulle ett närmande mellan Finland och Nordens övriga länder lättare kunna ske på bredare bas. Den skulle säkerligen också enligt vår mening ge ett betydande och ömsesidigt ekonomiskt utbyte.

På svensk sida har ett starkt intresse för att åstadkomma en trafikförbindelse på det sätt som motionärerna åsyftat länge varit för handen. Detta har re-

dovisats i statliga initiativ, i utredningar och uttalanden som har gjorts ända från början av 1900-talet. Mellankommande svårigheter och omvälvningar har förhindrat förverkligandet av planerna. Den vilande frågan har emellertid nu, enligt vår mening, fått en hög aktualitet. Det sammanhänger inte bara med Nordiska rådets allmänna strävanden. Turismens utveckling har på senare tid skett mycket snabbt och sprängvis. Turismen är till mycket stor del bilburen. Detta och ökade möjligheter i övrigt gör att allt flera människor söker sig semester mål som ligger långt bort.

Att göra dessa semester mål lättillgängliga även i större utsträckning får enligt vår mening anses vara ett allmänt intresse. Detta underströks också vid en sammankomst mellan representanter för de nordiska ländernas motororganisationer i Helsingfors 1954, där man enhälligt uttalade en önskan att snara och målmedvetna åtgärder måtte vidtagas för att få till stånd förbättrade förbindelser mellan Sverige och Finland genom insättande av en reguljär bilfärjetrafik från hamnar så långt ut som möjligt i den svenska och åländska skärgården med goda tillfartsvägar på fastlandet.

Man kan väl fastslå, att en bilfärjeled över den smalaste delen av Ålands hav och den kortaste vattenvägen från Åland till Finland i jämförelse med den trafiklinje, som upprätthålles av de samseglande finska och svenska rederierna, skulle medföra påtagliga fördelar för resenärerna i form av tidsvinst och lägre resekostnader. I somras öppnades en provisorisk bilfärjetrafik från Simpnäs i Väddö kommun med destination Mariehamn. Den förbindelsen visade sig motsvara ett verkligt trafikbehov.

I sitt yttrande över motionen gör de samseglande rederierna — med förbigående av den längre överföringssträckan och vad därmed sammanhänger — gällande, att den kapacitet, som de erbjuder för överförande av bilar, icke har tillräckligt utnyttjats. Kapacitetsgränsen för de samseglande rederierna utgör för linjerna Stockholm—Åbo och Stockholm—Helsingfors tillsammans 3 900 bilar

Om reguljär bilfärjetrafik Sverige—Åland—Finland

per månad. Enbart under juli månad överfördes på den nya provisoriska leden från Roslagen 5 417 bilar, alltså i det närmaste dubbelt så många fordon. Under hela år 1958 fraktades på stockholmsbåtarna 7 400 bilar, under det att på enbart tre månader 10 700 bilar fördes över med den provisoriska bilfärjan från Roslagen. Att de samseglande rederierna skulle — med åberopande av en viss kapacitetsmarginal — tillfredsställa trafikanternas intressen och behov anser jag vara helt missvisande. Upplysningen att de kan sätta in ytterligare tonnage för överförande av bilar saknar i belysning av den utveckling som är i gång direkt intresse. De avgörande faktorerna för turister och andra resenärer är uppenbarligen tidsvinsten och de lägre resekostnaderna. Utskottets motivering i denna del för avslagsyrkandet kan motionärerna alltså inte godta.

Tidsvinsten och resekostnaderna är också saker som får sin speciella vikt med tanke på att en bilfärjetrafik kan bli av största betydelse för den godstrafik som nu, därför att de finska och svenska järnvägarna har olika spårvidd, måste gå landvägen över Haparanda. Det förefaller sannolikt, att man kommer att utnyttja de möjligheter till direkt och billigare överföring av gods som en reguljär bilfärjetrafik kan erbjuda, om denna fråga får sin rätta lösning.

En sammanknytning av landsvägstrafiken kortaste vägen från Sverige till Finland över Ålands hav skulle säkerligen också främja ett ökat handelsutbyte med Ryssland. De handelspolitiska intressen, som efter kriget i det sammanhanget kom fram från olika håll, kan inte gärna i dag ha minskat i styrka utan tvärtom. En bättre trafikled österut betjänar också en sådan utveckling.

Att en reguljär bilfärjetrafik mellan Sverige, Åland och Finland kommer till stånd anser motionärerna vara ett riksintresse. Det är också uppenbart att man även i Finland ser frågan på det sättet. Där har man på en motion i den finska riksdagen tillsatt en trafikkommiss-

sion, som i samarbete med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall undersöka kommunikationsfrågorna i den finländska skärgården. Det åländska landstinget har i sin senaste budget anslagit en miljon mark för motsvarande åtgärder. Att det är fråga om ett gammalt, starkt åländskt intresse hade jag för övrigt tillfälle att konstatera, när det åländska landstingets främste representant vid provturen från Simpnäs i somras utvecklade Ålands syn på denna fråga.

Men frågan är också av verklig vikt för hela Roslagen och dess många kommuner, som kämpar med en rad svårigheter som följd av en sedan länge pågående avfolkning, ett problem som ju berör den fråga vi alldeles nyligen haft uppe i riksdagen. Realiserandet av en sådan trafikled kräver ett välplanerat färjfäste och ett modernt vägnät. Den leden skulle innebära en avsevärd hjälp åt denna landsändas näringar och invånare. Jag kan därför inte finna annat än att ett bifall till motionen skulle ligga helt i linje med industrilokaliseringens allmänna strävanden. Det måste också vara insikten härom, som framdrivit de lovvärda lokala insatser från främst Väddö kommun, vilka möjliggjorde sommarens provisorium, och det är väl också samma insikt som gjort att länsvägsnämnden, stockholmstraktens regionplanenämnd och länsstyrelsen i sina yttranden tillstyrkt utredningens förslag.

Sjöfartsstyrelsens yttrande är också i sak mycket positivt. Man understryker med kraft intresset och behovet av denna reguljära bilfärjetrafik och är i princip med på att frågan utredes. Sjöfartsstyrelsen ifrågasätter dock, om man inte skulle avvakta tills man fått flera erfarenheter från detta provisorium, innan man igångsätter en utredning. Jag måste säga, att jag har svårt att inse värdet av ett sådant uppskov. Ju större investeringar man gör i vägar, hamnar och tonnage i samband med en provisorisk bilfärjeled, desto större blir risken för felinvesteringar och för att man samtidigt kan bli bunden av en föga rationell och tillfredsställande lösning. Utveck-

Om reguljär bilfärjetrafik Sverige—Åland—Finland

lingen ger ett klart och markant besked om i vilken riktning vi skall gå, och turismens allmänna utveckling och mycket annat medför ett ökat behov av snabba och målmedvetna åtgärder för förbättrade kommunikationer på denna del.

Vad slutligen beträffar den pågående utredningen inom länsstyrelsen, vilken utskottet har åberopat som ett skäl för avslag på motionen, framhåller länsstyrelsen själv att denna utredning endast är förberedande. Den utredning som motionärerna önskar blir givetvis mera omfattande. Den förutsätter auktoritativa kontakter på olika områden med Finlands och Ålands myndigheter för att ett resultat skall komma till stånd. Det finns sålunda, herr talman, enligt vår mening alla skäl för ett bifall till vår hemställan, att riksdagen skall medverka till denna utredning.

Vi har på föredragningslistan strax efter detta ärende ett par andra, som berör luftförbindelserna i norr mellan Finland och Sverige, i vilka statsutskottet varit positivt inställt och i vilka regeringen också tagit initiativ. Det är alldeles uppenbart att här föreligger ett mycket starkt behov och att det i norra delarna av Sverige finns ett starkt intresse för bättre luftfartsförbindelser med Finland. Faktum är emellertid att det endast är ett mindre antal människor som kan utnyttja dessa nya flygförbindelser än som kan ha nytta av den av oss föreslagna bilfärjeleden. Därför anser vi reservanter, att den förbindelse, som vi här gjort oss till talesmän för, är minst lika angelägen och att den därför bör omfattas med samma positiva intresse från statsmakternas sida.

Jag hoppas därför att riksdagen skall ställa sig välvilligt till vårt utredningskrav och att utredningen igångsättes så snart som möjligt. Detta är även nödvändigt med tanke på turismens snabba utveckling och de ekonomiska vinster — både enskilda och samhälleliga — som vi tror att man kan uppnå härigenom. Därtill kommer att ett snabbt slutligt ståndpunktstagande uppenbarligen

är av största vikt för både kommunal och arbetsmarknadsmässig planering.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Den ärade reservanten har framhållit betydelsen av att man på allt sätt gynnar den utveckling av kommunikationerna och trafikmedlen som är ofrånkomlig i vår tid. I nu förevarande fall gäller det ju närmast att få till stånd utökade färjeförbindelser mellan Sverige och Finland via Åland. Det råder inga delade meningar om att det är angeläget att så snart som möjligt få dessa förbättringar till stånd. Frågan är bara om det just nu är rätta tidpunkten att söka förverkliga motionärernas krav.

Samtliga remissorgan har, som den ärade reservanten påpekat, ställt sig sympatiskt till tanken på en utredning. Men samtidigt måste man nog konstatera, att åtskilliga av dem har anfört starka reservationer beträffande tidpunkten. Länsstyrelsen i Stockholms län har visserligen, såsom reservanterna framhållit, utan förbehåll tillstyrkt en utredning. Det bör dock samtidigt erinras om att länsstyrelsen anför, att en dylik utredning enligt länsstyrelsens uppfattning kommer att bli relativt omfattande med hänsyn till de många och skiftande problem, som måste bli föremål för överväganden och undersökningar. Länsstyrelsen är således på det klara med att detta inte är någon enkel fråga, utan att ett beslut i denna sak måste föregås av ganska omfattande undersökningar.

Vidare meddelar länsstyrelsen, såsom finns redovisat i statsutskottets utlåtande, att en svensk redare avser att i början av juni månad nästa år insätta en provisorisk bilfärja mellan Simpnäs inom Väddö kommun och Mariehamn på Åland. Länsstyrelsen tillägger att den har sig bekant, att ett för ändamålet bildat bolag i Finland har planer på att inrätta en bilfärjeled med Gräddö inom

Om reguljär bilfärjetrafik Sverige—Åland—Finland

Frötuna kommun som utgångspunkt på svensk sida. Förstnämnda projekt har genom en av Väddö kommun gjord framställning kommit under länsstyrelsens prövning i vissa hänseenden, och en del åtgärder har med anledning härav redan vidtagits. Länsstyrelsen säger att den i anslutning härtil ansett det lämpligt att å tjänstemannaplanet inom länsstyrelsen påbörja viss förberedande utredning, vilken i huvudsak kan sägas gå ut på undersökning av lämpliga tilläggsplatser och vägförbindelser på den svenska sidan i anslutning till den aktuella färjetrafiken. Inom länsstyrelsen pågår sålunda en förberedande undersökning angående dessa frågor.

Sjöfartsstyrelsen framhåller också betydelsen av en mera definitiv lösning av färjeproblemet. Styrelsen, som berett Stockholms Rederi AB Svea tillfälle att yttra sig i ärendet, framhåller emellertid — liksom reservanten nyss gjorde — att man för närvarande, trots de längre överföringssträckorna, kunnat klara topptrafiken utan några större svårigheter. Det är helt naturligt att det, om och när en färjetrafikförbindelse kan komma till stånd, blir ett ökat antal bilar att färja över. Men å andra sidan kan man inte bortse från att en sådan färjeled kommer att kosta åtskilligt. Färjetrafiken kommer ju att bli toppbelastad endast under en viss tid av året, och således kommer färjorna under långa tider, då is och andra förhållanden hindrar förbindelserna, att ligga stilla och inte kunna utnyttjas. Sådana saker kan man inte heller komma förbi. För närvarande finns såvitt man kan förstå möjlighet för turisterna att även under den värsta högtrafiken få över sina bilar, även om, såsom reservanterna framhåller, färjeförbindelserna går från Stockholm och därigenom överföringssträckan blir lång.

Sjöfartsstyrelsen framhåller vidare att en mera definitiv lösning av färjeproblemet enligt styrelsens mening bör ses mot bakgrunden av de investeringar som kan göras i vägnäten, i första hand på finska sidan. Den saken har också reservanten berört, och detta är självfallet

ett mycket stort problem, som vi tyvärr inte kan göra så mycket åt.

Reservanten påpekade mycket riktigt, att det på finsk sida pågår en utredning i dessa frågor. Då bör emellertid påpekas, att denna utredning inte speciellt sysslar med det nu aktuella problemet utan med ett vidare problem, som berör hela den finska skärgårdens befolkningsutveckling, kommunikationer o. d. Det spörsmål som vi nu talar om är således ett delproblem, vars lösning man sannolikt får se på betydligt längre sikt. Förmodligen har vi en avsevärd tid till vårt förfogande, innan den finska utredningen kan bli klar på denna punkt.

Det är mot den bakgrunden som sjöfartsstyrelsen tillstyrker att en utredning av frågan om bilfärjetrafiken kommer till stånd. Styrelsen ifrågasätter emellertid, om man icke bör avvakta erfarenheterna från den provisoriska färjeleden mellan Sverige och Åland och även från den bilfärja, som skall sättas in år 1960, innan man går in på en större utredning. Jag undrar om inte detta är både klokt och lämpligt.

Ungefär enahanda synpunkter har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lagt på frågan. Styrelsen säger, att innan en större och mera omfattande utredning i ämnet av det slag motionärerna synes ha avsett igångsattes, vilken utredning närmast skulle avse trafikbehovet i stort och på längre sikt, finner styrelsen resultatet av de sålunda påbörjade undersökningarna rimligtvis böra avvaktas liksom även erfarenheterna av ytterligare något eller några års trafik på de nuvarande, mera provisoriska lederna.

Liksom sjöfartsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har vi inom utskottet funnit, att den av motionärerna begärda utredningen är framförd, låt mig säga i tidigaste laget. Utskottet anser därför att vi bör avvakta resultatet av de redan påbörjade undersökningarna inom länsstyrelsen. De resultat som länsstyrelsen kan komma till är naturligtvis ytterligt värdefulla för en senare eventuellt utredning, och likaså måste det vara utomordentligt värdefullt för en sådan utredning att ha tillgång till erfa-

Om reguljär bilfärjetrafik Sverige—Åland—Finland

renheterna från den färjetrafik som redan är i gång och den trafik som kommer att sättas in. Då får man ett större och säkrare material för bedömning av frågan.

Det är dessa synpunkter, som vi från utskottets sida har lagt på detta problem, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Såsom varande motionär i denna fråga nödgas jag, i likhet med många andra motionärer, konstatera att ett utskotts främsta uppgift tycks vara att slakta motioner. Det är i de flesta fall inte så noga med motiveringarna; huvudsaken är att motionerna försvinner.

Utskottets ärade talesman har här hållit ett långt anförande, som man skulle tycka lika väl hade kunnat utmynna i en tillstyrkan av reservationen. När jag säger att man i första hand synes vilja slakta motioner, gör jag det med tanke på den ytterligt vaga motivering som lägges fram i detta ärende. Den är så kort som den över huvud taget kan bli. En av motiveringarna för avslag är att den kapacitet som nu finns när det gäller möjligheterna att frakta bilar från Sverige till Finland »hittills varit fullt tillräcklig». Vad vet ni om det i utskottet? Vad vet någon om vad som är fullt tillräckligt i detta fall?

Till stöd för detta yttrande har man ett uttalande från ett rederi, som nu har möjligheter att vid sidan av sin persontrafik frakta ett mycket begränsat antal bilar, märk väl från Stockholm till Finland via Åland, alltså en mångdubbelt längre väg och därmed mycket dyrare än den reguljära bilfärjetrafik det här gäller, alltså mellan de punkter i Sverige och Finland som erbjuder den kortaste sjövägen. I dagens läge är det ingen som tillnärmelsevis kan bedöma, huruvida de nuvarande trafikmedlen för bilar mellan Sverige och Finland är tillräckliga eller inte. Tvärtom kan man väl säga, sedan två små rederier i somras provisoriskt drivit bilfärjetrafik till

Åland från två olika platser i Roslagen, att det har visat sig bli en väldig trafik. Redan detta säger oss att det behövs någonting mer än de möjligheter, som de samseglande svenska och finska rederierna hittills kunnat erbjuda. Och märk väl att dessa små rederiers försök att hjälpa framför allt bilturismen har lyckats och vunnit uppskattning trots de oerhört dåliga tillfartsvägarna till dessa provisoriska hamnar i Roslagen. Hur det skulle bli om tillfartsvägarna kunde ordnas, det vet vi än i dag inte, men jag är övertygad om att därest vi finge en utredning, som i första hand toge sikte på att fastställa lämpligaste platsen i Roslagen för en bilfärjehamn, och sedan finge ordentliga tillfartsvägar till den hamnen, så skulle vi ha gjort någonting av stor betydelse och till fromma inte bara för bilturismen utan för våra förbindelser med vårt östra grannland och inte minst med det helt svensktalande Åland. Jag tror för min del att talet om att den hittillsvarande kapaciteten är fullt tillräcklig saknar allt stöd i verkligheten.

Sedan heter det, att man skall invänta pågående utredningar. Också det är rätt konfyst, eftersom länsstyrelsen i Stockholms län — alltså den institution som tillsatt expertkommittén — tillstyrker motionen och vill ha en statlig utredning. Länsstyrelsen anser det inte tillfyllest med denna expertutredning, som framför allt syftar till att — delvis i samråd med stockholmstraktens regionplaneförbund — få en grund för bedömning av vilken hamn i Roslagen som kan vara lämpligast för utbyggnad av en reguljär bilfärjetrafik. Den myndighet, som föranställt om utredningen, önskar alltså själv få statlig hjälp.

Här har också påpekats att utredningar är i gång på finsk sida. Ja, jag vill understryka det. Liksom länsstyrelsen i Stockholms län har tillsatt en liten expertutredning, så har dess motsvarighet i Finland, Ålands landsting, tillsatt en utredning och även anslagit pengar. Men den finska riksdagen gör inte som statsutskottets majoritet, sätter sig med armarna i kors under påpekande av att

Om reguljär bilfärjetrafik Sverige—Åland—Finland

Ålands landsting har en utredning i gång. Nej, den finska riksdagen har också beslutat en utredning, och jag tycker faktiskt att den svenska riksdagen skulle kunna vara lika generös som den finska — det vore inte bara en gest i det goda grannförhållandets anda och ett bevis för att man på ömse sidor försöker skapa bättre möjligheter för turismen mellan Sverige och Finland liksom för kontakterna över huvud taget mellan våra länder, utan det vore också rent praktiskt klokt att söka få till stånd en sådan utredning.

Nu vet jag att det i allmänhet är hopplost att slåss mot en utskottsmajoritet; det är sällan man når positivt resultat i en sådan strid. Men man bör ändå kunna få säga vad man tycker i detta fall, och enligt min mening är utskottets motivering för avslag på motionen med förlov sagt rätt svag. Det behöver inte bli någon omfattande eller märkvärdig statlig utredning. Jag tror att det skulle vara av stort värde för länsstyrelsen i Stockholms län, som nu försöker åstadkomma en utredning, om den finge det stöd som ligger i att staten själv bidrager med någon eller några man. Det skulle innebära att staten både utåt och inåt visar, att vi i detta fall är intresserade av ett gott grannskapsförhållande och av det nordiska samarbetet, att vi är intresserade av att åstadkomma någonting mer än bara de tyvärr alltför ymnigt flödande vackra fraserna kring dessa frågor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp).

Herr andre vice talmannen *IVAR JOHANSSON* (cp):

Herr talman! Såsom jag förut framhöll kan det ifrågasättas, om tidpunkten nu är den lämpliga för en statlig utredning. Utskottet menar att detta knappast är fallet. Vi måste nog konstatera att den här frågan också berör förhållanden mellan två länder och att de strävanden, som det här gäller, först måste sam-

ordnas. För att belysa svårigheterna vill jag erinra om vad stockholmstraktens regionplanekontor framhållit i sin skrivelse den 30 april 1959. Kontoret talar just om att man på åländskt håll gjort förberedelser för att insätta en bilfärja på linjen Galtby—Mariehamn—Gräddö i Frötuna. Det påpekas vidare att ett nybildat åländskt rederibolag Viking för detta ändamål inköpt en bilfärja, som tidigare trafikerat Engelska kanalen. Det framhålls att Galtby är ändpunkten för den åboländska skärgårdsvägen, som går över tre öar och via fyra färjeställen till Pargas köping. Denna har sedan broförbindelse med finska fastlandet.

Det är således klart, att de största svårigheterna möter på den motsatta sidan, och jag undrar för min del, om det inte är lämpligare att ta upp den här frågan i Nordiska rådet som borde vara rätt forum. Jag tror att utsikterna i så fall vore större att nå det resultat man eftersträvar än om man går den väg som reservanterna och motionärerna har anvisat.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr andre vice talmannens senaste anförande tyckte jag stödde reservanternas ståndpunkt. Han framhöll att det här gällde en fråga, som berör två länder, och att åtgärderna därför måste samordnas. Men detta är ju ett av de huvudargument som vi reservanter åberopar till stöd för vårt förslag om en utredning, som skulle ha tillräcklig auktoritet att upprätta de kontakter med Åland och Finland som uppenbarligen är nödvändiga för att frågan skall kunna lösas.

Vad herr andre vice talmannen anförde om detta är alltså såvitt jag kan se inget argument emot reservationen.

Det andra han talade om, nämligen att man nu håller på och undersöker en förbindelse från Galtby över till Gräddö, tycker jag är ett belägg för att här föreligger en risk för felinvesteringar. Man har nu lagt ned vissa kostnader på provisoriska anordningar vid Simpås. Såsom herr Jansson just påtalat är vägar-

Om utredning rörande inrikesflygets framtida sträckning m. m.

na dit ganska krokiga och smala. Vissa anordningar har emellertid gjorts. Nu kommer man väl att göra vissa anordningar även för att möjliggöra en förbindelse med en annan plats, och kostnader kommer att läggas ned på detta. På den åländska sidan är det kanske likadant: just därför att saken är så oviss gör man en del anordningar och lägger ned kostnader på lösningar som i framtiden kanske visar sig vara föga rationella och ändamålsenliga.

När det nu på ett så markant sätt har ådagalagts att det föreligger ett behov av en sådan förbindelse och utvecklingen tydligen går i den riktningen, menar vi att det ur rent samhällsekonomisk synpunkt rimligtvis bör vara fördelaktigt att se till, att lösningen ekonomiskt blir så vettig som möjligt och att man undviker onödiga investeringar. Det är det som varit skälet till att vi, som herr andre vice talmannen sade, på ett så tidigt stadium har velat föra fram frågan här i riksdagen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru Wallentheim begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 152, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 153, i anledning av väckt motion om formerna för inbetalning av radiolicens; samt

nr 154, i anledning av väckta motioner angående flygförbindelserna i de nordligaste delarna av Skandinavien och Finland m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om utredning rörande inrikesflygets framtida sträckning m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av väckt motion om en allsidig utredning rörande inrikesflygets framtida sträckning m. m.

I en inom första kammaren av herr Nils Elovsson väckt motion (I:1) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig och förutsättningslös utredning om inrikesflygets framtida sträckning i vårt land och i samband därmed förläggningen av de för detsamma behövliga flygplatserna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I:1 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Den här motionen har väckts för att om möjligt spara en del pengar åt stat och kommun, men den synpunkten har inte ens de borgerliga ledamöterna av statsutskottet beaktat, och då kunde man ju inte gärna tänka sig att de socialdemokratiska heller gjorde det, eftersom de som bekant är mera slösaktigt inställda till statens affärer.

Om utredning rörande inrikesflygets framtida sträckning m. m.

Att motionen kom till berodde på att det väl i de flesta städer i vårt land pågår utredningar för att, om det är möjligt, få en flygplats anlagd i närheten. Där städerna ligger förhållandevis tätt har det uppstått en konkurrens städerna emellan, som man åtminstone från Kristianstads läns landstings sida har ansett skulle bli till sådant förfång för hela tanken på en flygplats — eller eventuellt flera — för länet, att man har anslagit ett särskilt belopp för att en utredning skulle komma till stånd för hela länet i stället för en för varje stad. Att man håller på att utreda ort för ort om det är möjligt att åstadkomma en flygplats på det eller det stället gör ju att det är utredningsarbeten i gång över hela landet, utredningar om vilka man inte vet om de kommer att leda till resultat, som passar in i en framtida utveckling av det inrikes flyget. Det blir, som det nu är, en mera slumpmässig planläggning av det hela. Märkligt nog förefaller det som om luftfartsstyrelsen, som väl borde vara den institution som har lättast för att se klart i den här frågan, inte skulle se — eller rättare sagt inse — hur avvita det är att bedriva planläggning av flygplatser efter den mallen.

Det är ju alldeles uppenbart att om de olika städerna var för sig anlägger flygplatser, så kommer dessa i många delar av vårt land att ligga alldeles för tätt för att man skulle kunna tänka sig att det i framtiden skulle kunna bli flygtrafik dem emellan. När vi får bättre vägar och har tillgång till de utmärkta bilar som redan finns, kommer de korta sträckorna inte att trafikeras av flyg, utan man kommer att använda sig av bilen. Det blir huvudsakligen på längre sträckor man kommer att använda sig av flyget. Naturligtvis går det fortare att flyga, men på de korta sträckorna måste man räkna med förhållandevis större kostnader för flygtrafiken än på de längre.

Utvecklingen i vårt land borde nu ha kommit så pass långt, att vi kunde hejda den miljonrullning som vi redan är inne på i fråga om flygplatsbyggande

och som man också animerar kommunerna till både från luftfartsstyrelsens sida och — om jag inte tar fel — även från regeringens. Om vi skall fortsätta på detta sätt belastar vi inte bara staten utan även kommunerna med kostnader som vi inte får på något sätt förräntade i jämförelse med kostnader som vi lägger ner på en hel mängd andra ting. Därför är det på tiden att vi tar itu med en allmän översyn av det inrikes flyget och försöker ålägg oss en viss återhållsamhet när det gäller att anslå medel för dessa ändamål, men om det skall vara någon mening i denna återhållsamhet, så är det naturligtvis angeläget att vi får en plan för hela det framtida flyget inom vårt land och att man väntar med att anlägga flygfält tills vi har fått en sådan plan, så att man vet på ett ungefär vilken sträckning som flyglinjerna i framtiden kommer att få.

Till detta ställer sig nu luftfartsstyrelsen och 1953 års trafikutredning totalt oförstående. Luftfartsstyrelsen säger att om riksdagen skulle bifalla motionen och det skulle komma till stånd en sådan här utredning, så skulle detta bromsa kommunernas villighet att satsa pengar till flygplatser. Jag kan avslöja för luftfartsstyrelsen, att det just precis var meningen att man skulle försöka bromsa kommunernas villighet att satsa pengar! Som vi känner till är det ju på det sättet, att om en stad planerar att anlägga en flygplats, börjar i regel alla andra städer i närheten av prestige-hänsyn att utreda, om inte de också kan få en flygplats. Men det tillkommer ju i detta sammanhang så många omständigheter som spelar in, bland annat att man inte vill ta på sin rygg efteråt att ha försummat något. Därför sätter man i gång dessa utredningar, som ibland leder till byggandet av ett flygfält, om man kan övertyga stadsfullmäktige om att de bör anslå tillräckligt många miljoner och om staten är villig att satsa sina miljoner. Men om det i det långa loppet finns ett tillräckligt trafikunderlag för en flygplats, därom vet man ingenting. Det har gång på

Om utredning rörande inrikesflygets framtida sträckning m. m.

gång visat sig, att man har fått lägga ned flygplatser och att linjer som man börjat trafikera inte bär sig. Man har inte kunnat ordna hela denna inrikes flygtrafik på annat sätt än att staten fått svara för en mycket stor del av kostnaderna inte bara för driften av själva trafiken utan även för driften av de olika flygplatserna. Om vi skulle räkna samman allt som vi under de senaste tjugo åren lagt ned på flygtrafiken i vårt land och fråga oss i vilken utsträckning denna har uppfyllt förväntningarna och vilken nytta den gjort, så skulle vi otvivelaktigt komma till det resultatet, att den varit oss ett mycket dyrt nöje.

Jag kan inte tänka mig att det vare sig i den ena eller den andra staden finns så många människor som har så bråttom, att de inte har tid att åka tåg eller bil på de korta sträckorna mellan de olika platserna, att denna trafik är motiverad, utan det är för det mycket ringa antal som verkligen har nytta av den inrikes flygtrafiken som vi skall lägga ut dessa väldiga belopp.

När vi talar om sparsamhet vill jag säga, att här är ett område där vi kan spara. Det finns inte många andra områden, om vilka vi kan säga att det slösas i detta land, men på detta område slösas det, och det slösas omåttligt. De allra flesta är nog på det klara med att så sker, men man försvarar sig med att vi måste hjälpa till i utvecklingen för att främja flyget. Det ligger naturligtvis något i detta, men det ligger inte så mycket i det att det skulle kunna motivera de väldiga summor som vi offrar på flyget.

Jag har inte haft den ringaste förhoppning om att denna motion skulle bifallas, ty när det gäller att tala för en vettig förläggning av flygfält, har jag bittra erfarenheter. Jag hade ändå tänkt mig att man, bland annat inom luftfartsstyrelsen, i någon mån skulle ha hesiterat inför den utveckling som vi är inne på. Jag skulle också med detta anförande och med min motion vilja uttala en stilla förhoppning om att man inom regeringen tar sig en grundlig

funderare på om det verkligen är försvarligt att i detta sammanhang använda pengar på sätt som sker.

Jag her i alla fall, herr talman, att få yrka bifall till den motion jag har väckt.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Jag kan för min del inte bestrida, att det sannolikt förekommit felinvesteringar på detta område och stora felinvesteringar, men jag undrar i alla fall, om de inte mera hör till det förgångna än till nuet. Jag tror att det nu förekommer en betydligt bättre planering och ett bättre samarbete mellan statliga, kommunala och andra myndigheter än som tidigare varit fallet. Jag finner i varje fall av luftfartsstyrelsens yttrande, att man där inte tycks känna till så många fall som motionären helt allmänt påtalade. Luftfartsstyrelsen framhåller att på några få år igångsatts en hel del inrikeslinjer och att de oftast har tillkommit på lokala initiativ och efter grundlig prövning av deras ekonomiska hållfasthet. Och alltjämt, sägs det vidare, försiggår denna utveckling. Likaså är det synnerligen glädjande, att man numera har inlett ett intimt samarbete med flygvapnet, vilket i många fall skapar möjlighet att öppna flyglinjer på det ekonomiskt bästa tänkbara sätt. Man säger också, att det flyglinjenät, som har central betydelse, i huvudsak nu är utbyggt, och de lokala behoven kommer väl sedan att aktualiseras efter hand. Då sker det naturligtvis i samarbete med de lokala myndigheterna och det centrala ämbetsverket. Detta centrala ämbetsverk, luftfartsstyrelsen, har ju både på det kommersiella och på det tekniska planet till sitt förfogande expertis, som mot självkostnadspris står kommuner, landsting och andra intressenter till hjälp vid planläggningen och framför allt vid uträkningen av de tekniska och kommersiella förutsättningarna för flygtrafiken.

Jag skulle tro, att det knappast finns möjligheter att komma längre. Luftfarts-

Ang. vissa vidgade direktiv för besparingsutredningen

styrelsen har ju i sitt yttrande skisserat läget för dagen, och såvitt man kan förstå förefaller detta vara relativt tillfredsställande. Det är svårt att våga påstå att något väsentligt skulle ha underlåtit.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla, att det föreligger ett yttrande från 1953 års trafikutredning, som i stort sett framför samma synpunkter på det av motionären aktualiserade problemet som luftfartsstyrelsen och som konstaterar att utredningen har uppmärksamheten riktad på detsamma och att man har för avsikt att pröva frågan. Trafikutredningen har till uppgift att söka utreda och samordna de olika trafikmedlen här i landet, och till trafikmedlen hör ju också flyget. Om det skulle bli fråga om en sådan här utredning, skulle naturligtvis 1953 års trafikutredning ha hand om den. Men då vi har funnit, att det knappast föreligger någon anledning att begära en utredning, eftersom trafikutredningen har sin uppmärksamhet riktad på spørsmålet, har vi icke kunnat tillstyrka motionen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. vissa vidgade direktiv för besparingsutredningen

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av väckta motioner angående vissa vidgade direktiv för besparingsutredningen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* (I: 231) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 292), hade föreslagits, att riks-

dagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att besparingsutredningen måtte erhålla direktiv att överse de statliga utgifterna i syfte att nå besparingar, som — under förutsättning att en normal konjunktur återvänt — kunde leda till balans i driftbudgeten under året 1960/61 utan ökning av skattetrycket.

Under erinran om att 1958 års besparingsutredning numera slutfört sitt uppdrag, hade utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att motionerna I: 231 och II: 292 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Nestrup och Malmborg, fröken Elmén* samt herr *Wedén*.

Herr **NESTRUP** (fp):

Herr talman! I motion som väcktes i januari månad föreslogs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att besparingsutredningen skulle erhålla direktiv att överse de statliga utgifterna i syfte att nå besparingar som skulle kunna leda till balans i driftbudgeten under året 1960/61 utan ökning av skattetrycket. Denna motion blev av någon anledning inte behandlad under vårriksdagen. Vi vet alla att besparingsutredningen har slutfört sitt uppdrag, och det finns därför inte anledning att här ta upp någon diskussion om saken. Dessutom är det ju så att vad som föreslogs i den nämnda motionen kommit upp också vid höstriksdagen och väl kommer att behandlas av kamrarna under morgondagen eller fredagen.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Fröken **ANDERSSON** (h):

Herr talman! Eftersom det inte framställts något yrkande, kunde jag ha avstått från att begära ordet. Jag vill nu bara framhålla, att besparingsutredningen inte längre finns och att man således inte kan ge den några direktiv. Vi ansåg därför på vårt håll, att det inte fanns någon anledning att avge ett sär-

Ang. minskad spännvidd mellan lönerna i de olika dyrorterna

skilt yttrande. Såsom yrkandet i motionen var formulerat hade vi nämligen måst skriva ett nytt yttrande, och såsom läget var tyckte vi inte detta var motiverat. Det kan ju, herr talman, inte råda någon tvekan om vår inställning till behovet för att inte säga nödvändigheten av att man så långt det går sparar när det gäller statsmedel, men som herr Nestrup också nämnde kommer problemet att diskuteras i morgon eller på fredag.

Därför ber jag, herr talman, att nu få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. minskad spännvidd mellan lönerna i de olika dyrorterna

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 157, i anledning av väckta motioner angående minskad spännvidd mellan lönerna i de olika dyrorterna.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Jonasson* (I: 273) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Luttara (II: 339), hade yrkats, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa, att frågan om en reducering av spännvidden i dyrortsavseende i vad gällde de statsanställdas löner måtte tagas till prövning vid förhandlingar med företrädare för de statsanställda och deras organisationer i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 273 och II: 339 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Pålsson*, *Thorsten Larsson*, *Rubbestad* och *Gustafsson* i Kärby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 273

och II: 339, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförts.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp):

Herr talman! I motionen såväl som i reservationen har man fäst uppmärksamheten på en av de orättvisor som vidlåder vårt dyrortssystem. Genom riksdagsbeslut 1957 ändrades spännvidden i fråga om de statsanställdas löner från 12 till 16 procent för vissa grupper. Denna ökning motiverades inte med att levnadskostnaderna exempelvis här i Stockholm ökat mer än på andra orter. Det var närmast rekryteringssvårigheterna som var grunden för denna lönefavorisering. Sedan dess har — menar motionärerna — viss lättnad härvidlag inträtt, och detta kommer säkerligen att ytterligare markeras allteftersom de stora unga kullarna söker sig ut i förvärvslivet. År 1960 har vi omkring 30 000 flera femtonåringar än vi hade 1955. Det gör att den strida strömmen av till storstaden inflyttade människor säkerligen kommer att öka ännu mera. Såsom vi ser det är det oriktigt att med särskilda löneförmåner öka denna ström. Det är en orättvisa mot dem som har sin sysselsättning i andra städer och landsdelar. Vid framläggandet av lokaliseringstudningens förslag om viss utflyttning har man observerat, att reaktionen blivit den, att de anställda i regel inte gärna vill flytta från högsta dyrort till t. ex. en 3-ort. Det säger oss kanske något om här förevarande förhållanden. Vidare kan det väl inte vara riktigt att ytterligare påskynda en koncentration av befolkningen till några få stora centra. Ur strategiska synpunkter måste väl detta vara livsfarligt för land och folk, ur ekonomiska synpunkter alltför dyrbart. Bör då inte riksdagen någon gång tala om för förhandlingsparterna, att riksdagen anser den nu gällande lönesättningen med dess relation till bostadsorten vara felaktig? I våras föreslogs i en centerpartimotion, att lönerna borde höjas i de lägre dyrorterna men ligga still tills vidare på de högre till dess en utjämning skett. Men då menade man, att man inte bor-

Ang. minskad spännvidd mellan lönerna i de olika dyrorterna

de komma med pekpinna för dessa uppgörelser. Jag måste nog säga, att det är mycket berättigat att vi säger ifrån vad vi egentligen tycker.

Utskottsmajoriteten hänvisar nu till en prisgeografisk undersökning. Denna undersökning har ännu inte påbörjats. Det har endast tillsatts en utredningsman för att utreda grunderna för en dylik undersökning. Jag vill verkligen hoppas, att om frågans lösning skall bero på en undersökning, denna också verkligen kommer till stånd och med det snaraste framlägger sina resultat. Vi reser vanter menar dock, att man redan nu bör i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna den uppfattning, som vi här har gett uttryck för.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Pålsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Motionären erinrade om att när man genomförde den senaste löneplansförändringen, så var detta motiverat av att man hade svårigheter att anställa statstjänare på vissa poster och speciellt i vissa lönegrader. Det är alldeles riktigt, som här har sagts, att förhållandena i dag har blivit något bättre. Att man inte längre har så många vakanser, låt oss säga inom stockholmspolisen eller vid posten i Göteborg, som man hade vid tidigare tillfällen, kan ju möjligen antas bero på — som motionären nämnde — ett förändrat konjunkturläge, men det är uppenbart, att den åtgärd, som genomfördes 1957, också medverkat till att vi fått till stånd en förbättring. Jag tror emellertid att man går litet för långt, när man som motionären gör gällande, att man ånyo under överskådlig tid inte behöver räkna med sådana förhållanden som rådde 1957. Det kan nog vara farligt att så pass bestämt göra sådana uttalanden. Herr Larsson har redan antytt, att utskottsmajoriteten i tidigare diskussioner här i riksdagen hävdade, att det gäller en förhandlingsfråga. Jag tror också att riksdagen — som herr Larsson yttrade —

inte bör komma med några pekpinna i det sammanhanget.

För närvarande pågår en utredning, som siktar till att vi skall så småningom få till stånd en prisgeografisk undersökning. När vi får fram det materialet, är jag övertygad om att det också kommer att studeras av båda parter som deltar i förhandlingarna. Det är uppenbart att materialet kan komma att utgöra ett värdefullt bidrag till diskussionen om anpassningen av lönerna, men jag vill betona, att man såvitt jag förstår inte kan komma ifrån att även framdeles ständigt ta hänsyn till de marknadsmässiga förhållandena vid lönesättningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Jag vill understryka vad som står i reservationen om att den ökning av spännvidden, som infördes 1957, inte motiverades av förändringar i levnadskostnaderna. Vilka var motiven? Ja, de har tidigare angetts både av herr Larsson och herr Holmqvist. Det förhöll sig så, att det var svårt att få personal till vissa tjänster, och därför ansåg man angeläget att höja lönerna och öka spännvidden. Detta var i och för sig ingenting att erinra emot. Man måste ju skaffa folk till de viktiga tjänster, t. ex. vid järnvägen och posten, som det här var fråga om. Men bakgrunden till lönegrupperingen är, att man gör skillnader i lönen beroende på att levnadskostnaderna är olika i olika trakter. I detta system kopplade man nu in en lönesättning efter andra grunder.

De båda föregående talarna har sagt, att vi inte längre har några rekryteringssvårigheter. Det förekom kanske en liten nyansskillnad — herr Thorsten Larsson menade att svårigheterna var alldeles borta, och herr Holmqvist sade att de lättat något i varje fall. Om nu orsaken till att spännvidden ökats varit marknadsmässiga synpunkter — alltså rekryteringssvårigheter — är det väl na-

Ang. minskad spännvidd mellan lönerna i de olika dyrorterna

turligt att man, när dessa svårigheter upphör, går tillbaka till en minskad spännvidd.

Jag vill erinra att ortsgrupeeringsutredningen på sin tid i sitt enhälliga uttalande sade, att man måste ta hänsyn till marknadsmässiga förhållanden vid lönesättningen. Detta har också skett. Skillnaderna i dyrhet har, efter vad utredningen kunde konstatera, minskat betydligt sedan den förra dyrortsundersökningen gjordes. Vi anser att vederbörande parter på arbetsmarknaden bör förhandla med beaktande av de marknadsmässiga synpunkterna. Herr Holmqvist sade också att det skulle vara på det sättet. Men nu har vi fått ett system, där spännvidden blivit beroende på dyrheten i de olika orterna, och då är det sannserligen inte lätt att ändra på det hela. Hade vi haft det system som ortsgrupeeringsutredningen föreslog, hade konsekvensen blivit att när dessa svårigheter med rekryteringen upphört, skulle också dessa löneskillnader, som jag får säga är orättvisa — jag håller helt med herr Thorsten Larsson i detta fall — ha upphört. Nu framträder alltså tydligt konsekvenserna av vad som beslöts 1953. Att det då genomfördes en ökad spännvidd, kan man lätt förstå, men att det ordnades på ett sådant sätt att det hela inte kunde ändras tillbaka, framgår tydligt i dag.

Herr Thorsten Larsson har vidare framhållit, att det är av vikt att denna prisgeografiska undersökning snarast möjligt blir utförd. Herr Holmqvist sade att han hoppades att den så småningom skulle bli genomförd. Jag tycker verkligen att det är angeläget att det går så fort som möjligt. Jag vill också säga — och detta är kanske mera ett antagande, eftersom jag inte sett några belägg för detta — att det är mycket som tyder på att resultatet av denna prisgeografiska undersökning kommer att bli att skillnaderna mellan levnadskostnaderna på de olika orterna är betydligt mindre nu än de varit tidigare och att det alltså inte längre finns någon grund av denna natur att bygga lönesättningen på i framtiden, utan att de marknadsmässiga syn-

punkterna alltmer får göra sig gällande. Om det nu är på det sättet, är det verkligen angeläget att vi snarast möjligt får klarhet på denna punkt. Jag tycker att det är inte minst berättigat, då reservanternas i slutet av reservationen anser att utskottets utlåtande borde ha formulerats på följande sätt: »Utskottet vill understryka angelägenheten av att arbetet med den prisgeografiska undersökningen bedrivs med minsta möjliga tidsutdräkt.» Som det för närvarande ligger till, kan vi inte komma ifrån att det föreligger en orättvisa i lönesättningen för arbetstagare med samma tjänst och med samma uppgift i olika delar av landet.

Herr talman! Detta var bara några reflexioner med anledning av föreliggande motion. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag kan i rätt hög grad dela herr Larssons inställning. Jag har samma uppfattning som han, att vi sannolikt så småningom kommer över till helt marknadsmässiga löner. Jag tror inte att vi i dag behöver ta upp en mera långsiktande diskussion, ty det gäller ändå i detta sammanhang en rätt begränsad fråga, nämligen om riksdagen skall ge en anvisning till civildepartementet inför de förestående förhandlingarna. Därvid har jag för min del och övriga i utskottet, som följer utskottets förslag, kommit till den uppfattningen, att det visserligen har inträtt en förbättring beträffande rekryteringsförhållandena just genom de åtgärder, som är vidtagna, men att läget inte är sådant att det finns anledning att säga att vi nu plötsligt skall börja tillämpa ett annat system. Det är inte gjort i en handvändning att göra nya löneplaner — vi vet allesammans att detta är en mycket komplicerad fråga. Vi kan svärigen tänka oss att riksdagen skall sitta här och finkänsligt inregistrera förändringar i konjunkturbilden och med hänsyn därtill ge besked till förhandlingarna om hur de skall agera. En sak är, att man i ett myc-

Ang. minskad spännvidd mellan lönerna i de olika dyrorterna

ket pressat läge, då det föreligger vankanser i en sådan omfattning att de hotar att sätta stopp för verksamheten, ger stöd åt de marknadsmässiga synpunkterna, men det är någonting helt annat att ge sig in på det finsnickeri som det i själva verket skulle innebära, om riksdagen fortlöpande skulle ge sådana här anvisningar.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! När det gäller själva dyrortsgrupperingen har jag alltid tidigare varit av den uppfattningen, att den varit i högsta grad orättvis. Jag kan inte påstå att jag helt gått ifrån den uppfattningen, men eftersom flera talare sagt, att om vi får denna prisgeografiska undersökning genomförd inom rimlig tid, kan vi vänta oss att det blir ett närmande mellan de olika ortsgrupperna i fråga om dyrhet, och jag kan i alla fall säga, att i så fall står vi kanske inför den situationen, att vi kan avskaffa dyrortsgrupperingen, vilket väl antagligen vore det allra lyckligaste. Då kommer vi i alla fall in på ett annat system för att värdesätta tjänsterna. Vi måste väl ändå alltid, såsom även en av opponenterna nyss sade, se till att folket får den service som det behöver, d. v. s. vi måste se till att vi får tjänsterna avlönade så att det finns folk som vill ha dem och som kan sköta jobbet. Vi har delvis infört det systemet. Att försöka, som det också sagts här, att flytta upp tjänsterna ett tag på grund av att det är svårt att få tjänsterna rekryterade och sedan strax efteråt flytta ned tjänsterna i lönegraderna igen därför att man tror, att det nu finns folk som vill ha dem, blir nog en smula besvärligt. Jag tycker det är klokast att överlämna detta åt dem som skall förhandla om lönerna. Riksdagen skall inte ge sig in på att ge direkta direktiv i detta fall.

Jag har anslutit mig till utskottets utlåtande därför att jag anser att det är viktigt att vi får en prisgeografisk undersökning först. Jag vill gärna instämma i yrkandet att få den snart. Utskot-

tet säger också att den borde göras »utan alltför stor tidsutdräkt», och då föreligger naturligtvis en gradskillnad när reservanterna säger att den bör bedrivas »med minsta möjliga tidsutdräkt». Man kan häri läsa in vad man vill, men under alla förhållanden vet alla, att det helt enkelt inte kan gå kvickt. Det gäller en så pass omfattande utredning att den måste ta tid, även om vi säkert alla har den förhoppningen att man så fort som möjligt skall komma fram till ett gott resultat.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Bara ett par ord i korthet!

Jag fäste mig vid ett uttalande av herr Holmqvist, som kanske inte är alldeles ovidkommande i sammanhanget. Han säger, att en sak är att man får höja lönerna, när man inte har folk, men en annan sak är det när tillströmningen till de befattningar det här är fråga om blir större. — Då skall man trots detta inte sänka dem.

Detta sätt att tillämpa marknadsmässigheten leder till ganska egendomliga resultat. Man är villig att medverka till de höjningar av lönerna, som kan vara befogade av svårigheterna att tillsätta folk, men man anser det alldeles överflödigt att gå på den andra linjen när förhållandena ändras. Jag gör den reflexionen därför att man såsom ett framtidsmål tycks ha att införa någon sorts marknadsmässighet som system i stället för dyrortsgrupperingen när denna med den stora sociala orättvisa den innebär äntligen avskaffas. Herr talman, jag tycker man bör tala försiktigt om marknadsmässig lönesättning i ett land med så stark arbetsmarknadsprotektionism som vi har!

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Jag vill instämma i vad herr Holmqvist sade, att det är ett besvärligt arbete — han använde ordet »finsnickeri» — att göra upp dessa planer. Men jag menar också att det vore

Om intagande i statsverkspropositionen av vissa översiktliga sammanställningar

betydligt bättre att vid rekryteringssvårigheter, som det onekligen var år 1957 på vissa ställen, ordna med ett temporärt rekryteringssvårighetstillägg eller vad det nu skulle heta. Man bör då inte göra om alla löneplanerna på det sättet, att alla befattningshavare i samma lönegrad får samma höjning som de får i Stockholm även på platser, som inte har några rekryteringssvårigheter. Man bör inte foga in detta i någonting som har med dyrheten att göra, ty dyrheten var det inte fråga om i detta fall.

Herr **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Till herr Ferdinand Nilsson vill jag säga, att jag inte tycker att det brister på något sätt i mitt resonemang. Motsatsen till den situation vi hade 1957 skulle vara den, att vi på orter sådana som Stockholm och Göteborg finge en kö av människor, som ville ha statsanställning i de lägre lönegraderna, medan vi på lägre dyrorter hade svårigheter med rekryteringen. Vi får vara glada över att situationen ändå inte är sådan. Hade den varit så allvarlig, skulle jag gärna ha varit med om att i riksdagen biträda ett uttalande i den riktningen reservanterna önskar.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Till vad herr Holmqvist nu nämnde vill jag säga, att om det är så att han har den uppfattningen, är åsiktsskillnaden mellan honom och mig mycket liten. Det är då fråga om en gradskillnad. Men jag är rädd för att det hela ligger på en annan bog. Jag är rädd för att han inte i det fall han nämnde skulle vara lika generös om det var aktuellt som nu, när det inte föreligger.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reserva-

tionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 157, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om intagande i statsverkspropositionen av vissa översiktliga sammanställningar

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 158, i anledning av väckt motion angående intagande i statsverkspropositionen av en översiktlig sammanställning över ökade lönekostnader och omkostnader.

I en inom andra kammaren av herr *Björkman m. fl.* väckt motion (II: 338) hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i statsverkspropositionen intaga en översiktlig sammanställning över antalet tillstyrkta nya tjänster och härav föranledda utgiftsökningar samt rörande ökningar å omkostnadsanslagen ävensom uppgift om totala antalet statsanställda och sammanlagda lönekostnader.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen II: 338 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om intagande i statsverkspropositionen av vissa översiktliga sammanställningar

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Pålsson*, *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmborg*, *Rubbestad* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén*, *Bohman* och *Gustafsson* i *Kårby*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 338, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Till det utlåtande vi nu behandlar finns fogad reservation av 13 ledamöter i statsutskottet. Jag skall här jag nu redogör för saken försöka fatta mig så kort, att det inte blir alltför tröttamt för kammarens ledamöter.

I reservationen, som bygger på en motion, yrkas det att Kungl. Maj:t måtte i statsverkspropositionen intaga en sammanställning rörande dels antalet tillstyrkta nya tjänster och därav följande utgiftsökningar, dels ock föreslagna ökningarna på omkostnadsanslag. Det finns ytterligare ett par yrkanden i motionen, men i dessa hänseenden är utskottsmajoritet och reservanter ense, varför jag nu kan lämna dessa saker åt sidan.

Utskottet säger, att om också »visst fog», som det heter, kan föreligga för de förslag, som jag här nämnt om, möter det alltför stora praktiska svårigheter att få fram dessa sammanställningar. Bl. a. hänvisas det till tidsknappheten före framläggandet av statsverkspropositionen. Vidare invänder man, att uppgifterna inte skulle bli fullständiga eller exakta, bl. a. skulle man inte få med de kollektivanställda och de extra anställda — detta är dock en brist som jag ifrågasätter om man inte kan råda bot på.

Trots vad utskottet anför anser emellertid vi reservanter, att en översiktlig sammanställning kunde vara av värde för bedömningen av utvecklingstendenserna. Vidare anser vi att sammanställningen borde kompletteras med ungefärliga uppskattningar rörande verkningarna av förslag som kommer fram

senare under riksdagsarbetet. Det har sagts i detta sammanhang att det blir så stora ändringar genom förslag i de utbrutna propositionerna, att en sådan sammanställning inte skulle ge en ordentlig bild av läget. Jag anser, att just därför att utbrytningarna kan medföra stora kostnader motiverar detta att man skaffar en sannolik översikt över dessa väntade kostnader.

Rörande sammanställningen av omkostnadsökningarna säger man, att de är av automatisk karaktär och att en sådan sammanställning inte heller kan ge en klar bild. Det är riktigt att de i viss utsträckning — kanske i hög grad — är av automatisk karaktär; vi har diskuterat det tidigare i år i annat sammanhang. Men icke förty anser reservanterna, att också en sådan översikt skulle bli av värde för bedömningen.

De av oss här begärda sammanställningarna skulle alltså, menar vi, ge en klarare bild av läget än vad nu är fallet och skulle därmed kanske kunna stimulera till en nödvändig återhållsamhet med utgifterna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Avsikten är alltså att denna redovisning, även om den som reservanterna skriver icke skulle kunna bli fullständig, skulle mana oss till sparsamhet och återhållsamhet. När man adderar samman små och kanske i och för sig oskyldiga delsiffror, skulle man, tycks motionärerna mena, komma fram till en stor och avskräckande summa, som skulle mana riksdagen till besinning då vi har att ta ståndpunkt till förslag om inrättandet av nya tjänster.

Man kan naturligtvis resonera på det sätt som reservanterna här gör, men man kan också föra ett nästan helt motsatt resonemang. En dylik redovisning skulle, enligt min uppfattning, också kunna användas som argument för att det på vissa områden förekommer en eftersläpning i fråga om tjänster. Om man på en sektor av samhällslivet hål-

Om intagande i statsverkspropositionen av vissa översiktliga sammanställningar ler på att genomföra ett kanske stort reformarbete, måste det naturligtvis ta sig uttryck i att det tillkommer en del nya tjänster. Men för den sakens skull finns det naturligtvis inte anledning att begära motsvarande utökning av antalet tjänster på något annat område.

Om man schematiserar resonemanget på det sätt, som reservanterna här gör, och använder ett så grovt tillyxat argument som en summering av alla dessa poster i statsbudgeten befarar jag också att vi i debatten kan få in andra element än dem som reservanterna här talar om. Resultatet kanske blir att man ett år konstaterar, att frekvensen i ökningen av antalet byråchefstjänster icke är tillfredsställande jämfört med föregående år, varför man anser sig böra rätta till saken. Eller också kanske man gör jämförelser mellan olika huvudtitlar och säger, att nu har man fått så och så många tjänster på det ena hållet, varför det måste ske en motsvarande förbättring också på något annat håll.

Allt detta gör, att jag inte tror att en sådan här sammanställning skulle få någon betydelse då det gäller att åstadkomma större sparsamhet med statens medel. I statsutskottet arbetar vi ju på fem avdelningar. Tanken bakom det arbetssättet är att vi på varje särskilt område skall kunna tränga in i detalj i frågorna och göra klart för oss om de anslag, som begärs, också är absolut nödvändiga. Det är nog dylika mera djupgående analyser som bör göras, när riksdagen skall ta ställning till förslag om inrättandet av nya tjänster eller ökning av ett omkostnadsanslag.

Vidare har vi pekat på att det redan finns uppgifter, som ger besked om antalet statstjänstemän och den utbetalade lönesumman. Jag anser att detta material, som tillhandahålles av statistiska centralbyrån, borde kunna ge de uppgifter, som motionärerna velat få fram.

Vidare förstår jag att fröken Andersson ville bagatellisera utskottets argument, att det kan möta svårigheter att åstadkomma en sådan redovisning just när statsverkspropositionen skall framläggas. Jag har under ett par års tid haft

tillfälle att följa arbetet med statsverkspropositionen på nära håll, och jag vet att den svenska statsverkspropositionen växer fram på mycket kort tid och under synnerligen pressande förhållanden för dem som arbetar med den. Jag måste göra gällande, att en sådan redovisning som här begärs ytterligare skulle komplicera arbetet härmed. Då skulle man ju in i det sista behöva göra motsvarande tillägg i hopsummeringen. Det kan hända att fröken Andersson anser att detta är bagatellartat, men om man vet under vilken stark press de som gör upp budgeten arbetar, inser man att det är olämpligt att lägga på dem denna ytterligare uppgift. Det är ju redan nu ett synnerligen hårt arbete att få fram statsverkspropositionen i tid.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag tycker att det av herr Holmqvists senaste inlägg verkar, som om han trodde att riksdagen skulle sakna sinne för ekonomiska realiteter. Och har man litet erfarenhet härifrån riksdagen kunde man lätt nog misstänka att det är så. Herr Holmqvist tror oss alltså inte, när vi tror att den åtgärd som här föreslås skulle kunna mana riksdagen till besinning. Ja, jag har kanske något av barnatro kvar på den punkten! Men risken för att man skulle börja göra jämförelser och säga, att när en del har fått öknings, så skall andra också ha det, är i alla fall, tycker jag, inte någon realistisk tanke i dagens läge.

Sedan berörde herr Holmqvist, och det var ju snällt av honom, de två punkter där vi är ense. Dessa tog jag för min del inte alls upp, ty om dem behöver vi ju inte diskutera — vi har böjt oss för utskottsmajoritetens resonemang i dessa avseenden.

Att statsverkspropositionen kommer till under stor tidsknapphet har man ju hört talas om tidigare och påståendet är otvivelaktigt riktigt. Men nog tycker jag ändå, att man i ett planhushållningssamhälle bör kunna se litet längre än näsan räcker!

Om intagande i statsverkspropositionen av vissa översiktliga sammanställningar

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja bevarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 158, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 64.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalen den 27 september 1956 mellan Sverige och Norge samt den 21 juli 1958 mellan Sverige och Danmark för undvikande av

dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i luftfartslagen den 6 juni 1957 (nr 297), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut, dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 185, med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 319, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 79 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753).

Anmälades tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 324, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut, dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 25 bifölles även av andra kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.59.

In fidem

K.-G. Lindelöw